Pinski, David.
Shloyme Molkho un Dovid Reuveni: tragedye in finf aktn un epilog.
In: Meshihim: dramen.
[Warsaw], [193-?].

BIBLIOGRAPHIC RECORD TARGET

YIVO INSTITUTE FOR JEWISH RESEARCH

Master negative Storage Number Y-2005-1908.6

Pinski, David, 1872-1959
Shloyme Molkho un Dovid Reuveni: tragedye in finf aktn un epilog.
[Warsaw] : Aroysgegebn durkh Dayid Pinski Bikher Inkorporirt, [193-?].
Pp. 133-239.

1. Akiba ben Joseph, ca. 50-ca. 132--Drama. 2. Bar Kokhba, d. 135--Drama. 3. Molkho, Shlomo, ca. 1500-1532--Drama. 4. Reuveni, David, 16th cent.--Drama. 5. Shabbethai Tzevi, 1626-1676--Drama. 6. Pseudo-Messiahs--Drama.

ID : NXYH01-B9635 CC: 9114 DCF: [HBR]
CALL #: /6244

Reduction ratio X 10.0

שלמה מלכו און דוד הראובני

טראגעדיע אין פינף אקטן און עפּילאָג.

(5 יולי — 9 אויגוסט, 1930.)

ערשטער אלט

ערשטע סצענע

אַ גרויס צימער אין דער וואוינונג פון דוד ראובני אין דער רעזידענץ־שטאָט פון דעם פּאָרטוגעזישן קעניג יאָאַן. דאָס צימער איז כמעט פריי פון מעבל, נאָר לאַנגע בענק שטייען אַרום די ווענט, און אַ גרויסער טעפּיך באַדעקט די דיל. צוויי קליינע פענ־סטער גאַנץ אין דער הויך אין דער רעכטער וואַנט לאָזן אַריין זייער קאַרג דאָס ליכט פון טאָג. איבערביידע טירן, פון וועלכע איינע איז אין הינטערגרונט און פירט צום אַרויסגאַנג און די אַנדערע לינקס און פירט צו די אינווייניקסטע צימערן, הענגען ווייס־בלויע פאָנען, אויף וועלכע עס זיינען אויסגענייט די אותיות מ. כ. ב. י. פון ביי־דע זייטן פון דער לינקער טיר זיצן צוויי היטער — הויכע קרעפּ־טיקע מענער, פון וועלכע איינער איז אַ געלער, דער אַנדערער אַ שוואַרצער. — אין מיטן צימער אויף אַ שטול זיצט שלמה כהן ראובנים סעקרעטאַר, און דערציילט ראובנים דערגרייכונגען די מאַ־ראַנען, וועלכע זיצן אויף די בענק אָדער שטייען פאַר אים אין מיטן צימער. מענער פון פאַרשיידענעם עלטער, אויך עטלעכע פרויען.

די מאראנען (אין עקסטאַז, מיט צום הימל אויפגעהוי־בענע הענט און אויגן, רעדן אַרויס מיט שטימען, וועלכע קומען אַרויס טיף פון פרומע הערצער מיט טרערן פון פרייד און האָפע־נונג און דאַנק). יהא שמיה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא!

שלמה כהן (חזרט איבער פרוס און האַרציק). יהא שמיה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא! — יאָ, מיר דאַרפן לויבן און בענטשן דעם, וואָס לעבט אייביק. ער באַווייזט אונז גרויסע נסים. דער קעניג, ירום הודו, האָט אויפגענומען אונזער האַר דוד מיט

גרויסער פריינטלעכקייט, ווי אַ הערשער אַ הערשער, אַ גלייכער אַ גלייכן, האָט אים די האַנט געגעבן, די האַנט געדריקט...

מיטליעריקער. נסים!

כּהן. אויך די קעניגין איז אים זייער גנעדיק געווען און האָט אַרויסגעוויזן איר פריינטשאַפט מיט שמייכל און מיט דער האַנט אים צום קוש.

אַלטער. זי די שפּאַניערין, וועלכע קריגט קרעמף ביים נאָמען ייד!

מיטליעריקער. נסים! נסים!

כּהן. און ווען דער קעניג האָט אויסגעהערט, וואָס אונזער האַר האָט געהאַט אים פאָרצושלאָגן, האָט ער אים גלייך אָנגעבאָטן אַכט שיפן און פיר טויזנט קאַנאָנען.

מיטליעריקער. מיר זיינען געראַטעוועט!

אַלטער. דאָס איז גאולה!

עטלעכע. אויסלייזונג! באַפרייאונג!

מיטליעריקער. אַכט שיפן מיט פיר טויזנט קאַנאָנען!

כהן. די שיפן וועלן באַזעצט ווערן פון יידישע חיילים, וועלכע אונזער האַר וועט צונויפקלייבן פון צווישן אייך.

יונגער. איך בין דער ערשטער!

צווייטער יונגער. דו ביזט דער ערשטער, וועלכער האָט זיך אויסגערופן, נישט דער ערשטער אָבער, וועלכער האָט אין געדאַנק זיך לאַנג שוין אָנגעבאָטן.

דריטער יונגער. מיר וועלן אַלע זיין די ערשטע. מיר וועלן זיך אַלע גלייך צו די שיפן שטופּן, אויף די שיפן בעטן. מיר ווילן אַלע זיין חיילים אין דעם באַפרייאונגסקריג.

מיטליעריקער. און נישט בלויז איר די יונגע!

אַלטער. אויך מיר וועלן מיטגיין. די אַלטע מיר. אַלס צילברעט פאַר די פיינטלעכע קאַנאָנען. מיר ווילן כאָטש די טיר פון דער גאולה דערגרייכן, אין דער גאולה זאָלן די יונגע אַליין אַריין.

צווייטער אַלטער. עס איז אונז שוין גוט, וואָס מיר קאָנען איצטער אויפאָטעמען אַ ביסל. אויס אַכטונג צו אונזער האַר

דוד האָט דער קעניג אָפּגעשטעלט די רדיפות אויף די נייקריסטן און אָפּגעלייגט די איינפירונג פון דער אינקוויזיציע, פאַרשאָלטן זאָל זי זיין!

ערשטער יונגער. דרייהונדערט טויזנט חיילים האָט אונזער האַר דוד ביי זיך אין חבור — דרייהונדערט טויזנט, אַזוי פיל דאָך?

כּהן. דרייהונדערט טויזנט וואַרטן אויף אים, גרייט צו מלחמה מיטן טערק. און העלדן אַלע —

מיטליעריקער. פון די בני משה!

אַלטער. און די עשרת השבטים!

כּהן. נאָר קאַנאָנען האָבן זיי נישט. די נייע כלי מלחמה האָבן צו זיי אין אַראַביע נאָך נישט דערגרייכט, און די האָט אונזער האַר געקראָגן איצטער פון דעם קעניג. פאַרשטייט איר, וואָס דאָס מיינט?

מיטליעריקער. ארץ ישראל וועט אָפּגענומען ווערן פון דעם טערק, און מיר וועלן זיך אומקערן אַהין. צוריק צו אונזער לאַנד און אונזער גלויבן!

אַלע. צוריק צו אונזער לאַנד און אונזער גלויבן!

כּהן. נישט נאָר איר, נאָר פון אַלע לענדער, פון גאַנצן גלות אַרויס.

מיטליעריקער (אין נביאישן טאָן). „וואַך אויף, וואַך אויף, שטיי אויף, ירושלים, וואָס דו האָסט געטרונקען פון גאָטס האַנט זיין צאָרנבעכער! דעם גרויסן גיפטבעכער האָסטו אויסגעטרונקען, אויסגעזויגן..."

אַלטער. גרוים איז געווען דער ביטערער בעכער.

פרוי (מיט טרערן). אַז מיר לעבן נאָך איז אַ וואונדער. אַז מיר זיינען נאָך נישט צוזאַמענגעבראָכן, אַז מיר זעען נאָך ווי מענטשן אויס.

צווייטע פרוי. אַז מען האָט אונז נאָך נישט אויסגעהרגעט. וויפל האָט געפעלט אַז מען זאָל אונז אַלעמען אויסהרגענען אין דער שחיטה פון פאַר צוואַנציק יאָרן?

ערשטע פרוי. און וויפל האָט געפעלט, אַז מען זאָל אונז אַלעמען אויסהרגענען היי־יאָר?

אַלטער. און איז נישט אַ וואונדער, אַז מיר האָבן נאָך נישט די אינקוויזיציע? אַז מיר ברענען נאָך נישט אויף די שייטערהויפנס?

צווייטער אַלטער. זי איז שוין געווען גאָר נאָנט, איז אָנגעקומען אונזער האַר דוד פון אַ לאַנד, וואָס מיר האָבן זיין נאָמען קיינמאָל נישט געהערט, פון יענער זייט סמבטיון, אַ שליח פון די פאַרלאָרענע צען שבטים — —

מיטליעריקער (ווידער אין נביאישן טאָן). „און אַ צרה־צייט איז עס פאַר יעקב און פון איר וועט ער געהאָלפן ווערן. אין יענעם טאָג, זאָגט גאָט צבאות, וועל איך צוברעכן זיין יאָך פון איבער דיין נאַקן און דיינע בענדער וועל איך אַראָפּרוקן, און פרעמדע וועלן אים שוין נישט מער באַקנעכטן. און זיי וועלן דינען יהוה זייער גאָט און דוד זייער מלך, וועלכן איך וועל זיי אויפשטעלן...״

אַן אַרויסשעפּטשען (מיט בענקעניש און האָפענונג). דוד אונזער מלך! פון גאָט אונז אויפגעשטעלט, פון גאָט אונז געשיקט! (אַ גרופּע יונגע שפּאַנישע מאַראַנען קומט אָן.)

דער עלטסטער (פון דער גרופּע). אָ יאָ, דאָ איז עס!... דאָ וואוינט דאָך דער האַר דוד?

כהן. מען האָט אייך ריכטיק דאָס הויז באַוויזן.

עלטסטער. מיר קומען פון שפּאַניע, די גרענעץ זיך אַריבערגעגנבעט. קאָן מען אים זען?

כהן. דו קאָנסט אים נישט זען, ווייל ער איז נישטאָ. און ווען ער וואָלט דאָ געווען, וואָלסטו אים נישט געקאָנט זען, ווייל ער וואָלט דיך נישט געוואָלט זען.

דער עלטסטער. אָ ניין, ער וואָלט זיין געזיכט פון אונז נישט געקאָנט פאַרבאָרגן, ווייל מיר האָבן וויכטיקס צו פרעגן, צו באַראַטן.

כהן. צו פרעגן, צו באַראַטן... ער האָט איין ענטפער בלויז פאַר אייך.

דער עלטסטער. וואָס איז עס?

כהן. „איך האָב אייך גאָרנישט וואָס צו זאָגן.״

עלטסטער. דאָס איז זיין ענטפער?

כהן. נישט מיינער.

עלטסטער. אָ, ער וואָלט אונז געוויס אַן אַנדערן געגעבן.

כהן. אַז דו ווייסט בעסער פאַר מיר, ווילסטו אפשר מיין פּלאַץ פאַרנעמען? איך בין זיין סעקרעטאַר, ווייס איך בעסער וואָס ער וועט אייך זאָגן.

עלטסטער. איך ווייס בעסער, וואָס מיר ווילן ביי אים פרעגן.

כהן. איר וועט עס ביי אים נישט פרעגן.

עלטסטער. פאַרוואָס דען נישט?

כהן. ווייל ער וועט נישט וועלן הערן.

עלטסטער. אוממעגלעך.

כהן. ווייסטו, הייסט עס, בעסער.

ערשטער אַלטער. עס איז אַזוי זיין וועג, מיט אונז מאַראַנען גאָר ווייניק צו פאַרקערן. ער ענטפערט קוים אויף אונזער באַגריסונג און קוקט אונז אָן מיט שאַרפע שפּיזנבליקן. מיר זיינען דאָ מיט ציטער אין אונזער האַרצן. מיר ווייסן, ער וויל אונז דאָ נישט האָבן. אָבער ווייל ער איז נישטאָ, האָבן מיר זיך דערלויבט אַריינצוקומען. רבי שלמה איז גוט צו אונז און פריינטלעך...

צווייטער אַלטער. מיר זיינען זינדיק שטאַרק אין אונזער האַר דודס אויגן.

עלטסטער. דאָס זייט איר אפשר דאָ אין פּאָרטוגאַל, אין שפּאַניע זיינען אַלע מיר געלייטערט. מיר ברענען טעגלעך אויפן גלויבנספייער. דער פייערטויט שוועבט טעגלעך איבער אונז, די אינקוויזיציע גייט אונז נאָך אויף יעדן שריט. מיט וועלכער געפאַר זיינען מיר דען אַהער אַריבערגעקומען? מיט טויזנטער אויגן לויערן אויף אונז דער אינקוויזיציעס פייערהינט. די גרענעץ ביי פּאָרטוגאַל ווערט גוט באַוואַכט. כאַפּט מען איינעם פון אונז אין גרענעץ־איבערלויף, איז זיין פסק נאָר איינער: פאַרברענט צו

ווערן, זיין שולד איז שוין דערוויזן. און דאָך האָבן מיר אַלע, וועמען איר זעט דאָ מיט מיר, איינגעשטעלט דאָס לעבן, די גרענעץ דורכגעגנבעט, אום לעבן אים צו זיין, זיך אין זיין הייליקייט צו רייניקן. וועט ער אונז נאָך זינדיק רופן? וועט ער אונז נישט וועלן הערן?

כּהן. זאָגט מיר, וואָס איר ווילט אים פרעגן, און איך וועל אייך אַ קלאָרע תשובה געבן.

עלטסטער. איך וויל קיינעם נישט באַליידיקן, אָבער אונזער אָנגעלעגנהייט פאַרטראָגט נישט צופיל אויערן.

ערשטער אַלטער. איר זייט דאָ צווישן אייגענע, ליידנדיקע אַזוי ווי איר, געפייניקטע, וועלכע וואַרטן אויף דערלייזונג.

ערשטער יונגער. דאַרף אייער אָנגעלעגנהייט הילף, מיר זיינען מיט אייך מיט ראַט און טאַט.

עלטסטער. אין דער אינקוויזיציע־געפענגעניש פון באַדאַכּאָס שמאַכטן עטלעכע מאַראַנען־פרויען. פון דער געפענגעניש קומט מען לעבעדיק נישט אַרויס. דרייפערטל טויט אין אירע קערן, באַקומט מען דעם לעצטן פערטל אויף דעם שייטערהויפן. מיר ווילן ביים פייער אַרויסרייסן זיינע קרבנות. דעם וועג, וועלכן מיר זיינען געקומען, וועלן מיר גיין צוריק. מיט וואָפן אין די הענט וועלן מיר באַפאַלן דאָס שלאָכטהויז פון דער אינקוויזיציע און באַפרייען אונזערע שוועסטער...

כּהן. דאָס ווילט איר טאָן?

עלטסטער. און היינט נאָך ביי דער נאַכט.

כּהן. ווען אונזער האַר הערט עס, ליגט ער אייך אין קייטן.

עלטסטער. מיר זיינען געקומען נאָך זיין ברכה. זי וועט אונז העלפן און די באַפרייטע שוועסטער קראַפט צום נייעם לעבן געבן.

כּהן. נישט ברכה נאָר בראָך! ווען איר טוט עס מיט זיין וויסן, ברענגט איר אים אין געפאַר.

ערשטער אַלטער. דאָס איז ריכטיק אויך. שפּאַניע וועט פאָדערן פון פּאָרטוגאַל אירע קרבנות, די באַפרייטע און די באַפרייער. און פּאָרטוגאַל וועט זיי פאָדערן פון אונזער האַר.

עלטסטער. פיליכט זייט איר גערעכט, אַזוי ווייט האָבן מיר עס נישט געזען. וועלן מיר עס אָן זיין וויסן טאָן און, ליידער, אָן זיין ברכה.

כהן. איך ראַט אייך, טוט עס בעסער נישט.

עלטסטער. און לאָזן די פרויען שמאַכטן? מיר וועלן זיך אַליין פאַראַכטן.

ערשטער יונגער. מיר וועלן אייך נישט העלפן. עס זאָל נישט הייסן, ער האָט אונז געהייסן.

עלטסטער. מיר האָבן קיין הילף נישט דערוואַרט, זיינען נישט געקומען בעטן זי, מיר וועלן אַליין אַלץ טאָן. (צו זיינע חברים.) קומט, מיר גייען איצט פון דאַנען, מיר וועלן אים נישט פאַרמישן אין אונזער זאַך. ריין זאָל ער זיין פאַר קעניג און גייסטלעכקייט. פיליכט האָבן מיר נישט געדאַרפט גאָר קומען אַהער, און דאָך וואָלטן מיר געוואָלט כאָטש איין קוק אויף אים געבן. אַ בליק אויף אים וואָלט אונז נאָך מער זיכערקייט צוגעגעבן, וואָלט אונזערע הענט געווים געבענטשט. זאָגט אונז כאָטש, ווי זעט ער אויס. באַשרייבט אים אונז, ווי הויך, ווי שטאַרק, ווי קוקן זיינע אויגן, וואָס זאָגט אייך זיין געזיכט.

ערשטער אַלטער. ער איז פון קליינעם וואוקס...

עלטסטער. פון קליינעם וואוקס? אוממעגלעך גאַנץ! דיינע אַלטע אויגן האָבן אים דיר פאַרקלענערט!

שטימען. ער איז! — ער איז פון קליינעם וואוקס!

עלטסטער (אַלץ אומגלויביק). פון קליינעם וואוקס.

יונגער. און זעט דאָך אויס הויך.

עלטסטער. דאָס איז עפּעס אַנדערש.

מיטליעריקער. זיין געזיכט, אַרומגעראַמט פון אַ שוואַרצער געקרייזלטער באָרד, איז ברוין, די הויט פון זון פאַרברענט...

עלטסטער (צו זיינע חברים). שוואַרצע באָרד, די הויט פון זון פאַרברענט.

צווייטער אַלטער. און דאַר איז ער און דין, ווי אָפּגעמאָגערט פון תעניתים.

יונגער. און דאָך איז ער ברייט און שטאַרק.

צווייטער יונגער. נישט־שיין און דאָך באַצויבערנדיק, מיט שרעק אָנוואַרפנדיקן בליק פון זיינע שוואַרצע פייעראויגן.

עלטסטער (צו זיינע חברים). איצטער קומט! מיר וועלן גיין צום זיג, מיט זיין געשטאַלט פאַר אונז. קליין, און דאָך גרויס. שוואַך, און דאָך שטאַרק. נישט־שיין, און דאָך באַצויבערנדיק...

דוד ראובני (קומט אַריין. אָנגעטאָן ווי אַן אַראַבער, מיט אַ ווייסן טורבאַן אויפן קאָפּ, די הענט פאַררוקט אונטער זיין ווייסן מאַנטל. ער בלייבט שטיין אין דער טיר, ציט זיך הויך, קוקט אָן דעם עולם מיט שאַרפע בייזע בליקן. עס ווערט זייער שטיל, מיט אַ ציטער הייבט מען זיך אָן צונויפצורוקן, איינקאָרטשען, ווי מען וואָלט געוואָלט פאַרשווינדן, נישט־ווערן. עטלעכע לאָזן זיך אַראָפּ אויף די קני).

ראובני (מיט איינגעהאַלטענעם כעס). וואָס טוט איר דאָ? (טרעט לאַנגזאַם אַריין אין צימער.)

עלטסטער (ווינקט צו די שפּאַניער און זיי גייען שנעל אַוועק).

כהן (צו ראובנין). האַר, שיק גלייך צוריקצורופן די אוועקגעגאַנגענע.

ראובני. טרייב אַרויס די איבערגעבליבענע!

כהן. די אוועקגעגאַנגענע האָבן עפּעס פאַרטראַכט.

ראובני. איך וויל עס נישט וויסן.

כהן. דו מוזט עס וויסן.

ראובני. האָבן זיי וואָס קעגן מיר פאַרטראַכט?

כהן. ניין, אָבער...

ראובני. וויל איך נישט וויסן. בין נישט זייער באַפוילער, באַפויל קיינעם פון זיי גאָרנישט, איך האָב מיט קיינעם פון זיי נישט וואָס צו טאָן.

כהן. זיי וועלן אָפּטאָן אַ זאַך, וואָס קאָן דיר שאַדן.

ראובני. מיין אומוויסנהייט וועט זיין דער עדות פון מיין אומשולד.

כהן. בעסער וואָלט געוועזן...

ראובני (אומגעדולדיק, וואַרפט אַרויס זיין רעכטע האַנט מיט באַפעלערישער בעוועגונג). גיב מיר קיין עצות נישט, ווען איך בעט זיי נישט ביי דיר! (עטלעכע פון די נענטערע ביי אים וואַרפן זיך אויף זיין האַנט, ווילן זי קושן. ער באַהאַלט זי שנעל צוריק.) הערט אויף דאָס קושן, אויב איר ווילט, איך זאָל נישט פּאַטשן. איך האָב דעם קעניג פאַרשפּראָכן, איר וועט די האַנט מיר מער נישט קושן. דאָס דאַרף מען אים אַליין נאָר אין דעם גאַנצן לאַנד, נאָר זיין האַנט אַליין דאַרף געקושט ווערן. קומט נישט צו צו מיין האַנט! איר זייט מורד במלכות, ווען איר קושט זי. איך בין אַ קריגסמאַן, ווי איר ווייסט. היט זיך, קומט נישט נאָנט צו צו מיר.

ערשטער אַלטער. אָ, פאַרטרייב אונז נישט פון זיך!

ראובני. נישט פאַרטרייבן אייך? האָב איך ווען אייך צו־געלאָזן צו זיך? אייער נאַרישקייט האָט אייך צו מיר געטריבן.

שטימען. אונזער ליבע! — אונזער האָפנונג — אונזער פרייד! — אונזער גלויבן!

ראובני. אייער נאַרישקייט, זאָג איך! אייער אומפאַרזיכ־טיקייט, אייער אומגעדולד! גייט איצטער, זאָגט עדות, אַז איך האָב אייך קיינמאָל נישט געוואָלט זען. דאָן מיגעל דאַ סילוואַ האָט פאַרן קעניג מיך פאַרקלאָגט — דאָן מיגעל דאַ סילוואַ מיין אַלטער פיינט, מיין שונא נאָך פון רוים. איך בין געקומען, האָט ער געזאָגט דעם קעניג, חרוב צו מאַכן פּאָרטוגאַל און פון די מאַראַנען ווידער יידן מאַכן. און היינט זאָגט מיר דער קעניג: איך האָב זיך געפרייט, וואָס דו ביזט געקומען מיר צו העלפן אין מלחמה קעגן דעם טערק, און איצטער הער איך, ביזט געקומען די מאַראַנען גאָר צו העלפן. איך האָב אים געלייקנט, געזאָגט, מען האָט אים פאַלש דערציילט. ער האָט מיר געגלויבט, און דאָ געפין איך פול פון אייך די שטוב. ווער האָט אייך גערופן? גייט! איך דאַרף דעם קעניגס פרייַנטשאַפט. איך קאָן אייך ביי מיר נישט זען. גייט און קומט נישט ווידער, ווילט איר מיר און זיך נישט שאַדן. (דער עולם הייבט זיך אָן לאַנגזאַם אַרויסצורוקן, איינגעבויגענע, דערשלאָגענע, פאַרטערטע, ביי דער טיר בלייבן זיי שטיין. ווענדן זיך אום און רעדן אַרויס מיט געבעט און תחנונים:)

דער עולם. משיח!

ראובני (האַרט). גייט! וואָס זייט איר שטיין געבליבן? (צו כהן.) דו האָסט זיי אריינגעלאָזן, פיר זיי ד ו ארויס.

כהן (מיט רחמנות). קומט, פריינט. (גייט פאָראויס און רופט זיי מיט דער האַנט.)

דערעולם (מיט אויסגעשטרעקטע תפילה־הענט). ווען? ווען?

ראובני. ווען די צייט וועט קומען, וועל איך אייך רופן.

דיאָגאָ פירעס (קומט אַריין, לאָזט פאַרביי דעם עולם און טרעט דאַן אַריין אין צימער. אַ יונגערמאַן פון אַ יאָר פינפאונצוואַנ־ציק, הויך און שיין, אין דער אוניפאָרם פון אַ קעניגלעכן באַאַמטן).

ראובני (קוקט אָן בייז דעם אַריינגעקומענעם, און ווענדט זיך צו די ביידע טירהיטער). גייט און האַלט שמירה ביי דער טיר דרויסן און לאָזט קיינעם נישט אריין, און זאָגט דעם, ווער איז איצט אריינגעקומען, אַז איך בין נישטאָ, נישטאָ, נישטאָ! (מאַכט אַ שׂנאי־לע באַוועגונג צו דער טיר לינקס.)

פירעס (גיט זיך אַ לאָז נאָך אים, מיט געבעט). האר!

געלער טירהיטער. נישטאָ אים. דער האר האָט עס געהערט פון אים אליין.

שווארצער. אוועקגעגאַנגען, און אייער דורכלויכט קאָן אים דאָ מער נישט זען.

פירעס (שטופט זיי אָפּ). האר!

ראובני (ווענדט זיך אום צו פירעסן, מיט גרויסער בייז־קייט אין די אויגן). וואָס וויל דער האר פון מיר, וואָס לאָזט ער מיך נישט צו רו? (די טירהיטער גייען אַוועק.)

פירעס (צאַרט און ווייך). האר, איך האָב שוין ווידער אַ זעאונג געהאַט.

ראובני. וואָס בין איך שולדיק? איך האָב קיין זעאונגען נישט! מיין שלאָף ווערט נישט געשטערט פון חלומות! דו האָסט צופיל באַגערן, איך האָב קיינע נישט, האָב איך נישט קיין חלומות. איך פייניק מיין קערפּער, האָב איך נישט קיין חלומות. דו גיסט דיין קערפּער נאָך, האָסט צופיל פאַרלאַנגען, און וואָס דו האָסט נישט אין דיין וואָר, ווילסטו האָבן אין דיין שלאָף, זעסטו זעאונגען, חלומען זיך דיר חלומות.

פירעס. איך האָב נישט געהאַט קיין חלומות, ביז דו ביזט נישט געקומען.

ראובני. איך האָב זיי דיר נישט געשיקט. איך האָב דיך נישט געקענט.

פירעס. דאָך מיינע זעאונגען זיינען מיט דיר פאַרבונדען.

ראובני. איך ווייס פון גאָרנישט. ווער בין איך דען, וואָס צוליב מיר זאָלסטו דיינע זעאונגען האָבן?

פירעס. דו ווייסט, ווער דו ביזט. איך דאַרף דיר דאָס נישט זאָגן. מיט דיין אָנקום האָט אונז אַ נייע לופט ארומגערינגלט, דיין אָנקום האָט אונז מיט נייעם בלוט גאָר אָנגעפילט. מיר גייען, ווי מיר וואָלטן אויף הענט ארומגעטראָגן געוואָרן, ווי עס וואָלטן פליגלען אונז אויסגעוואַקסן. אנדערש שלאָגן אונזערע הערצער, אַנ־דערש דענקען אונזערע מוחות... אָ, מיינע חלומות קומען מיר פון דיר!

ראובני. אומזין, זאָג איך, אומזין! איך ווייס נישט פון וואָס צו זאָגן! גאָרנישט ווייס איך, גאָרנישט! (זעצט זיך כעסדיק אויפן שטול.)

פירעס (וואַרפט זיך פאַר אים אויף די קני). אָ, הער מיך אויס! אָ, גיב אַן עצה מיר!

ראובני. שטיי אויף! שעמסט זיך נישט? ביזט הויכער קעניגלעכער באַאַמטער!

פירעס. דו ביזט פיל מער, אַ וואָרים בין איך קעגן דיר. אָ, הער מיך אויס, מיין האר!

ראובני. וואָס ווילסטו מיר דערציילן?

פירעס. שרעקלעכע חלומות באַאומרואיקן מיך נאַכט אין נאַכט, און אַלע האָבן זיי נאָר איין דערקלערונג: איך מוז אַ ייד ווערן.

ראובני. וואָס גייט עס מיך אָן?

פירעס. איך בין איך און נישט איך, בין איך און אַן אַנדערער. בין הויכער קעניגלעכער באַאַמטער און ערשט אין אָנ־הייב פון מיין שטייגן, דאָך גייט עס מיר נישט איין. בין סעקרעי־

טאר אין העכסטן געריכט, סעקרעטאר אויך פון דער קעניגין, דאך עס איז אן אנדערער, וואס פארנעמט די הויכע שטעלן און וועט העכערע נאך דערגרייכן, נישט איך, נישט דער אמתער איך. דיאגא פירעס דער קריסט, נישט שלמה מלכו, ווי איך וואלט געהייסן, ווען איך וואלט אפן ייד געוועזן. מיינע עלטערן זיינען יידן געוועזן, פרומע, גאטספארכטיקע, אבער דער קעניג מאנאָעל האט מיט געוואלט זיי אפגעשמדט צוזאמען מיט אלע יידן פון פארטוגאל. איך בין שוין אין קריסטנטום געבארן געווארן, אבער דאך האבן זיי מיך אין יידישקייט דערצויגן, האבן מיך אונזער הייליקע שפראך געלערנט און אין דער תורה אריינגעפירט, אויך גמרא און מדרש זיינען מיר נישט פרעמד געבליבן.

ר א ו ב נ י. קענסטו מער פאר מיר. איך וויס פון דער גמרא גארנישט, האב קיינמאל נישט געלערנט. בין נאר קריגער, צו מלחמה אויפדערצויגן. מיין כח איז נאר אין מיינע הענט, פערציק פיינט האב איך מיט זיי אוועקגעלייגט.

פ י ר ע ס. מיט דיר איז גאט, ביזט זיין אויסגעוויילטער, פון אים צו אונז געשיקטער...

ר א ו ב נ י. מיך האט דער קעניג מיין ברודער אהער געשיקט.

פ י ר ע ס. דו באהאלטסט זיך פון מיר. דו קאנסט זיך מיר נישט אנטפלעקן. איך בין דיר פרעמד און ווייט, דו פילסט נישט מיין נאנטקייט, קאנסט זי אויך נישט פילן. א מחיצה שטייט צווישן מיר און דיר, לאזט מיך נישט צו צו דיר. בין ייד אין גייסט, אין הארץ, אין קאפ, אין ווילן. די קריסטנמאסקע, וועלכע איך מוז אויף זיך טראגן, איז מיר די שווערסטע לאסט, איז מיין וויי־געשריי. א, טעגלעך טראגן זי, אין גאס, אין הויז, פאר פיינט און פריינט, אין ווארט און ווּאונק, אמשווערסטן נאך אין קלויסטער. גלויבן, וואס דו לייקנסט, בענטשן, וואס דו שעלטסט, בוקן זיך, וואו דו ווילסט דעם רוקן קערן. איך קאן זיך נישט פארשטעלן, און טו'ס, און טו'ס. איך קאן אויף זיך אליין נישט קוקן, וואלט אריינגעשפייט זיך אליין אין פנים. א דאפלטער מענטש, א דאפלט לעבן! פאר דער גאנצער וועלט א קריסט, פאר זיך אליין א ייד.

א גאנצן טאג זיין קריסט מיט קריסטלעכן גערייד אין לאטיין און פארטוגעזיש, מיט קריסטלעכן בוך און קריסטלעכער תורה, נאר אין אוונט ווי א גנב צופאלן א דורשטיקער צום יידישן ווארט ביי די קוואלן פון אונזער תורה. א, איך בין ייד, ייד, אבער אלס קריסט געבארן, טראג איך נישט אויף מיר דעם צייכן פון א יידן. דו מוזט מיך יידישן!

ר א ו ב נ י (שפרינגט אויף). ביזט משוגע?

פ י ר ע ס. א, טו דעם חסד מיר!

ר א ו ב נ י. איך זאל א שטריק זיך אנטאן אויפן האלז!

פ י ר ע ס. מיינע חלומות האבן מיר דעם וועג צו דיר באוויזן. זיי מיינען נישט קיין שלעכטס.

ר א ו ב נ י. דיינע חלומות! דו קום צו מיר נישט מיט דעם שטות! דיינע חלומות! חלומות זיינען אומזין, פארפירעריי און נארעריי!

פ י ר ע ס. א, זאג עס נישט! חלומות זיינען דער וועג צו אונז פון אויבן. א, דו וועסט מיך מוזן דערהערן!

ר א ו ב נ י. דערהערן? וואס?

פ י ר ע ס. און מיך יידישן. מיך אונטער אברהמס פליגלען ארונטערברענגען.

ר א ו ב נ י. הא! און לאזן אפהאקן זיך די פליגלען. וואס מיינסטו, וועט דער קעניג זאגן, ווען ער וועט דאס אויסגעפינען? א, דו מאכסט מיך ווילד, ברענגסט מיך אין גרימצארן אריין! איך זאל דאס טאן און אין סכנה שטעלן זיך און מיין ציל און אלע מאראנען! פארלירן אלץ און געווינען וואס? וועמען? דיך! איז דער אויסבייט ווערט? ביזטו ביים קלארן זינען?

פ י ר ע ס. דו מיינסט נישט, וואס דו זאגסט, איך וויים. דו קאנסט עס דאך נישט מיינען.

ר א ו ב נ י. איך וועל דיר נישט טאן, וואס דו ווילסט, און זאג דיר אן, דו זאלסט עס איבערהויפט נישט טאן, אויב דו ווילסט נישט זיך און מיך און אלע מאראנען אריינברענגען אין סכנה.

פ י ר ע ס. דו זאגסט עס מיר, ווייל דו ווילסט מיך אויספרובירן. איך גלויב מיינע זעאונגען און וויים זייער באדייט.

ר א ו ב נ י. אָ, גיי צו אַלדי רוחות! גיי פון מיר אַוועק! (איילט אַריין אין צווייטן צימער און מאַכט צו הינטער זיך די טיר מיט רעש.)

פ י ר ע ס (וואַרפט זיך צו דער פאַרמאַכטער טיר). אָ, האַר! אָ, האַר! אָ, האַר! — — פאַרשלאָסן האָט ער זיך פון מיר, אָפּגעטאָן זיין פּנים האָט ער פון מיר... אָ, גאָט, דיין שליח וויל נישט רעדן מיט מיר, ווייל איך פאַרדין עס נישט. ער וויל מיך נישט אייטערן, ווייל איך בין עס נישט ווערט. אַן ערל בין איך; אַ קריסט, וואָס באַלאַנגט נישט צו אברהמס בונד... ווי קאָן ער צולאָזן מיך צו זיך? ווי קאָן ער אויסהערן מיינע זעאונגען? (זיין געוויכט לייגט אויף.) ווי האָב איך עס פריער נישט איינגעזען? איך האָב אַלס קריסט גאָר נישט געטאָרט גאָר נאָנט צוקומען צו אים. אַלס גאַנצער ייד מוז איך זיין שוועל אַריבערטרעטן... דיאָגאָ פּירעס איז איבערעמד, פאַרהאַסט, צואווידער, שלמה מלכון וועט ער זיך אַנטפּלעקן. (גייט אַוועק.)

צווייטע סצענע

נאַכט. דאָס צווייטע צימער אין דוד ראובניס וואוינונג, אַ נידריקער דיוואַן, איבערגעדעקט מיט אַ גרויסן, שווערן טעפּיך, ביי דער לינקער וואַנט. אַנטקעגן ביי דער רעכטער וואַנט שטייט אַ שראַנק, וועלכער זעט אויס ווי אַן ארון קודש. פאַר דעם דיוואַן אַ נידריקער טישל, אויף וועלכן עס שטייען צוויי ברענענדיקע ליכט. אויבן אין דער רעכטער וואַנט צוויי פענסטער, אין דער הינטערוואַנט די טיר.— ראובני זיצט אויפן דיוואַן מיט די פיס איבערגעקרייצט אונטער זיך ווי אַן אַראַבער, אין זיינע הענט אַ שווערער רימען. פאַר אים שטייען דיביידע טירהיטער.

ר א ו ב נ י (בייז און שטרענג). דערציילט, דערציילט דאָך שנעל!

ד ע ר ג ע ל ע ר. דער גנב איז ער.

ד ע ר ש וו אַ ר צ ע ר. ער אַליין דער נאַשער.

ג ע ל ע ר. דאָס האָט ער די הון אַוועקגעגנבעט.

ש וו אַ ר צ ע ר. דאָס האָט ער זי אויפגעפרעסן.

ג ע ל ע ר. ווער עס גנבעט פון אַ גנב, איז נישט שולדיק. פון אַ גנב גנבענען איז אַפילו אַ מצוה.

ש וו אַ ר צ ע ר. און ווער האָט מיך צו דער גנבה צוגערעדט?

ג ע ל ע ר. בין איך געווען דער יצר הרע, אָבער דער זינדיקער ביזטו.

ש וו אַ ר צ ע ר. איך האָב אַפילו פון דער הון גאָר נישט געוואוסט. מיינע אויגן האָבן זי נישט געזען, מיין נאָז האָט זי נישט דערשמעקט, ווען נישט ער...

ג ע ל ע ר. האָב איך געקאָנט וויסן, אַז ער זעט נישט און ער שמעקט נישט? די הון איז געלעגן אין פענסטער פונקט אַנטקעגן. איידער מיינע אויגן האָבן זי דערזען, האָט מיין נאָז זי דערשמעקט, און מיינע אויגן זיינען נאָך דער נאָז שוין נאָכגעגאַנגען. האָבן זיי דערזען, ווי די הון ליגט אַ געבראָטענע אויפן פענסטער פון דעם הויז פונקט אַנטקעגן, מיטן רוקן אויפן טעלער און מיט די פיסלעך אין דער הויך — ניין, איך מאַך אַ טעות: די פיסלעך זיינען נישט געווען — דאָס מוז דער האַר וויסן. אויב די פרוי באַקלאָגט זיך, אַז מיר האָבן ביי איר צוגעגנבעט די הון מיט די פיסלעך, זאָגט זי אַ ליגן. די פיסלעך זיינען נישט געווען. און ווען זי שווערט זיך, אַז די הון איז ביי איר אַוועקגעגנבעט געוואָרן מיט די פיסלעך, שווערט זי פאַלש, און פאַלש־שווערן איז אַ גרעסערע עבירה ווי גנבה. אויב זי איז אַ פאַלששווערין, דאַרף דער האַר גאָרנישט אָננעמען זיך פאַר איר. אויב זי איז אַ פאַלש־שווערין...

ר א ו ב נ י (קרעכצט בייז אַרויס און גיט אַ הויב דעם רימען).

ג ע ל ע ר (שנעל). יאָ, די פיסלעך זיינען נישט געווען, נאָר די הון איז געלעגן אויפן רוקן מיטן בויך אַרויף, און דער בויך אַזאַ פולער, קענטיק מיט געפילעכטס. זאָג איך צו אים: „הערסטו עפּעס?"

ש וו אַ ר צ ע ר. ענטפער איך: „וואָס זאָל איך הערן?"

ג ע ל ע ר. פרעג איך אים: „הערט דיין נאָז אַ גערוך?"

ש וו אַ ר צ ע ר. ענטפער איך: „מיין נאָז הערט, אַז דו שטינקסט."

געלער. זאָג איך אים: ,,ווי דיר, וואָס דיין נאָז הערט נאָר דאָס נאָנטסטע און דאָס ערגסטע! וואויל מיר, וואָס מיין נאָז פאַרנעמט דאָס ווייטסטע און דאָס אָנגענעמסטע!’’ און איך פרעג אים: ,,זעען וואָס דיינע אויגן?’’ ענטפערט ער מיר...

שוואַרצער. ענטפער איך אים: ,,מיינע אויגן זעען, אַז דו ביזט לייזיק.’’

געלער. ענטפער איך אים: ,,ווי מיר, וואָס דיינע אויגן זעען די קריבער! וואויל מיר, וואָס מיינע אויגן זעען די פליער!’’ פרעגט ער מיך שוין: ,,וואָס הערט דיין נאָז?’’

שוואַרצער (שטימט צו). אוהום!

געלער. ענטפער איך אים: ,,דעם ריח פון אַ געבראָטענער הון.’’ ציט ער מיט זיין נאָז און נעמט אריין בלויז מיינעם און זיין אייגענעם געשטאַנק, און הויבט אָן צו דרייען מיט זיינע אויגן און זעט מער גאָרנישט, ווי די אַרומקריכנדיקע לייז. פרעגט ער שוין ווידער —

שוואַרצער. ,,וואָס זעען דיינע אויגן?’’ האָב איך גע-פרעגט.

געלער. ענטפער איך: ,,די, פון וועלכער עס טראָגט זיך צו מיר דער ריח ניחוח.’’ קוקט ער ווידער און זעט גאָרנישט און פרעגט...

ביידע (גלייכצייטיק). ,,וואו זעסטו די שמעקעדיקע?’’

געלער. ענטפער איך אים און טייטל מיט אַ פינגער: ,,אין פענסטער — אַנטקעגן — אויף אַ טעלער — מיטן רוקן אַראָפּ און מיטן בויך אַרויף.’’ איצטער האָט ער דערזען און האָט זיך אָנגעהויבן באַלעקן. פאַלט מיר טאַקע איצטער איין, אַז ווען ער וואָלט זיך נישט באַלעקט צוערשט, וואָלט איך —

ראובני (קרעכצט ווידער בייז אָפּ און פאַרמעסט זיך מיטן רימען).

געלער (דערשרעקט זיך און זאָגט שנעל). זאָג איך אים— מיט דעם ניגון פון ,,איכה’’ האָב איך אים געזאָגט: ,,אונזער האַר פאַסט תעניתים, און אונזערע לייבער מוזן דאַרן. אונזער האַר פייניקט זיין גוף, און אונזערע בייכער מוזן קוואַרן. אונזער האַר

ליבט צו פאַסטן, וואויל איז צו אים; און מיר ליבן צו עסן, ווייי איז צו אונז! אונזער האַר לעבט פון תעניתים, וואויל איז צו אים; און מיר לעבן פון אכילה, ווי איז צו אונז!’’ און איך זאָג אים — שוין אָן דעם ניגון פון ,,איכה’’ זאָג איך אים: ,,ווען די הון ליגט איצטער פאַר אונז — אַך, ווען די הון ליגט איצטער פאַר אונז!... ווען איך וואָלט געוועזן אַזוי געשווינד ווי דו, ווען מיי-נע פינגער וואָלטן געוועזן געלערנט אַזוי ווי דיינע, ווען מיין שכל וואָלט געוועזן אַזוי פלינק ווי דיינער... אַך, ווען איך וואָלט געהאַט אַלץ דאָס, וואָס פעלט מיר צו אַ גנב און וואָס דו האָסט אין איבער-מאָס!... מילא, האָב איך געזאָגט, וועל איך צומאַכן די אויגן און גאָר כאַפּן אַ דרעמל. איז ערשטנס וועל איך די הון נישט זען, און צווייטנס קאָן זי זיך מיר נאָך חלומען, אָט אַזוי אַ אין מיינע הענט און צווישן מיינע ציינער. און אַזוי רעדנדיק שפּאַר איך אָן דעם קאָפּ אָן דער טיר און מאַך צו די אויגן, און אַזוי טוענדיק זאָג איך: ,,וואָס זאָל איך אָבער טאָן מיט מיין נאָז? רוק זיך צו צו מיר, זאָג איך, וועל איך דעם ריח ניחוח נישט הערן.’’ און גלייך זאָג איך: ניין, איך וועל בעסער פאַרשטעקן מיין נאָז אין מיין אייגענעם אָרעם.’’ און האָב אַזוי געטאָן און גאָר באַלד האָב איך אַראָפּגעוואָרפן מיין אָרעם און אָנגעהויבן צו כראָפּען מיט דער נאָז און צו בלאָזן מיט די ליפּן — דאָס זאָל הייסן, אַז איך בין שטאַרק איינגעשלאָפן. און באַלד האָב איך געהערט, ווי ער שטייט אויף פון זיין אָרט ביי דער טיר און גייט אַראָפּ אין גאַס, כאָטש דער האַר האָט אונז אָנגעזאָגט, אַז מיר זאָלן פון דער טיר נישט אָפּטרעטן...

ראובני (קרעכצט בייז אָפּ).

געלער (מיט אַן אויפציטער). און איך עפן אויף אַ קליין שפּעלטל אין מיין רעכטן אויג און זע, ווי ער גייט אריבער צום אַנטקעגנדיקן הויז, גייט זיך דורך אַ פּאָר מאָל און קומט צוריק צו זיין אָרט ביי דער טיר. איך מוז זאָגן דעם אמת, אַז איך האָב נישט באַמערקט, ווי ער האָט אַראָפּגעכאַפּט די הון פון דעם טעלער. וואָס אמת איז אמת, אַפילו ווען דער האַר זאָל מיך נויטן אונטער אַ שבועה, וואָלט איך נישט געקאָנט זאָגן, אַז איך האָב געזען, ווי

ער האָט זי אַראָפּגעכאַפּט. אָבער ווען ער איז צוגעקומען צו זיין אָרט, האָט ער זיך גוט איינגעקוקט אין מיר, צי איך שלאָף, וואָס איך האָב אים גלייך דערוויזן מיט אַ כראָפּ און אַ בלאָז. האָט ער זיך אַראָפּגעלאָזן אויף זיין אָרט און אויסגעשפּרייט די עקן פון זיין ראָק, און איך קוק פון שפּעלטל פון מיין אויג און זע, אַז די עקן פון זיין ראָק דעקן צו די הון. און באַלד זיינען די באַלעבאַטים פון דער הון אַרויסגעלאָפן מיט אַ געשריי און אַרויפגעוואָרפן זיך אויף אים, ווייל זיי האָבן אים געזען פאַרבייגיין פאַרביי זייער פענסטער. מעג ער מיר דאַנקען, וואָס זיי האָבן ביי אים די הון נישט געפונען...

ר א ו ב נ י. וויי צו דער בושה!

ג ע ל ע ר. און באַטראַכט איך גוט, איז דער האר גאָר שולדיק. פאַרוואָס האָט ער אונז אוועקגעזעצט דרויסן פאַר דער טיר?

ר א ו ב נ י (שפּרינגט אויף און וואַרפט זיך אויף די דינער מיט דעם שווערן רימען און הייבט זיי אָן צו שמייסן). אויך איר זייט יידן! אויך אייך דאַרף איך אויסלייזן! אויך פאַר אייך דאַרף איך זיין משיח! וויי מיר! וויי מיר! (די ביידע רוקן זיך אויף הינטן צו דער טיר מיט וויי־געשרייען אונטער די שמיץ, עפענען זי אויף און לויפן אַרויס. ראובני נאָך זיי, אָבער אין דער טיר שלאָגט ער זיך אָן אין שלמה מלכון און טרעט אָפּ אויף צוריק.) ער נאָך אויך! שוין ווידער! דאָן דיאָגאָ פּירעס!

מ ל כ ו (בלאַס, ווי ער וואָלט ערשט אויפגעשטאַנען פון קראַנקנבעט, אַריינטרעטנדיק אין צימער). ניין, שלמה מלכו איצ־טער!

ר א ו ב נ י (אין העכסטער אויפרעגונג). דו האָסט!...

מ ל כ ו. מיט אייגענער האַנט.

ר א ו ב נ י. איך בין פאַרניכט! ווי האָסטו זיך נאָך דערוועגט צו מיר צו קומען?

מ ל כ ו. עס איז שטאָקפינסטער דרויסן.

ר א ו ב נ י. איך האָב דיר פאַרבאָטן צו מיר צו קומען!

מ ל כ ו. דיאָגאָ פּירעסן, נישט שלמה מלכון.

ר א ו ב נ י. שלמה מלכון ערשט געוויס!

מ ל כ ו. איצטער בין איך דאָך דיין ברודער.

ר א ו ב נ י. איצטער ביזטו מיין פאַררעטער!

מ ל כ ו. דאָס וואָרט טוט זייער וויי, מיין האר.

ר א ו ב נ י. דיין טאַט וועט מיר נאָך וויי־ער טאָן. איך בין פאַרניכט, איך וועל שוין גאָרנישט דאָ דערגרייכן. צו־ערשט דער מאַראַנען־איבערפאַל אויף דער אינקוויזיציע־געפענגעניש אין באַ־דאַכאָס, און איצטער דו. אַ נייקריסט, וועלכער איז אַ ייד געוואָרן, אַ נייקריסט, וועלכער איז נאָך אַלס קריסט געבאָרן געוואָרן! ווען דאָס וועט אָנקומען צום קעניג, און דאָס וועט דאָך אָנקומען געוויס, וועל איך פאַרטריבן ווערן, ווייל געוויס וועט עס הייסן, אַז דורך מיר האָסטו עס געטאָן.

מ ל כ ו. דו ווייסט, אַז דאָס איז נישט אמת.

ר א ו ב נ י. ווי וועל איך דעם קעניג קאָנען באַווייזן? און האָסטו עס נישט געטאָן, ווייל איך בין דאָ אין לאַנד?

מ ל כ ו. דו האָסט מיך נישט צוגערעדט.

ר א ו ב נ י. דאָס ווייסטו, דאָס ווייס איך — דאָן מיגעל דאַ סילוואַ און אַלע אַנדערע אינקוויזיציע־האַרן וועלן עס נישט וועלן וויסן. אפילו זיי זאָלן וויסן דעם אמת, וועלן זיי אים פאַרלייקענען, און דער קעניג וועט זיי גלויבן מער ווי מיר.

מ ל כ ו. און דאָך בין איך גליקלעך!

ר א ו ב נ י. אה! (פאַרמעסט זיך אין ווילדן כעס מיט זיין רימען אויף מלכון).

מ ל כ ו (בויגט אָן זיין קאָפּ). שמייס מיך, מיין האר!

ר א ו ב נ י (הויבט אָן זיך אַליין צו שמייסן, אַרויסגעבנדיק ווילדע צאָרנגעשרייען).

מ ל כ ו (דערשראָקן). מיין האר! מיין האר!

ר א ו ב נ י (אין בייזער פאַרצווייפלונג). פאַרוואָס האָב איך דאָס אויף זיך אַרויפגעלאָדן? וואָס האָט מיך דערצו געטריבן? איך האָב מיין היים פאַרלאָזן, לאַנד און לייט — פאַר וואָס? פאַר וועמען? ווי קאָן אַזאַ פאָלק אויסגעלייזט ווערן? ווי קאָן עס געהאָלפן ווערן? אומגעדולדיק, שטערעריש, אָן קאָפּ, אָן זין, אָן ווילן!... יעדער טוט נאָר זיינס און איינער שטערט דעם אַנדערן. (צו מלכון.) וואָס האָט דיר אָנגעשפּאַרט? האָסטו נישט געקאָנט וואַרטן, ביז איך

וואָלט מיינס דערגרייכט? ביזט אַלט, וויפיל דו ביזט אַלט — האָסטו נישט געקאָנט געדולדן, ביז דו וועסט עלטער ווערן מיט אַ צייט?

מ ל כ ו. מיינסט נישט, וואָס דו זאָגסט!

ר א ו ב נ י (מיט בייזקייט). אַההה! ביזט סעקרעטאַר אין העכסטן געריכט, האָסטו געדאַרפט מער שכל האָבן, בעסער פאַרשטיין די זאַך. ווייסטו, וואָס דו האָסט אָפּגעטאָן?

מ ל כ ו. וואָס איך האָב געמוזט.

ר א ו ב נ י. געמוזט! געמוזט מיר שטערן!

מ ל כ ו. דו האָסט מיר קיינמאָל דיינע פּלענער נישט אויפגעדעקט, האָסט מיר גאָרנישט פון זיך דערציילט. אַלע מיינע זעאונגען, דו האָסט געוויס פאַרשטאַנען זיי, דו אַליין וואָלסט געקאָנט זיי מיר דערקלערן. אָבער דו האָסט זיי מיר אויפדעקן נישט געוואָלט. האָסט זיך נאָך מער פון מיר באַהאַלטן. איך האָב געדענקט, דאָס איז דערפאַר, וואָס איך בין נישט געיידישט. דו האַלסט זיך פון מיר ווייט, ווייל איך בין אַזוי דערווייטערט. איצטער אָבער געהער איך אויך צו אַברהמס בונד, בין איינער פון ישראלס קינדער — רעד מיט מיר אָפן דיינע ווערטער, פאַרדעק דאָך גאָרנישט פון מיר.

ר א ו ב נ י. איך רעד שוין אָפן געננג. קאָן אָפענער נישט רעדן. דו האָסט מיך פאַרניכטעט. אַלץ, וואָס איך האָב ביז אַהער דערגרייכט, וועט זיין ווי נישט געוועזן, און עס וועט זיין אַ גליק, ווען איך וועל אַרויס פון דאַנען אַ גאַנצער מיט מיין לעבן.

מ ל כ ו. רעד מיט מיר נישט אַזוי, מיין האַר.

ר א ו ב נ י (פאָכנדיק מיטן רימען). אָה, איך האָב אַנדערש געדאַרפט מיט דיר גאָר רעדן.

מ ל כ ו. מען — רעדט — מיט — מיר — אַנדערש.

ר א ו ב נ י (מיט חוזק־פאַרבויגונג). אַנטשולדיק, הער סעקרעטאַר!

מ ל כ ו. פון הימל רעדט מען מיט מיר אַנדערש.

ר א ו ב נ י (מיט בייזן אויפלאַך). האַ!

מ ל כ ו. אָ, דו ווייסט נישט, וואָס מיר איז געשען!

ר א ו ב נ י. איך ווייס, וואָס עס וועט געשען.

מ ל כ ו. געוויס האָט מען דיר עס שוין לאַנג באַוויזן.

ר א ו ב נ י. באַוויזן? וואָס? ווער?

מ ל כ ו. פון אויבן דאָך נאַטירלעך. אָ, פאַרוואָס פאַרדעקסטו זיך נאָך פון מיר!

ר א ו ב נ י. איך האָב שוין דיר געזאָגט, איך האָב קיין זעאונגען נישט און פיר נישט קיין פאַרהאַנדלונגען מיט אויבן, נישט דורך קיין מלאך, נישט דורך קיין שליח.

מ ל כ ו. פאַרוואָס נאָך אַלץ די סודות? איך ווייס דאָך שוין גאָר אַ סך.

ר א ו ב נ י. וואָס ווייסטו דען אַ סך?

מ ל כ ו. זיבן טעג בין איך געלעגן קראַנק, שיר נישט אָפּגייענדיק מיט בלוט, פאַרגייענדיק שיר פון ווייטיק. איך האָב קיין רופא נישט צוגעלאָזן צו זיך, קיינער האָט נישט געטאָרט וויסן די סיבה פון מיין קראַנקהייט. גאָט אַליין איז געוועזן מיין רופא און האָט מיך געזונט געמאַכט. ער האָט געשיקט צו מיר דעם אַלטן מאַן פון מיינע זעאונגען, דעם מגיד, ווי איך רוף אים. דעם בכבודן אַלטן מאַן מיט דער זייער לאַנגער באָרד, וואָס זיין געשטאַלט איז ווי ווייסער שניי, און ער האָט מיט מיר געלערנט און מיט זיין לערנען מיך פון קראַנקנבעט אויפגעהויבן. גרויסע זאַכן און וויכטיקע האָט ער מיר באַוויזן, גרויסע סודות האָט ער מיר אַנטפּלעקט. דעם הימל האָט ער אויפגעעפנט פאַר מיר און אַריינגעפירט מיך אין פּרדס פון אונזער תורה. ער האָט אויפגעהעלט פאַר מיר פאַרבאָרגנהייטן פון דער הייליקער קבלה און סודות פון דער צוקונפט האָט ער מיר אַנטפּלעקט. מיין וועג איז מיר איצטער אויסגעלייגט און אַן אָנזאָג האָב איך געקראָגן, איך זאָל פאַרלאָזן פּאָרטוגאַל און אַוועק נאָך דער טערקיי...

ר א ו ב נ י. פון וועמען האָסטו דעם אָנזאָג?!

מ ל כ ו. פון דעם מגיד, פון דעם אַלטן מאַן פון מיינע זעאונגען.

ר א ו ב נ י. באַלד גלויב איך אויך אין אים. זיין אָנזאָג איז זייער גוט.

מלכו. דו שטימסט צו?

ראובני. צי איך שטים צו! איך באפויל, איך הייס, איך פאדער... פארשווינד נאר וואס גיכער! דאס וועט ראטעווען דיך, וועט אפשר אויך מיך און מיין זאך ראטעווען. האט דיך קיינער נישט געזען, ווען דו ביזט צו מיר אריינגעקומען?

מלכו. די נאכט איז זייער פינסטער, און איך בין פארזיכטיק געווען.

ראובני. זיי אויך פארזיכטיק אין דיין אוועקגיין. איך ווייס פון דיר נישט, ווי דו ווייסט פון מיר נישט, דו האסט געטאן, וואס דו האסט געטאן, אן מיין צוטו און פארלאזט דאס לאנד אן מיין ווייסן.

מלכו. איז דאס אלץ?

ראובני. וואס ווילסטו נאך?

מלכו. מער האסטו מיר נישט, וואס צו זאגן? פון הימל האט מען מיר פיל אנטפלעקט, ווילסטו מיר גארנישט נישט אנטפלעקן?

ראובני (שארף). ווען איך וואלט געהאט סודות, וואלט איך איצטער געדענקט, אז דו ביזט א שפיאן, אונטערגעשיקט פון דעם קעניג און זיינע יועצים.

מלכו. א, פארגיב מיין צודרינגלעכקייט! זי איז נישט שיין, איך ווייס עס, זי איז אויך נישט קלוג, אבער איך מוז די קלארקייט האבן, די קלארקייט וועגן זיך אליין. איך פיל זיך צו עפעס בארופן, צו עפעס געשיקט, צו עפעס אויסדערוויילט. מיינע זעאונגען זיינען נישט אומזיסט, מיין אלטער איז א שליח צו מיר פון הימל און גרייט מיך צו עפעס צו. ווער בין איך דען? וואס בין איך? איך פיל: ווען איך וועל דיך דערקענען, וועל איך זיך דערקענען. די קלארקייט וועגן זיך אליין וועט צו מיר קומען, ווען איך וועל געפינען די קלארקייט וועגן דיר. א, העלף מיר, זאג: ביזטו א חייל־מענש פון דער מדינה חבור, א שליח בלויז פון דיין קעניגלעכן ברודער?

ראובני (מיט בייזער איראניע). ווארט דארט אויף מיר אן ארמיי פון דרייהונדערט טויזנט מאן? איז גאר פאראן אזא מדינה

חבור? האט זי גאר א קעניג פון ישראל? זאל איך פאר דיר אויסלייגן מיינע פאפירן, ווי איך האב זיי אויסגעלייגט פאר דעם פויפסט און פאר דעם קעניג?

מלכו. ניין, איך ווייס נאר, דו ביזט מער און ווילסט זיך מיר נישט אויפדעקן. באגרייף נישט פארוואס, קאן זיך עס מיר נישט דערקלערן. דאס איז מיין שולד געווים, אין מיר ליגט די סיבה, די מחיצה איז נאך נישט גאנץ פארשוואונדן, די שעה פון דער אויפדעקונג איז נאך נישט געקומען. אבער איך בין דיין קנעכט, און וואו איך וועל זיין, וועל איך אין דיין נאמען רעדן.

ראובני. טו, וואס דו ווילסט, נאר וואס ווייטער פון פארטוגאל.

מלכו. נאך היינט וועל איך אוועק.

ראובני. מאך איך דיר אויף די טיר. גיי דיין וועג, פארשווינד.

מלכו (פאלט אויף די קני). מיין האר! מיין האר!

ראובני. וואס איז שוין ווידער?

מלכו. דיין ברכה וויל איך, האר!

ראובני. איך זאל נאך א בענטשער ווערן! גיי, דערגרייך, וואוהין דו גייסט.

מלכו. און מער נאך, און מער!

ראובני. וואס ווילסטו מערער דען?

מלכו. דערגרייכן, צו וואס מיר ביידע זיינען אויסגעקליבן.

ראובני. איך ווייס עס נישט.

מלכו. דו ווייסט, דו ווייסט. מיר זיינען שותפים ביידע, ביידע פון גאט געשיקט. דו וועסט אונזער פאלק פון גלות אויסלייזן, איך וועל עס אויסלייזן פון זינד. איז עס נישט אזוי?

ראובני. אונזערע וועגן צוגייען זיך: איך בלייב דא, דו פארסט אוועק.

מלכו. ווידער אן אויסווייכנדיקער ענטפער! מער ווילסטו מיר נישט זאגן?

ראובני. גיי און זיי מצליח!

מלכו. דאס איז גוט. איצטער וועל איך דיך פארלאזן.

איך גיי נאָך דער טערקיי, ווי דער אַלטער האָט מיר אָנגעזאָגט. וועל באַזוכן ארץ ישראל, הייליקן זיך אויף די קברים פון אונזערע אבות, אויף דעם קבר פון רבי שמעון בן יוחאי, אין דער הייליקער לופט פון דעם לאַנד, וואָס גאָט האָט פאַר אונז אויסגעוויילט...

ר א ו ב נ י. רעדסטו נאָך, וועט העלער טאָג באַלד ווערן. דו מוזט אוועק, איידער מען קאָן דיך זען.

מ ל כ ו. נעם מיין פיל גערייד מיר נישט פאַר אומגוט. אָן אינעווייניקסטע אומרו טרייבט מיך אָן, אָן אומזיכערקייט...

ר א ו ב נ י. אָ, גיי דאָך שוין!

מ ל כ ו. אָ, דו וועסט זיך מיר נאָך אויפרעקן, מיר וועלן זיך נאָך טרעפן.

ר א ו ב נ י. נאָר נישט אין פּאָרטוגאַל.

מ ל כ ו (דערפרייט). איצטער וויים איך! איצטער האָב איך וואָס באַגריפן! איצטער גיי איך מיט לייכטן הארץ. דיין האַנט גיב מיר צום אָפּשייד!

ר א ו ב נ י (געבנדיק אים די האַנט און פירנדיק אים צו דער טיר). צום אָפּשייד און צום ארויספיר.

מ ל כ ו. צו גרויסע מעשים, צו גרויסע געשעענישן און צו קלאָרקייט — נאָר נישט אין פּאָרטוגאַל! גאָט מיט דיר, מיין האר! (אָפּ.)

ר א ו ב נ י (בלייבנדיק אַליין, פּאַכעט מיטן רימען, בייז און אויפגעבראַכט). א גאַנצן טאָג די גלחים, שפּעטער די צוהדרינגלעכע מאַראַנען, דערנאָך די דינער, צולעצט ער! גערולד! גערולד! אָ! (וואַרפט אַוועק דעם רימען, פאַלט צו צום אָרון קודש.) אל אלהי ישראל, עס איז שווער דיין פאָלק אויסצולייזן!

צווייטער אקט

שלמה מלכוס בית מדרש אין צפת. אין מיטן פון דער הינטערוואַנט אַן אָרון קודש, צו וועלכן עס פירן אַרויף עטלעכע טרעפּלעך. פענסטער הויך אין אַלע ווענט, לאַנגע בענק ביי אַלע ווענט. לאַנגע טישן פאַר די בענק ביי דער רעכטער וואַנט און ביי דער לינקער. פאָרנט אין דער לינקער וואַנט די אַרויסגאַנגטיר. די טישן זיינען אַרומגענומען מיט בענק פון אַלע זייטן. — צוויי זקנים זיצן ביים עק טיש רעכטס. אַ דריטער שטייט ביים פענסטער. גרויע געביגענע געשטאַלטן, ערשטער און דריטער זיינען בלינד.

ע ר ש ט ע ר ז ק ן. רב שלמה האָט געזאָגט, ער וועט היינט זיין צוריק פון ירושלים, וועט ער היינט זיין צוריק.

צ ו ו י י ט ע ר (ביים פענסטער). רב שלמה האָט געזאָגט, ער וועט זיין צוריק מיטאָג, וועט ער זיין צוריק מיטאָג.

ד ר י ט ע ר. רב שלמה האָט געזאָגט, ער וועט זיך דאָ נישט לאַנג אויפהאַלטן, נאָר פאַרנעמען דאָס נויטיקסטע און היינט נאָך אוועק נאָך רוים, ימח שמה, וועט ער היינט נאָך אוועק נאָך רוים, ימח שמה וזכרה. (זיפצט טיף אויף.)

ע ר ש ט ע ר. ער וועט זיין באַלד צוריק, און איך וועל נאָך געניסן פון דער זיסקייט פון זיין קול.

צ ו ו י י ט ע ר. די זון וועט באַלד זיין אין מיטן הימל, און ער וועט זיין מיט אונז, און איך וועל זיך זעטיקן מיט דעם שיין פון זיין פּנים.

ד ר י ט ע ר. אָבער ווען די זון וועט זיך ווענדן צום ים, וועט ער אוועק נאָך איר, און מיט איר וועט ער פון אונז פאַרשווינדן

און אוועקטראָגן מיט זיך זיינע תורות און זיינע דרשות, זיינע חידושים און גמטריאות. (זיפצט שווער אויף, די אַנדערע זיפצן אים נאָך. באַלד צושאָקלט זיך דער דריטער און טשמאָקעט מיט די ליפּן, ווי ער וואָלט האָבן אין מויל עפּעס געשמאַקס.) איר געדענקט? (הייבט אָן מיט אַ זינג־זאַנג.) „השם שומרך השם צלך על יד ימינך, איז דער פּירוש: הקדוש ברוך הוא איז דיין באַהיטער און באַשיצער און דיין שאָטן, ווען דו ביזט ריין פון זינד און היטסט אָפּ די תורה, ווי עס דאַרף צו זיין. ווייל ימין, די רעכטע האַנט, מיינט די תורה, ווי עס שטייט אין פּסוק: מימינו אש דת למו — פון זיין רעכטער האַנט קומט צו זיי דער פייער פון געזעץ.״

ע ר ש ט ע ר (מיט אויפגעלויכטענעם געזיכט). און ווייטער? צי איך געדענק?! (צושאָקלט זיך מיט דעם זעלביקן זינגזאַנג.) וכתוב אורך ימים בימינה — און עס שטייט געשריבן: לאַנגע יאָר אין איר רעכטער האַנט — אויב איר וואָלט זיך געעוסקט אין דער תורה, וואָס איז ימין, און איר וואָלט נישט גענייגט צום יד שמאל, צו לינקס, צו תענוגים פון דעם גוף, וואָלט איר אָפּגעהיט געוואָרן פון אַלדעם בייז און וואָלט באַשטאַנען און געלעבט אייביק. אָבער איר האָט זיך געיאָגט נאָך לינקס, נאָך די נישטיקייטן פון לעבן, נאָך עושר און כבוד, דערפאַר ווערט איר פאַרפאָלגט און געפּלאָגט פון די אומות העולם...״ (אַלע דריי זיפצן שווער אָפּ.)

צ ו ו י י ט ע ר (ביים פענסטער, צוזינגט זיך אויך מיט דעם זינגזאַנג). וראית — און דו וועסט דערזען, בשביה — אין דער געפאַנגענשאַפט, אשת — אַ ווייב, אַפילו אַן אשת איש, וחשקת בה — און זי וועט זיך דיר פאַרגלוסטן, ולקחת — און דו וועסט זי נעמען... אַלץ, וואָס די תורה האָט מתיר געמאַכט, איז עס נאָר קעגן דעם יצר הרע, נאָר צו פאַרכאַפּן דעם יצר הרע דעם וועג... אַך־אַך־אַך!...

ד ר י ט ע ר. זיינע נוטריקנס און גמטריאות און צירופים!... ווי ער האָט דאָס מצרף געווען קודשא בריך הוא׳ס נאָמען פון דעם אלף בית!...

צ ו ו י י ט ע ר. אַז פון הימל איז מען אים אַלץ מגלה!

ע ר ש ט ע ר. מיין האַרץ פרייט זיך מיט זיין קומען.

ד ר י ט ע ר. מיין האַרץ וויינט אויף זיין אוועקגיין.

צ ו ו י י ט ע ר. ער גייט אוועק, אָבער ער פאַרלאָזט אונז נישט. ער וועט קומען צוריק, און ווען ער וועט קומען צוריק... (הייבט פריידיק אויף די הענט צום הימל.) אַך־אַך־אַך!

ד ר י ט ע ר. איך באַדויער יעדן טאָג, וואָס איך וואַרם זיך נישט אין זיין ליכט.

ע ר ש ט ע ר. ער גייט אין גאָטס שליחות, אין זיינע טריט הערן זיך די טריט פון משיח.

ד ר י ט ע ר. ווען איך וואָלט דאָס נישט געוואוסט, וואָלט איך אויסגעגאַנגען ביים געזעגענען זיך. אָבער ווייל איך ווייס, וואוהין ער גייט, שטאַרק איך זיך און קרעכץ נאָר.

צ ו ו י י ט ע ר. די זון שטייט גלייך אין מיטן הימל, און ער וועט דאָ גלייך זיין.

ד ר י ט ע ר (קרעכצט שווער אָפּ). אָי!

ע ר ש ט ע ר. זעסטו אים שוין? פאַלט שוין זיין שאָטן אויפן וועג? ווי מקנא בין איך דיינע אויגן, וואָס קאָנען נאָך זען.

ד ר י ט ע ר. און ווען איך וואָלט אפילו געהאַט מיינע אויגן מיט מיר — איך דאַרף נישט אַרויסקוקן. איך ווייס, אַז ער גייט אַהער, אַז ער קומט, אַז ער איז שוין באַלד דאָ, דערפאַר זע איך אים שוין אוועקגיין אין רוים, ימח שמה, און דערפאַר בין איך פול מיט טרויער און קרעכץ.

צ ו ו י י ט ע ר (מיט פרייד־אויפגעשריי). ער גייט! ער קומט! (ערשטער און דריטער הייבן זיך אויף פון די ערטער ווי צישטער.)

ע ר ש ט ע ר. איך הער אַ סך טריט.

ד ר י ט ע ר. איך הער זיינע טריט.

צ ו ו י י ט ע ר. ער רעדט. ער זאָגט עפּעס.

ע ר ש ט ע ר. איך הער זיין קול.

ד ר י ט ע ר. איך פאַרנעם זיינע ווערטער.

ע ר ש ט ע ר. וואָס זיינען זיי?

ד ר י ט ע ר. שטענדיק די זעלביקע. שטענדיק די זעלביקע און שטענדיק ניי.

צ ו ו י י ט ע ר. ווען איך האָב כוח, גיי איך אים מקבל פנים זיין. (שלעפּט זיך צו צום טיש, אָן וועלכן ער שפּאַרט זיך אָן.)

ע ר ש ט ע ר. איך וועל כאָטש צוויי טריט מאַכן. כאָטש צוויי טריט. ברוך הבא! ברוך הבא!

ד ר י ט ע ר. דאַרף איך גיין אַנטקעגן, אַז ער איז שוין דאָ מיט מיר. (שטרעקט אויס די האַנט.) שלום עליכם, רב שלמה! (מלכו קומט אַריין, בלייבט שטיין אין טיר, הייבט אויף די אויגן צום ארון קודש, זאָגט אַ שטילע תפלה און גייט צום ארון קודש. אַן עדה יידן פון פאַרשיידענעם עלטער באַוועגט זיך דורך אַרציִדיק הינטער אים.)

מ ל כ ו (אויף די טרעפּלעך ביים אָרון קודש, קושט דעם פּרוכת און דרייט זיך אויס צום עולם). משיח בן דוד קאָן נישט קומען (פאַלט אַריין אין דעם זינגזאַנג, מיט וועלכן די זקנים האָבן פריער איבערגעחזרט זיינע דרשות) כל זמן ישראל האָט זיך נאָך נישט אומגעקערט אין גאַנצן צו גאָט און זיין תורה. דערפאַר מוז צוערשט קומען משיח בן יוסף, צו וואָרענען און צו דערמאָנען, אַז די צייט פון אומקער איז שוין דאָ און די צייט פון באַפרייאונג. אומקער נישט אַליין נאָך ארץ ישראל, נאָר צוערשט פון די קינדער צו זייער פאָטער. באַפרייאונג נישט אַליין פון אונזערע קערפּער פון דעם גלות ביי די אומות העולם, נאָר צוערשט באַפרייאונג פון אונזער נשמה פון איר גלות ביים גוף. משיח בן יוסף איז שוין דאָ מיט אונז — דאָס איז אונזער האַר דוד, וועלכער איז געקומען צו אונז פון די עשרת השבטים אין מדבר חבור, ווי ישעיהו הנביא האָט אָנגעזאָגט: כשרש מארץ ציה — ווי אַ וואָרצל פון טרוקענער ערד. אָבער ישראל ווייס עס נאָך נישט, פילט עס נאָך נישט, ענדערט נאָך נישט זיינע וועגן, איז נאָך נישט חוזר בתשובה. וועל איך אַרויס צום גלות־פאָלק, וועל אויפהייבן ווי אַ שופר מיין שטים, אַרויסשרייען צו אים, וואָס ער ווייס נאָך נישט, רופן אים צו אומקער און באַפרייאונג. און איך גיי נאָך רוים, ווייל רוים איז דאָך אדום, און יעקב אבינו האָט געזאָגט עשו'ן, וואָס איז אדום: יעבר נא לפני עבדו עד אבא אל אדני שעירה — זאָל מיין האַר גיין פאַר זיין קנעכט ביז איך וועל אָנקומען אין שעיר. דער באַהאַלטענער זין פון די דאָזיקע ווערטער איז, אַז יעקב אָבינו האָט געזען ברוח

הקודש, אַז יסורים וועלן קומען פון עשוס קינדער אויף זיינע קינדער, אָבער עשו וועט אַזוי לאַנג גיין פאָרויס, וועט הערשן און קיניגן, ביז פון זיינע, יעקבס, לענדן וועט אַרויסקומען משיח און אָנקומען אין שעיר, וואָס איז אדום, און וועט אַוועקנעמען פון עשו־אדום די מלוכה. זיצט משיח בן דוד ביי די טויערן פון רוים און וואַרט יעדן טאָג, צי איז עס שוין נישט דער טאָג פון זיין קומען. אָבער פריער וועט אליהו הנביא דערשיינען פּלוצלונג פאַר די טויערן פון רוים, ווי מיר זעען עס פון די ווערטער „אבא אל אדני שעירה", וואו די לעצטע אותיות זיינען דער נאָמען אליה. (אַ ווינט פון איבעראַשונג גייט דורך דעם עולם, אָבער מען האַלט זיך איין, ווייל ער רעדט ווייטער.) און דער וואָס קאָן פאַרשטיין, וועט פאַרשטיין, אָבער איצטער וועל איך אייך בעטן צו לאָזן מיך אַליין. איך וויל זיך מתבודד זיין פאַרן אַוועקגיין. איר קאָנט מיך אָפּוואָרטן דרויסן, אויב איר ווילט, און אויב אייך איז ניחא, וועט איר מיך באַגלייטן אַ שטיק וועג. געדענקט נאָר: רייניקט זיך, באַפרייט אייערע נשמות פון זייערע גלות־קייטן, פאַראייניקט זיך מיט דער תורה, וועלכע איז אייער מוטער, דערהויבט זיך צו גאָט, וואָס איז אייער פאָטער. זאָגט זיך אָפּ פון אַלע תענוגים, די מצוות זיינען אייערע איינציקע הנאות, תורה־לערנען אייער פרייד. אין אַלץ געדענקט די נשמה, טוט גאָרנישט פאַר דעם תענוג פון דעם קערפּער ובזכות זה ובא לציון גואל, אָמן! (דרייט זיך אום מיטן געזיכט צום אָרון קודש.)

ע ו ל ם (ענטפערט פרום אָפּ אמן און הייבט אָן אַרויסצוגיין. עטלעכע הייבן אָן צו זומען מלכוס זינגזאַנג, וועלכער ווערט באַלד אויפגענומען פון דעם גאַנצן עולם. איינגעקאָרטשעטע פרומע געשטאַלטן, פאַרגלייסטע אָדער אַראָפּגעלאָזטע אויגן, צונויפגעלייגטע אָדער אויפגעהויבענע הענט. אַ תשובה־עולם, גרייט אויף אַלע פייניקונגען. באַהעפטנדיק זיך דורך דעם געזום מיט גאָט און דער תורה, באַוועגט זיך לאַנגזאַם און ריטמיש, נישט אומקוקנדיק זיך אויף הינטן. דער געזום הערט אויך דרויסן נישט אויף; אָפּט דרינגט ער אַריין אין בית מדרש.)

ע ר ש ט ע ר ז ק ן (זייער אומרואיק, ווערליק דער עולם האַלט אין אַרויסגיין). איך פייניק מיין לייב, פאַסט זעקס טעג אַ וואָך.

צווייטער. אָפּגעזאָגט זיך פון אַלע תענוגים. די האַרטע באַנק דאָ איז מיין בעט.

דריטער. וואָס מיר עסן? וואָס מיר טרינקען? וואָס מיר שלאָפן?

ערשטער. אָבער מיינע פיס וועלן מיך איצטער נישט קאָנען אַרויספירן פון דאַנען, און ער וויל התבודדות.

דריטער. מיר זיינען בלינד, וועלן מיר גאָרנישט זען.

צווייטער. איך וועל זיצן מיטן רוקן צו אים.

ערשטער. לאָמיר זיך פאַרטיפן אין לערנען, וועלן מיר גאָרנישט הערן.

דריטער. און צו הערן וועט זיין אַ סך, און צו זען וועט זיין אַ סך... עס באַפאַלט מיך אַ שרעק... לאָמיר לערנען... שטיל און אָן ווערטער... לאָמיר יעדערער פאַר זיך עפּעס איבערחזרן... (זיי דעקן זיך איבער מיט די טליתים און צושאָקלען זיך.)

מלכו (שטייט ווי פאַרגליווערט, אויסגעצויגן גלייך, מיט צוגעמאַכטע אויגן. זיין קערפּער באַוועגט זיך קוים אין לאַנגזאַמען שאָקלען זיך. זיינע ליפּן שעפּטשען. ענדלעך הויבט ער אויף די הענט אין געבעט און עפנט אויף די אויגן און צורעדט זיך אין שטילן געבעט). פאַרנעם, גאָט, די תפילה פון דיין קנעכט, העלף צו זיין געבעט. אַנטפּלעק מיך מיר אַליין. דעק מיר אויף, ווער איך בין. האָסט מיר אָנגעוויזן דעם וועג אַהער אין דיין הייליק לאַנד, און גרויס זיינען די אַנטפּלעקונגען אין דיין תורה, וועלכע דו האָסט מיר דאָ אַנטפּלעקט, אָבער זיך אַליין בין איך נאָך פאַרבאָרגן. האָסט מיך באַשאַפן צו גרויסע זאַכן, אָבער ווער איך בין, ווייס איך נישט. דו ווייזט מיר דעם וועג נאָך רוים, וועל איך דאָרט נתגלה ווערן? פון דיר איז מיר אַלץ, מיין יעדער געדאַנק פון דיר, פון דיר מיין יעדער קער און ווענד. אין דיין האַנט איז דאָס פאַרבאָרגנסטע, און אין איר איז די אויפדעקונג. (בלייבט ווידער שטיין אין שטילן מורמלען.)

דבורה בירב (קומט לאַנגזאַם אַריין. איר קאָפּ איז פרום איבערגעדעקט — אַ גרוי טוך אומראַמט איר שיין געזיכט. זי דערוועגט זיך קוים צו מאַכן אַ שריט. ווען זי דערזעט מלכון, גיט זי

זיך אַ שאָקל ווי פון אַ קאָפּשווינדל און כאַפּט זיך אָן אָן טיש, שטאַרקט זיך, בלייבט שטיין אָנגעשפּאַרט אָן טיש און קוקט אויף מלכון מיט בענקענדיקע, ליבנדיקע אויגן).

דריטער זקן (פליסטערט). עמיצער איז אַריין אין בית מדרש.

צווייטער (קוקט אַרוים פון אונטערן טלית און פליסטערט מיט שרעק). אַ נקבה!

ערשטער (מיט שרעק־געפליסטער). אַ נקבה?!

דריטער. קוקט נישט. הערט נישט. אַזוי דאַרף זיין. פאַרלאָזט זיך אויף אים! (דעקט זיך שטאַרקער אַריבער מיטן טלית און צושאָקלט זיך.)

צווייטער. עס ציטערן מיר אַלע גלידער! (פאַרדעקט זיך און צושאָקלט זיך.)

ערשטער. וואָס קאָן עס זיין? וואָס קאָן עס זיין? השם יצילנו!

דריטער. ששש! (די דריי צושאָקלען זיך. פון צייט צו צייט הערט מען פון זיי אַ שטילן קרעכץ.)

מלכו (ענדיקט זיין תפילה, עפנט אויף די אויגן, דרייט זיך אום צום בית מדרש, דערזעט דבורהן, ציטערט אויף, קוקט זיך שטאַרקער איין און פרעגט אויפגערעגט). ווער? ווער ביזטו?

דבורה (מיט שוואַכער, פאַרחלשטער שטים). דו קענסט מיך דאָך... בין —

מלכו. ווי קומסטו אַהער? ווי האָט מען דיך אַהער אַריינגעלאָזן?

דבורה. קיינער האָט מיר נישט פאַרשטעלט דעם וועג.

מלכו. שטייען זיי נישט פאַר דער טיר? איך הער דאָך זייערע שטימען.

דבורה. איך בין דורכגעגאַנגען צווישן זיי, ווי אַ האַנט וואָלט מיך געפירט.

מלכו. דער אָרט איז הייליק דאָ.

דבורה. און הייליק וועט ער בלייבן.

מלכו. קומסטו צו מיר?

דבורה. צו דיר.

מלכו. האָט דיך ווער געשיקט?

דבורה. וואָלט איך זיך דערוועגט צו דיר צו גיין, ווען מען וואָלט מיך נישט געשיקט?

מלכו. ווער האָט דיך געשיקט?

דבורה. איך ווייס עס נישט. איך קאָן נאָר זאָגן, פון הימל האָט מען מיך געשיקט.

מלכו. פון הימל?!

דבורה. פיליכט מײַנע תפילות... פיליכט זכות אבות... מײַן טויטער פאָטער, מײַן טויטע מוטער, קדושים, אומגעקומענע אויף קידוש השם, זיי האָבן זיך באַמיט... פיליכט מײַן הייליקער זיידע, וואָס איז דאָ נפטר געוואָרן אויף דײַנע הענט...

מלכו. דו רעדסט און זאָגסט מיר גאָר נישט.

דבורה. זײַ מוחל מיר, ווען איך רעד נישט קלאָר. עס פּלאָטערט אין מיר מײַן האַרץ, מײַן מוח איז מיר מבולבל. אָ, צערן נישט אויף מיר!... איך שעם זיך, וואָס איך בין דאָ. איך גלויב זיך קוים, אַז איך רעד דאָ מיט דיר.

מלכו. דו ענטפער מיר, ווער האָט דיך געשיקט.

דבורה. איך האָב דיר געזאָגט, איך ווייס עס נישט. איך וועל דיר אָבער אַלץ דערציילן, וועסטו פיליכט עס וויסן. אָ, דו וועסט עס וויסן!

מלכו. דערצייל!

דבורה. איך האָב די גאַנצע נאַכט אויף מײַן געלעגער אָפּגעוויינט — אָ, פרעג מיך נישט וואָרום!... דער גוטער שלאָף האָט געוויכן פון מײַנע אויגן — איך וועל דיר נישט זאָגן פאַרוואָס... ערשט פאַרטאָג זײַנען מיר די אויגן שווער געוואָרן און האָבן אָנגעהויבן מיר צוצופאַלן. פּלוצלונג זע איך פאַר זיך אַן אַלטן מאַן...

מלכו. אַן אַלטן מאַן?

דבורה. אַ הויכן אַלטן מאַן מיט אַ זייער לאַנגער באָרד, אין ווייסן אָנגעטאָן...

מלכו. מײַן מגיד!

דבורה. דו קענסט אים? קענסט אים!

מלכו. וואָס האָט ער געזאָגט?

דבורה. שווער וועלן מיר זײַנע ווערטער אָנקומען, נאָר איך מוז זיי דיר זאָגן... איך שעם זיך, נאָר איך מוז זיי דיר איבערחזרן: „גיי צו דעם, האָט ער געזאָגט, וואָס דײַן נפש איז אָן אים באַהעפט געוואָרן, און זאָג אים, איך האָב דיך געשיקט...‟

מלכו (מיט אַ שנעלן צוריק צום אָרון קודש). עס האָט דיך אַן אַנדערער געשיקט! דו קומסט צו מיר פון שטן, מיר צו שטערן, מיך פון מײַן וועג אַראָפּצופירן, מיך פון מײַן גאַנג נאָך רוים אָפּצוהאַלטן!

דבורה. איך בין עס נישט, איך וויל עס נישט!... איך בין מײַן הייליקן זיידנס איייניקל, בין די טאָכטער פון קדושים... דו הער מיך אויס אין גאַנצן. ווי איך וואָלט אין מײַן האַלבשלאָף געוואוסט, וואָס דו וועסט זאָגן אויף זײַנע ווערטער, האָב איך געפרעגט דעם אַלטן, וואָס פאַר אַ סימן זאָל איך דיר געבן, אַז ער האָט מיך געשיקט. און ער האָט מיר געענטפערט: „זאָג אים, וואָס ער ווייס שוין לאַנג פון מיר: די נשמה איז נישט נעגעבן געוואָרן אדם׳ען אַליין, נאָר אדם׳ען און זײַן ווײַב. דעם מענטשנס נשמה איז צוטיילט צווישן מאַן און ווײַב.‟

מלכו (טוליעט זיך צום ארון קודש, שטייט אַ ווײַלע אין געדאַנקען. דערנאָך ווענדט ער זײַן בליק אויף דבורהן און זאָגט שטיל און לאַנגזאַם). דו הייסט — דבורה.

דבורה (דערפרייט). געדענקסט מײַן נאָמען!

מלכו (קומט צו צו די טרעפּלעך). דבורה בירב...

דבורה. דו זאָגסט מײַן נאָמען, ווי ער וואָלט לאַנג געווען אין דיר.

מלכו (אַראָפּגייענדיק די טרעפּלעך). דבורה בירב, ווילסטו מײַן כלה זײַן?

דבורה. אָ, גרויסער בורא! (לאָזט זיך אַראָפּ אויף דער פּאָרנסטער באַנק.)

מלכו. נישט אומזיסט האָט מײַן אַלטער דיך געשיקט צו מיר, נישט אומזיסט האָבן אונזערע וועגן זיך באַגעגנט. דו ביזט פון גאָט די אויסגעווײַלטע, מיר אָנגעוויזענע, מיר באַשערטע, די אַנדער העלפט פון מײַן נשמה. ווילסטו מײַן כלה ווערן!

ד ב ו ר ה. דו האָסט שוין לאַנג מיין ענטפער. אָ, שלמה! דו האָסט מיין האַרץ פון ערשטן אָנבליק אָן מיט זיך אַוועקגעטראָגן. זי איז מיט דיר געווען אומעטום און שטענדיק, האָט דיך אַרומבאַגלייט, און איך בין איר נאָכגעגאַנגען, ווי אַ מוטער איר געליבטן קראַנקן קינד. גאַנץ אָפט פלעג איך דיר נאָכגיין, נאָכקוקן, גאַנץ אָפט בין איך דיר אומבאַמערקט דעם וועג פאַרלאָפן און האָב באַהאַלטענערהייט געטרונקען די ליכטיקייט פון דיין פנים. איך האָב געוואוסט, דאָס וועט מיין האַרץ נאָך קראַנקער מאַכן, וועט איר דעם ווייטיק נאָך פאַרגרעסערן, אָבער מיין האַרץ האָט עס פאַרלאַנגט, און איך האָב עס איר אָפּזאָגן נישט געקאָנט... אָ, מיין האַרץ האָט איר באַשערטן דערקענט, דערפילט דעם, וועמען גאָט האָט מיר אויסגעקליבן!... מיין חתן דו, איך דיין כלה! (קוקט צו אים אַרויף מיט פאַרטרערטער בענקשאַפט און ציט זיך צו אים.) אָ, שלמה!

מ ל כ ו (פרום, מיט שטאַרקער שטים). וארשתיך לי לעולם. וארשתיך לי בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים. וארשתיך לי באמונה וידעת את יהוה — און איך וועל דיך מיר פאַרקנסן אויף אייביק. און איך וועל דיך מיר פאַרקנסן מיט גערעכטיקייט און ריכטיקייט און גנאָד און באַרמהאַרציקייט. און איך וועל דיך פאַרקנסן מיט גלויבן, און דו וועסט דערקענען גאָט!

ד ב ו ר ה (איר געזיכט גלאַנצט פאַרקלערט און פאַרפלאַמט. אָטעמט גליקזעליק אַרויס). מיין חתן! מיין חתן!

ד י ז ק נ י ם (האָבן אויפגעהערט צו שאָקלען זיך. אָפּגערעקט זייערע קעפּ און זאָגן פרום אַרויס). מזל טוב! (פאַרדעקן זיך גלייך ווידער.)

מ ל כ ו. דבורה בירב!... דבורה בירב איז אין מספר קטן זעקסאונצוואַנציק, און זעקסאונצוואַנציק איז בגימטריא דעם בורא יתברך׳ס נאָמען יוד קיי וואָו קיי. עס איז געטלעכקייט אין דיר, מיין כלה! עס איז הייליקייט אין דיר. איך בין פאַרקנסט מיט הייליקייט.

ד ב ו ר ה (לייגט אַרויף אירע הענט אויף איר ברוסט, ווי איינצוהאַלטן דאָס קלאַפּנדיקע האַרץ, און לאָזט אַראָפּ דעם קאָפּ).

איך וויל דיין שאָטן זיין, דיין דינסט אויף אַלע דיינע וועגן.

מ ל כ ו. דו ביזט צו מיר געקומען אין דעם טאָג פון מיין אַוועקגיין, אונזער פאַרקנסונג איז אויך אונזער צוזעגנונג.

ד ב ו ר ה. איך האָב געוואוסט, דו פאַרלאָזט אונז היינט. דערפאַר האָט מיך דאָך דער שלאָף געוויכן, דערפאַר האָב איך די גאַנצע נאַכט געוויינט...

מ ל כ ו. איך גיי אין גאָטס שליחות.

ד ב ו ר ה. איך ווייס, ביזט פון גאָט געוויילט.

מ ל כ ו. די שעה פון גאולה איז אָנגעקומען און פון אומקער.

ד ב ו ר ה. ביזט רופער פון דעם פאָלק.

מ ל כ ו. דו וועסט דאָ אין הייליקן לאַנד בלייבן און וואַרטן אויף מיין צוריקקער.

ד ב ו ר ה. ווען וועט עס זיין?

מ ל כ ו. רו און שטיי ביי דיין גורל ביז צום סוף פון די טעג.

ד ב ו ר ה (אין אויפכוואַלנדיקער טרויעריקייט). איך וועל וואַרטן, וואַרטן. מיין האַרץ וועט וואַרטן. וועט דיך רופן און גערולדיק וואַרטן. מיין האַרץ... ניין, זי וועט נישט בענקען, וועט נישט ווייטיקן מער. איך בין אַ טייל פון דיר, וועל זיין מיט דיר, וועסט זיין מיט מיר. דאָס וואַרטן וועט מיר לייכט זיין. (קעמפט מיט וויינען.) ניין, ניין, איך וועל נישט שוואַך זיין!...

מ ל כ ו. דו ביזט דאָ גאַנץ אַליין?

ד ב ו ר ה. ביז איצטער בין איך עס געווען. וועל נישט זיין מער אַליין, ווען איך וועל אויף דיר וואַרטן.

מ ל כ ו. איך וועל דיך איבערלאָזן אויף די הענט פון די זקנים דאָ. (גייט צו צו זיי.)

ד י ז ק נ י ם (דעקן זיך אָפּ און שטייען אויף, ווען זיי דערהערן זיין דערנענטערונג).

מ ל כ ו. די דאָזיקע בתולה דבורה בירב איז פון הימל מיר אָנגעוויזן, און איך האָב זי מיר פאַרקנסט.

ע ר ש ט ע ר. מיר האָבן עס נישט געוואָלט הערן און האָבן דאָך געהערט, און האָבן דיר מזל טוב אָפּגעגעבן.

מ ל כ ו. איך ווייס, אייער ברכה וועט מקוים ווערן. אָבער איך וועל אייך צוויי מאָל דאַנקען, ווען איר וועט מיר געבן אייער הילף.

ד ר י ט ע ר. זי איז דיר שוין אין פאָרויס געגעבן.

מ ל כ ו. מיין כלה איז דאָ אליין, א קיילעכדיקע יתומה. זייט איר אירע אפּיטרופּסים, ביז איך וועל אָנקומען צוריק.

צ ו ו י י ט ע ר. מיר וועלן זי אָפּהיטן מער ווי אַן אייגן קינד.

מ ל כ ו. גאָט וועט אייך דערפאַר בענטשן און פאַרלענגערן אייך די יאָרן.

ע ר ש ט ע ר. אויף דיין חתונה וועלן מיר זיין דערפאַר די נאָנטסטע מחותנים.

מ ל כ ו. מיט גאָטס ווילן, און איצטער גיט מיר אייער ברכה אויף מיין וועג.

ד ר י ט ע ר. דו ווייסט, דיין וועג איז שוין געבענטשט.

מ ל כ ו. איך פאָלג גאָטס רוף. איך גיי איז גלות דעם גלות צו פאַרניכטן. איך גיי דער שופר זיין, דער שופר של משיח, אומ־קערער זיין, תשובה־פאַרשפּרייטער. בענטשט מיך, רבותי!

א ל ע ד ר י י. יברכך יהוה וישמרך!

מ ל כ ו. אָמן. (דריקט זיי איינציקווייז די הענט.) זייט גע־זונט און שטאַרק און דערלעבט דעם אָנקום פון משיח! (גייט צו דער טיר, בלייבט שטיין נישט ווייט פון דבורהן.) איך לאָז איבער א פּקדון, איך וועל קומען אָפּנעמען אים. דער אויבערשטער האָט אונז צונויפגעבראַכט, ער וועט אונז נישט פאַרנאַנדערשיידן. זיי געבענטשט, מיין כלה!

ד ב ו ר ה (מיט אַ באַוועגונג, ווי זי וואָלט געוואָלט אַריינוואַרפן זיך אין זיינע אָרעמס). געבענטשט זאָלסטו זיין אין דיין גיין און אין דיין קומען, מיין חתן!

מ ל כ ו (אין טיר, מיט פאַרבויגונג צום אָרון קודש). יהוה נחני בצדקתך למען שוררי, הישר לפני דרכך. (גייט אַוועק.)

ד ב ו ר ה (מיט אַ טרערן־אויפציטער). שלמה! (פאַרבענקט.) איין קוש כאָטש, כאָטש איין אומאַרמונג... (דערשרעקט זיך פאַר אירע ווערטער, שטאַרקט זיך, ווערט שטייף־פרום.) איך וועל וואַרטן. וואַרטן. (גייט לאַנגזאַם צו דער טיר. דרויסן שטייגט אויף דער גע־זום, ווערט געזאַנג.)

דריטער אקט

ערשטע סצענע

אַ שענק אין רוים. אָוונט. געסט ביים וויין, עטלעכע שיכור. דער שענקער און אַ פּאָר דינער באַדינען די געסט. די שיכורים זינ־גען אַ טרינקליד:

גיסן, גיסן, גיסן
אין בויך אריין די פּאַס!
טרינקען, טרינקען, טרינקען,
אין שטוב, אין שענק, אין גאַס!

ליבן, ליבן, ליבן
אַ מיידעלע אַ שיינס!
שלאָפן, שלאָפן, שלאָפן,
אין שטוב, אין גאַס, — אַלץ איינס!

אַ פראַנציסקאַנער מאָנאַך (לויפט אַריין מיט אימ־פּעט). מע טרינקט, מע זינגט, מע קריכט שוין ווידער אין דער זינד! די מכות, מיט וועלכע דער אַלמעכטיקער האָט באַשטראָפט רוים, זיינען נאָך נישט פאַרהיילט, די חורבות אין די גאַסן פון רוים שטעכן די אויגן ווי אָפענע וואונדן. ערשט צוויי יאָר זינט די קייזערלעכע באַנדיטן האָבן צושטערט אונזער שטאָט, און וואָס די סאָלדאַטן האָבן נישט אומגעבראַכט, האָט אומגעבראַכט די פּעסט — דאָס זיינען אַלץ גאָטס ריטער געוועזן, פייערדיקע רי־טער, פּורעניות, אָנגעשיקט אויף רוים און די רוימער פאַר זייערע

גרויסע זינד — און שוין הייבט מען אָן צו פאַרגעסן. איר ווילט נאָך מער, הייסט עס! איר ווילט נאָך שווערערע אומגליקן, גרע־סערע שטראָפן? איר וועט זיי קריגן, זאָג איך אייך! איר וועט זיי קריגן, זיי וועלן נישט אויסבלייבן! (עטלעכע געסט רוקן זיך אַרויס פאַרשעמטערהייט, די שיכורים אָבער צולאַכן זיך.)

ערשטער שיכור. אַ נייער סאַוואָנאַראָלאַ האָט זיך אָפּגעזוכט! (געלעכטער און פייפן.)

צווייטער (בייז). פאַר אונזערע זינד איז רוים נישט חרוב געוואָרן. מיר האָבן באַצאָלט פאַר פרעמדע זינד. גיי, זאָג מוסר אין די הויכע פּאַלאַצן.

דריטער (לאָזט זיך אַראָפּ אויף די קני פאַר דעם מאָנאַך). איך וויל זיך דיר מודה זיין אויף מיינע זינד: איך בין נעכטן גע־שלאָפן מיט דעם פּויפּסטס געליבטער!

פערטער. מיט וועלכער?

דריטער. אָ, מיט דער דיקער מיט די ברוינע אויגן.

פערטער. אָה, מיט דער דיקער מיט די ברוינע אויגן! דאָס קאָן שוין זיין. ווייל מיט דער דינער מיט די גרינע אויגן בין איך געשלאָפן. (געלעכטער, פייפן.)

פראַנציסקאַנער. אכטטויזנט רוימער און מער האָבן די גאָטלאָזע באַנדיטן פון קאַרל בורבאָן אויסגעהרגעט, צוויי און דריי און פירמאָל אַזויפיל האָט די פּעסט אַוועקגענומען, און דאָס אַלץ איז נאָך ווייניק. בבל האָט נאָך נישט געגנוג געליטן, נינוה איז נאָך נישט באַלערנט. אָבער גאָט האָט בייטשן נאָך גענוג, שמיץ, וועלכע קאָנען נאָך מער ווי טאָן, סקאָרפּיאָנען אָנשטאָט ריטער. „פאַר זיין כעס ווער קאָן באַשטיין און ווער קאָן איינשטיין אין זיין גרימצאָרן. זיין צאָרן שמעלצט ווי פייער און שטיינער ווערן אין אים צוגאַנגען.“

שענקער. הייליקער ברודער, וואַרף זיך אַרויס, אַז נישט וועל איך דיך אַרויסוואַרפן. די גרעסטע עבירה ביי מיר איז, ווען מען מאַכט מיר קאַליע דאָס געשעפט, און אַזאַ בעל־עבירהניק שטאַרבט ביי מיר מיט אַלע טויטן.

ערשטער שיכור. אָ, לאָז אים רעדן, מיר וועלן נאָך

מער טרינקען. מיין דורשט ווערט שטאַרקער פון דעם פייער פון זיינע רייד, און עס טרינקט זיך נאָך געשמאַקער. נאָר האָב איך שוין די שטראָפרייד אין מיינע אויערן, וואָלט איך געוואָלט אביסל שווערער זינדיקן.

פראַנציסקאַנער. דו וועסט אַנדערש רעדן, ווען דו וועסט זיך אין גיהנום ברענען און בראָטן. פאַר דער צונג וועסטו דאָרטן הענגען, און די קליינע מחבלים, וועלכע זיינען געבאָרן געוואָרן פון דיינע זינד, וועלן אונטערלייגן פייער אויף פייער, און מיט אָנגעברענטע שפּיזן וועלן זיי דיך קיצלען אונטער די אָרעמס.

צווייטער שיכור. דו שרעק אונז נישט מיט גיהנום. דאָס לעבן אַליין איז אַ גוטער גיהנום. מיר ווערן שוין גוט געקיצלט פון אַלערליי מחבלים, און מיר וואָלטן דאָס ברענען און בראָטן־זיך נישט געקאָנט אַריבערטראָגן, ווען מיר וואָלטן נישט אָפּגעקילט זיך מיט וויין.

פראַנציסקאַנער. „און דאָס לאַנד איז פאַרדאָרבן געוואָרן אונטער אירע איינוואוינער, ווייל זיי האָבן עובר געווען אויף אָנזאָגן, פאַרביטן געזעץ, צושטערט דעם אייביקייטסבונד. דערפאַר האָט אַ פלוך אויפגעגעסן דאָס לאַנד, און עס האָבן זיך פאַרשולדיקט די, וואָס באַוואוינען זי... מיט געזאַנג וועלן זיי נישט טרינקען קיין וויין; דאָס ביר וועט ביטער זיין צו זיינע טרינקער...“

מלכו (קומט אַריין, אָנגעטאָן אין אַ רייטאָנצוג, מיט אַ לאַנגן מאַנטל איבער די פלייצעס און אַ שווערד ביי דער זייט, אויפן קאָפּ דער הוט פון אַ נאָבלמאַן. ער הערט זיך אַ מאָמענט צו צום פראַנציסקאַנער און כאַפּט אויף די פסוקים). „אַ בראָכגעשריי איבער דעם וויין אין די גאַסן, פאַרטונקלט געוואָרן יעטוועדע פרייד, פאַרטריבן געוואָרן די פריילעכקייט פון לאַנד...“

פראַנציסקאַנער (קוקט זיך דערשטוינט אום, דערזעט דעם רעדנדיקן און צושרייט זיך). דו לאַכסט, האַ? דו לאַכסט? שפּאָטסט מיט די הייליקע ווערטער פון דעם געטלעכן נביא ישעיה?

מלכו (באַקוקנדיק די שענק־געסט). „גיב זיי נאָך זייער טאַט און נאָך די שלעכטיקייט פון זייערע האַנדלונגען, נאָך דער טואונג

פון זייערע הענט באַלוין זיי, קער זיי אום, וואָס זיי פאַרדינען.“

פראַנציסקאַנער (פאַרענדיקט מיט אים דעם פסוק און זעצט פאָרט, ווען מלכו ווערט אַנטשוויגן). „זיי פאַרשטייען נישט גאָטס אויפטואונגען, דאָס טאָן פון זיינע הענט, וועט ער זיי צעשטערן, נישט אויפבויען.“

שענקער. אָמן. דאָס וועט זיין געווינג. עס איז ביי מיר קיין קירך נישט.

פראַנציסקאַנער. אַ זינדהויז איז ביי דיר, אַ נעסט פון —

שענקער. איך האָב געזאָגט אָמן, און ווען איך זאָג אמן, הייסט עס ביי מיר, מאַך מער דיין מויל נישט אויף. אויב דו האָסט עס נישט געוואוסט, הייליקער ברודער, וועסטו עס פון היינט אָן און ווייטער נישט פאַרגעסן. (כאַפּט אים אָן פאַרן קראַגן און וואַרפט אים אַרויס מיט אַ בריק אין הינטערן, נאָכשרייענדיק אים אין טיר.) קלייב צונויף דיינע ציינער און פאַרשווינד! באַווייז זיך נישט מער, הערסט, אויב דו ווילסט מיך נישט ברענגען צו גרעסערע זינד.

מלכו (שרייט אַרויס). „שעיר וועט זיין די ירושה פון זיינע פיינט און ישראל וועט זיגן!“

שענקער (מאַכט צו די טיר און ווענדט זיך צו מלכון). אויך ער הערט אויף מיט זיינע פסוקים.

מלכו. אָ, איך האָב געזאָגט די פסוקים, אום צו באַווייזן, אַז אונזער איינער קען אויך די ביבל.

פערטער שיכור. ער האָט עס דערוויזן מער ווי אַ סך קאַרדינאַלן.

שענקער (צו מלכון). וויל ער וויין?

מלכו. צוערשט לאָז אָנפּיטערן מיין פערד. ער שטייט הונגעריק פאַר דיין טיר. (שענקער ווינקט צו אַ דינער, וועלכער גייט גלייך אַרויס. מלכו צום אַרויסגייענדיקן דינער.) גיב אים היי, האָבער. גיב אים גענוג. דאָס גוטע געטרייע פערד פאַרדינט עס ערלעך. האָט מיך געטראָגן אַהער פון פּעזאַראָ, ווי עס וואָלטן אים וועלף געיאָגט.

ערשטער שיכור. וואָס האָט אים אַזוי געטריבן?

מלכו. מיין הארץ, מיין ליבע, מיין גרויסע דערוואַרטונג.

דריטער שיכור. העי, העי, ער מאַכט זיך גאַנץ אינטערעסאַנט!

שענקער. איידער ער דערציילט, טרינקט ער דאָך אַ וויין. וויל ער וואָס עסן?

מלכו. איך האָב זיך געגעבן אַ נדר, גאָרנישט זאָל נישט אַריבער איבער מיינע ליפּן, ביז איך געפין נישט, וואָס מיין הארץ זוכט. איך וועל דיר אָבער באַצאָלן, ווי ווען איך וואָלט ביי דיר געגעסן און געטרונקען און מערער נאָך. דו וועסט מיר מוזן אַרויסהעלפן.

שענקער. ביז אויף מאָרד. איך העלף שטענדיק, ווען מען באַצאָלט מיר.

ערשטער שיכור. עס איז אַ מעשה מיט אַ געליבטער.

מלכו. אמת. דו האָסט דיין שאַרפזין נאָך נישט גאַנץ באַנעפּלט. (צום שענקער.) גיב אים דערפאַר אַ פלאַש וויין אויף מיין חשבון.

דריטער שיכור. אַזוי דערקענט מען אַן איידלמאַן פון פעזאַראָ.

מלכו. האָסט נישט געטראָפן. בין נישט פון פעזאַראָ. אין פעזאַראָ בין איך אויך געוועזן בלויז אויפן זוך. איך קום פון וויט, פון גאַנץ וויט, פון אַנדערע מדינות. קום פון פּאָרטוגאַל.

דריטער. אָ, פּאָרטוגאַל! וואו ליגט פּאָרטוגאַל?

מלכו. בין געוועזן אין הייליקן לאַנד... (עטלעכע געסט באַצלמען זיך.)

שענקער. איז ער דאָך טאַקע אַ הייליקער.

מלכו. האָב דורכגערייזט די טערקיי...

פערטער שיכור. יעזוס מאַריאַ!

מלכו. בין אָנגעקומען אין איטאַליע, באַזוכט אַנקאָנאַ, פעזאַראָ. אומעטום געוופן: מענטשן, זייט גוט! זייט פרום! קערט מיר אום מיין געליבטע! קערט זי אום צו איר שיינקייט! טוט איר אָן די אַלטע קרוין! טוט תשובה, איר שווערע זינדיקער! אָבער מען האָט נאָך טויבע אויערן, נישט אַלע הערצער האָבן זיך אויפגע־

עפנט. אין אַנקאָנאַ האָט מען מיך געמסרט, געוואָלט איבערגעבן אין די הענט פון מיינע פיינט. זיי ווילן נישט די גאולה, זיי ווילן נישט די באַפרייאונג.

שענקער. וואָס פּלאַפּלט ער, ווי נישט ביים זינען?

ערשטער שיכור. זיין געליבטע איז ביי אים אַוועקגענומען געוואָרן.

מלכו (ווי קומענדיק צו זיך). דו פאַרדינסט דיין וויין. יאָ, מיין געליבטע איז פון מיר אַוועקגענומען געוואָרן.

פערטער שיכור. נאַטירלעך אַזוי. אַוועקגענומען געוואָרן, נישט אַנטלאָפן. זי וואָלט דאָך נישט אַנטלאָפן פון אַזאַ שיינעם. איך גלויב, ער איז דער שענסטער, וואָס איך האָב ווען געזען.

שענקער. דו וואונדער זיך נישט אויף אַ פּרויענצימער. אַבי פאַרפירט צו ווערן, מאַכט נישט אויס, ווי דער פאַרפירער זעט אויס.

דריטער שיכור. דער עיקר איז — די מאַנקראַפט.

מלכו (פאַרקרימט זיך ווי פון ווייטיק און עקל). איך האָב די ידיעה, אַז זי געפינט זיך אין רוים.

שענקער. וויל ער, איך זאָל אים העלפן זוכן? וויל ער מערדער, דעם פאַרפירער צו דערמאָרדן?

מלכו. דער פאַרפירער האָט שוין טיילווייז געכאַפּט זיין פּסק, וועט נאָך כאַפּן מער.

ערשטער שיכור. ביזט מיט אים נאָך נישט פאַרטיק געוואָרן. פאַרוואָס נישט גלייך געטויט?

מלכו. אַ מאָל איז לעבן ערגער פאַר טויט. לעבן און געדענקען איז אָפט זייער שרעקלעך.

ערשטער. דאָס פאַרשטיי איך עפּעס נישט.

צווייטער (פינסטער). איך פאַרשטיי עס גוט.

מלכו (צום ערשטן). גיב אים פון דעם וויין.

שענקער. מיך גייט אָן דאָס געשעפט. דאַרף איך העלפן אים ביים זוכן?

מלכו. דאָס וועל איך אַליין. דו העלף מיר נאָר פאַרקליידן זיך.

שענקער. ווי וויל ער זיין אָנגעטאָן?

מ ל כ ו. גאַנץ אין שמאַטעס, ווי דער אָרעמסטער בעטלער.

ש ע נ ק ע ר. עי, ער וויל וואָס ביליקס!

מ ל כ ו. איך באַצאָל דיר רייך. קאָנסטו מיר אַ בעטלער־אָנצוג קריגן?

ש ע נ ק ע ר. קום נאָר מיט מיר אין קעלער, דאָרט ליגן, אָדער ריכטיקער, קריכן ביי מיר ארום עטלעכע אזעלכע, וואָס מען רופט אָן אָנצוגן.

מ ל כ ו. קום! (דער שענקער פאָרויס, מלכו נאָך אים דורך אַ זייטיקער טיר.)

פ ע ר ט ע ר ש י כ ו ר. ווען ער דערזעט די ארומקריכער וועט ער חרטה האָבן.

צ ו ו י י ט ע ר. ווען דאָס לעבן איז איינעם שווער, מאַכט אים גאָרנישט אויס. ער ליבט צו שטאַרק, דער נאַר.

ד ר י ט ע ר (צום ערשטן). דו, וואָס דו האָסט ביי אים פאַר דיין שאַרפזין אַ פלאַש וויין פאַרדינט, דערקלער מיר נאָר, וואָס האָט ער דאָ אָנגערעדט. און קאָנסטו מיר דאָס דערקלערן, קאָנסטו מיר פיליכט אויך דערקלערן, פאַרוואָס האָט ער אויסגעקליבן איבערצוטאָן זיך ווי אַ בעטלער. ווען דו דערקלערסט מיר דאָס, שטעל איך זיך נאָך אַ פלאַש וויין.

פ ע ר ט ע ר. זיך? א י ם ווילסטו זאָגן.

ד ר י ט ע ר. ניין, איך ווייס, וואָס איך רעד. זיך. טאַקע זיך אליין. איך וועל טרינקען אַ פלאַש וויין, ווייל עס זיינען פאַראַן אזעלכע שאַרפזיניקע מענטשן, האָסטו פאַרשטאַנען?

ע ר ש ט ע ר. גוט, איך וועל דיר געבן די געלעגנהייט. הער־זשע. ער איז אַ וויכטיקער האַר. פיליכט אַ הערשנדיקער פרינץ אין — אין —

ד ר י ט ע ר. אין — אין —

פ ע ר ט ע ר. אין — אין —

ע ר ש ט ע ר. נאַ, איר ווייסט אויך נישט. פאַרגעסן, הייסט עס, מילא בקיצור, הערשנדיקער פרינץ אין לאַנד ווי הייסט עס דאָרטן. מיר האָבן געגנוג לענדער, וועלכע מיר ווייסן נישט. עמיצער, אַ חברה־מאַן האָט ביי אים אוועקגענומען זיין געליבטע...

פ ע ר ט ע ר. אין גאַטקעס...

ע ר ש ט ע ר. אין גאַטקעס, וואָס הייסט, אין גאַטקעס?

פ ע ר ט ע ר. איך מיין, אזוי הייסט דאָס לאַנד.

ע ר ש ט ע ר. אין גאַטקעס? זאָל זיין, הייסט עס, אין גאַטקעס. דעם פאַרפירער האָט ער געפּאַקט, אָבער די געליבטע איז פאַרשוואונדן, באַהאַלטן געוואָרן, נישטאָ. האָט ער דעם פאַרפירער גוט באַשטראָפט, מסתמא די פיס אָפּגעהאַקט, די אויגן אויסגעשטאָכן, פאַר אויס מאַן געמאַכט, אָבער נישט געטויט. ער דאַרף נאָך פון אים אַרויספייניקן, וואו די געליבטע איז. דער חברה־מאַן האָט יעדעס מאָל אָנגערופן אַן אנדער לאַנד, אַן אנדער שטאָט, ביז ענדלעך האָט ער פון אים אַרויסגעפייניקט איטאַליע, אָנגערופן פעזאַראָ, און אין פעזאַראָ האָט זיך אונזער פרינץ דערוואוסט, אַז זי איז טאַקע דאָרטן געוועזן און געפינט זיך איצטער אין רוים. מען האַלט זי דאָ פון אים באַהאַלטן. ווען ער זאָל זי דאָ זוכן נישט־פאַרשטעלטערהייט, וועלן אים זיינע פיינט דערקענען. מוז ער זיך פאַרשטעלן, זיי זאָלן אים נישט דערקענען. איז ווי זאָל ער זיך פאַרשטעלן? זאָל ער אָנטאָן אַ מאַסקע אויפן געזיכט, וועט מען זיך אָן דער מאַסקע שטויסן, אַז דאָס איז עמיצער, וואָס זוכט עמעצן.. זאָל ער זיך אָפּגאָלן דאָס בערדל? וואָלסטו געוואָלט אָפּגאָלן זיך אזאַ בערדל, ווען דו וואָלסט אזאַ געהאַט? איז דערפאַר די גלייכסטע זאַך... באַשטעל זיך אַ פלאַש וויין.

ד ר י ט ע ר. מעגלעך, אַז נישט אזוי, אָבער... (צום דינער.) עי, נאָך אַ פלאַש וויין!

מ ל כ ו (פאַרקליידט ווי אַ בעטלער, אין עלנדע שמאַטעס אויפן קערפער און אויף די פיס, זיין געזיכט פאַרשמירט, די פיס אונטערגעבויגן, דער קאָפּ אויף אַ זייט, דער גאַנצער גוף צונויפגעקאָרטשעט, אזוי אַז ער זעט איצטער אויס קליין, קומט אַריין מיט אַ שלעפּעדיקן גאַנג און שלעפּט זיך צו דער טיר, די האַנט אויסגעשטרעקט נאָך אַ נדבה).

פ ע ר ט ע ר. האָסטו דיר! רעדט מען פון אַ בעטלער, האָט איינעם אָנגעטראָגן.

ערשטער. מען דארף אים נעמען צו אונזער פרינץ, ער זאָל אים אָפּקאָפּירן.

צווייטער. צוערשט א פראַנציסקאַנער, איצטער א בעטלער — אזוי ווערט איינעם פארגאַלט זיין ביסל ווייַן.

דריטער. אַט האָסטו א נדבה און שמייס דיך אַרויס!

שענקער (אַריינקומענדיק). נו, איז ער גוט פארשטעלט?

געסט. ווי?! (ברעכן אויס אין אַ געלעכטער.)

מלכו (אין טיר, אויסציענדיק זיך אין זיין גאַנצער הויך). א פארשטעלטער גיי איך, צו התגלות וועסטו מיך פירן. העלף מיר, גאָט, צו געפינען, וואָס איך זוך! (קאָרטשעט זיך איין און גייט אַרויס.)

צווייטע סצענע

אונטער דער טיבער־בריק אין רוים, וואו בעטלער זיינען פאַר־זאַמלט; אַלטע און יונגע, שמוציקע, קרעציקע, באַדעקטע מיט וואונדן. עטלעכע עוסקן זיך מיט זייערע מכות.

מלכו (אין זיין בעטלערקליידונג, זייער אָפּגעצערט און אָפּ־געשוואַכט, גייט אַרום צווישן די בעטלער, קוקט זיך איין אין יעדן פון זיי, בלייבט שטיין ביי די, וועלכע עוסקן זיך מיט זייערע בלאָ־טערן, און זינגט אַרויס מיט זיין זינג־זאַנג). ומה סימנו? וואָס איז זיין סימן, ווי קאָן משיח דערקענט ווערן? ער זיצט צווישן בעט־לער, וועלכע זיינען באדעקט מיט וואונדן. אַלע בינדן אָפּ און פאַר־בינדן זייערע וואונדן אַלע אויף א מאָל, משיח אָבער בינדט אָפּ און פארבינדט זיי איינציקווייז.

א ברייטבערדיקער בעטלער (צו זיין שכן). דער משוגענער האָט זיך שוין צוגעטשעפּעט צו אונז. (צו מלכון.) אַוועק, אָדער דו קריגסט מיט עפּעס אין קאָפּ!

מלכו (טרעט אָפּ, טרויעריק). נישט ער! נישט ער! נישט ער! (בלייבט שטיין פאַר אַ שפּיצבערדיקן בעטלער, וועלכער עוסקט זיך מיט אַ וואונד אויפן פוס.) שלום עליך, רבי ומורי!

דער בעטלער. האַ?

מלכו. שלום זאָג איך דיר.

דער בעטלער. שלום? שלום...

מלכו. ווען וועסטו קומען?

דער בעטלער. וואוהין? צו וועמען?

מלכו. צו דיין פאָלק, צו דיינע ברידער, צו די, וואָס וואַרטן אויף דיר אזוי לאַנג.

דער בעטלער. ווער וואַרט אויף מיר?

מלכו. דארף איך עס דיר זאָגן? ווייסטו אַליין נישט?

דער בעטלער. איך ווייס גאָרנישט. וואוהין דארף איך גיין? ווער וואַרט אויף מיר?

דער ברייטבערדיקער (שרייט אַריבער). דאָס איז א משוגענער. שריי אויף אים אָן, וועט ער אַוועקגיין.

דער שפּיצבערדיקער. זאָל ער רעדן. מיין דאגה. ער שלאָגט זיך נישט? מעג ער רעדן.

מלכו (אויפזיפצנדיק). נישט ער! (גייט ווייטער און בלייבט שטיין פאַר אַ הויכשטערנדיקן בעטלער, וואָס עוסקט זיך מיט אַ וואונד אויף זיין אָרעם, און הויבט אָן בנעימותדיק צו זינגען.) אליהו הנביא, אליהו התשבי, אליהו הגלעדי, במהרה יבוא אלינו משיח בן דוד...

דער בעטלער. דו זינגסט גוט. ווען איך קאָן אזוי זינגען, וואָלט איך געמאַכט א סך געלט.

מלכו (זיפצט אויף מיט די הענט צום הימל און גייט ווייטער, בלייבט שטיין פאַר אַ באָרדלאָזן בעטלער, מיט אַ שמוצבאַדעקטן געזיכט, פון וועלכן מען קאָן נישט אָפּזען זיין עלטער). אין דעם טאָג ווען דער בית המקדש איז חרוב געוואָרן, איז געבאָרן געוואָרן משיח, און זיינע עלטערן האָבן אים א נאָמען געגעבן מנחם. אָבער איידער דאָס קינד האָט נאָך געקאָנט דערקענען זיין מוטער, וואָס האָט אים געזויגט, האָט א ווינט אים אַרויסגעריסן פון אירע אָרעמס און פארטראָגן אים, קיינער ווייס נישט, וואוהין. דאָס האָט גאָט באַהאַלטן זיין געזאַלבטן, ביז די צייט פון דער גאולה פון זיין פאָלק ישראל וועט קומען. אין יענער צייט וועט גאָט אים אַוועקזעצן צווישן די בעטלער ביי די טויערן פון רוים...

דער בעטלער. איז דאָס אַלץ? אַ שיינע מעשה, דערציייל נאָך וואָס.

מלכו. מיט טויזנטער יאָרן פאַר בריאת העולם האָט גאָט באַשאַפן די תורה, דעם סוד פון זיין גרויסקייט און אומבאַגרייפלעכקייט. דערנאָך האָט ער באַשאַפן דאָס פאָלק ישראל, אום איבערצוגעבן אים די תורה, צו מאַכן אים פאַר דעם ממונה איבער זיין סוד. אָבער ישראל האָט געזינדיקט, און די תורה איז געבליבן ווי אַ נישט געעפנט בוך. האָט גאָט באַשאַפן משיחן, כדי ישראל זאָל אים באַגערן און תשובה טאָן און אויפעפענען דאָס נישט געעפנטע בוך, און ווען משיח וועט זיך אַנטפּלעקן, וועט דאָס גרעסטע ליכט אַרויסשיינען פון דעם אויפגעעפנטן בוך פאַר אַלע יידן...

דער בעטלער (צושרייט זיך). דו דערמאָן מיך נישט קיין יידן! איך קריג שטענדיק אַ האַרצברענעניש, ווען איך הער זייער נאָמען. אָט אָט קומט עס מיר שוין אָן. (צלמט זיך.) צום טייוול זאָלסטו גיין! ווער האָט דיך געבעטן, זאָלסט זיך אָוועקשטעלן רעדן מיט מיר? טרעט אָפּ בעסער מיט גוטן!

מלכו (מיט אַ פאַרצווייפלונגס־באַוועגונג שלעפּט זיך אַוועק ווייטער. בלייבט שטיין פאַר אַ יונגן בעטלער, וואָס באַשעפטיקט זיך מיט אַ וואונד אויפן נאַקן און האַלט דעם קאָפּ איינגעבויגן, ווי אַ משא וואָלט אים אַראָפּגעדריקט. מלכו באַטראַכט אים אַ ווייַלע און הייבט אָן מיט זיין זינג־זאַנג). הללו שגנוזים אצלך, עונותיהם עתידים להכניסך בעול ברזל — די קינדער פון דיין דור, מיט דיר נאָך פאַרבאָרגענע, וועלן אין דער צוקונפט אַריינברענגען דיך אין אַן אייזערנעם יאָך... ועושים אותך כעגל הזה שכהו עיניו — און מאַכן דיך ווי דאָס דאָזיקע קאַלב, וואָס זיינע אויגן זיינען אים טונקל געוואָרן...

דער בעטלער (הייבט אויף די אויגן און קוקט אים אָן פון אונטערן שטערן).

מלכו. שלום עליך רבי ומורי!

דער בעטלער (לאָזט ווידער אַראָפּ די אויגן).

מלכו. ובעונותיהם של אלו עתידה לשונך לדבק בחכך — און דורך די זינד פון די דאָזיקע וועט דיין צונג צוגעקלעפּט ווערן

צו דיין גומען... מורי ורבי, משיח צדקנו, גיב זיך מיר צו דערקענען, זאָג מיר, ווען וועסטו קומען!

דער ברייטבערדיקער. ביי דעם קאָן ער שוין רעדן און רעדן. דער איז אַ טויבשטומער.

מלכו. אַ שטומער! דיין צונג איז צוגעקלעפּט צו דיין גומען!... (פאַלט אויף די קני פאַר דעם שטומען בעטלער.) משיח צדקנו, גיב זיך מיר צו דערקענען, איך האָב שוין מער קיין כח נישט! דרייסיק טעג ווי איך וואַלגער זיך דאָ אַרום, אָבער איך בין פון גאָט געשיקט, דער אויבערשטער האָט מיך געפירט אַהער. אויב דו ביזט עס, מוזטו זיך מיר אַנטפּלעקן. אָ, גיב אַ צייכן מיר!

דער בעטלער (דרייט זיך אַוועק פון אים מיטן רוקן).

מלכו (מיט שרעק). איז דאָס דיין צייכן? וואָס זאָל ער באַדייטן? איך האָב מורא אים צו דערקלערן. ניין, דאָס קאָן דאָך נישט זיין. דו טאָרסט זיך נישט אָפּקערן! איצטער איז די העכסטע צייט!

דער ברייטבערדיקער (קומט צו, ווייזט דעם שטומען מיט אַ פינגער אויפן שטערן און טייטלט אויף מלכון).

דער שטומער (שפּרינגט אויף אין שרעק מיט משונהדיקע קולות און צלמט זיך).

דער ברייטבערדיקער. האָסטו דיר! האָט דער גאָר מורא פאַר משוגעים.

מלכו (באַהאַלט זיין געזיכט אין די הענט, שטייט אַזוי אַ ווייַלע אויף די קני, דערנאָך גיט ער זיך אַ וואָרף מיטן פּנים אַראָפּ צו דער ערד און צעוויינט זיך. ווען ער וויינט אויס זיינע טרערן, זעצט ער זיך אויף און רעדט מיד און נידערגעשלאָגן). דרייסיק טעג אַזוי... ביים טויער פון רוים זיצט ער, באַדעקט מיט וואונדן, צווישן די בעטלער... גאָט פון אברהם יצחק און יעקב, האָסטו אים דאָ נאָך נישט אַוועקגעזעצט, אָדער האָסטו אים שוין אַוועקגענומען פון דאַנען? גיב אַ צייכן מיר, אַלמעכטיקער, זאָג מיר אָן דורך אַ זעאונג, ווי דו ביזט דאָס געוואוינט מיט מיר... דרייסיק טעג, אַז איך פאַסט תעניתים, קום אָפּ מיט ברויט און וואַסער... רבונו של עולם, כמה יהא כוחי — ווי לאַנג נאָך וועל איך קאָנען ליידן? ווי לאַנג וועל

איך עס קאָנען אריבערטראָגן? מיין קערפּער איז מיר שוין ווי איין גרויסע אָפענע וואונד פון די קריכער און בייסער... (באַטראַכט זיין לינקן פוס ביים איינקל. נאָך אַ ווײַלע הייבט ער אויף זיינע אויגן מיט אַן אויפגערעגטן בליק.) ווי?!... בין איך גאָר?!... רבון העולמים!... בין איך דיין אויסגעוויילטער? בין איך דיין געזאַלבטער?... האָסטו מיך דאָ אוועקגעזעצט... (טראַכט אַ ווײַלע.) משיח בן דוד איז אין מספּר קטן זיבן און דרייסיק... שלמה מלכו — ניין. שלמה בן מלכו... איז דען משיח דודס זון? ער שטאַמט בלויז אָפּ פון אים, איז פון דוד המלךס הויז. און ווען איך שטאַם פון דעם הויז פון מלכו, בין איך שלמה בן מלכו... שלמה בן מלכו איז אין מספּר קטן זיבן און דרייסיק... (שרייט אויף אין גרויסער אויפרעגונג.) בין איך משיח?!... אדון העולמים, דיין צייכן! גיב מיר געוויסהייט! ווער בין איך? שלמו מלכו איז אין מספּר קטן אליהו הנביא — ווער זשע בין איך?... מלך מלכי המלכים, מיין הארץ איז נישט שטאָלץ און מיינע אויגן קוקן נישט צו הויך, איך בין דאָס, צו וואָס דו האָסט מיך געמאַכט, איך בין דער, וואָס דו ווילסט מיך, איך זאָל זיין... גאָט פון אברהם, גיב געוויסהייט מיר!... (וויל אויפהייבן די הענט צום הימל, קאָן אָבער פאַר שוואַכקייט נישט אויפהויבן די הענט, לאָזט זיך אַראָפּ אויף דער ערד און בלייבט ליגן ווי טויט.)

דער מגיד (זיין טרוים־געשטאַלט, דערשיינט פאַר אים). וואו ביזטו איצטער, שלמה, מיין אויסגעוויילטער?

מלכו. אין הייליקן לאַנד.

מגיד. וואָס זעסטו?

מלכו. איך זע אַ מאַן, און אין זיין האַנט איז אַ מגילה.

מגיד. דו זעסט ריכטיק, שלמה מיין פריינט. ער האָט אַ מגילה, און דאָס איז די מגילה פון רוים.

מלכו. וואָס שטייט אין דער מגילה?

מגיד. אַלץ, וואָס עס וועט טרעפן מיט רוים.

מלכו. אָ, זאָג מיר, וואָס וועט טרעפן מיט רוים!

מגיד. וואָס דו דאַרפסט וויסן, וועסטו וויסן, און וואָס דו דאַרפסט נישט וויסן, וועסטו נישט וויסן.

מלכו. וואָס איך דאַרף נישט וויסן, וועל איך נישט פאָרשן. אָבער וואָס איך דאַרף וויסן...

מגיד. וואָס זעסטו איצטער?

מלכו. צוויי פייגל. איינער גרויס און גרוי, דער צווייטער קליין און קלייאיק.

מגיד. דער גרויסער פויגל, וועלכן דו זעסט, זאָגט דיר אָן, אַז אַ פאַרפלייצונג וועט קומען איבער רוים און איבער אַ לאַנד אין צפון. און אַן ערדציטערניש וועט צושטערן פאָרטוגאַל און אירע שטעט. אָבער דער קלענערער פויגל זאָגט דיר אָן, אַז נאָך דער פאַרפלייצונג וועלן זיך באַווייזן צוויי קאָמעטן מיט גילדערנע עקן. דער איין קאָמעט איז אַן אָנזאָג, אַז גאָטס צאָרן וועט זיך אויסגיסן אויף דער זינדיקער שטאָט, אויף דער זונה רוים, אָבער דער צווייטער קאָמעט איז אַן אָנזאָג פון גאָטס גנאָד איבער ישראל.

מלכו. געבענטשט זאָל זיין גאָטס נאָמען!

מגיד. דאָך דו וועסט זיך מוזן אַ סך אויסשטיין פון דיינע אייגענע ברידער. זיי וועלן דיר פאַרביטערן דיין געמיט, פאַרפאָלגן וועלן זיי דיך, אַרויפברענגען אויפן פייער — ווילסטו עס?

מלכו. געוויס, מיין לערער און פירער. איך נעם אַלץ אויף מיר מיט דער פרייד פון מיין נשמה און דעם נחת פון מיין הארץ, אַבי זיי זאָלן נאָר געהאָלפן ווערן. אַבי זיי זאָלן אויסגעליזט ווערן.

מגיד. ווייל דו האָסט נישט מורא פאַר פאַרברענט צו ווערן, וועסטו שיינען; ווייל דיך אַרט נישט אונטערצוגיין, וועסטו אַרויפשטייגן; ווייל דו ווילסט זיך מקריב זיין, אַ קרבן עולה זיין פאַר דיין פאָלק, וועסטו נתעלה ווערן. און עס וועט רוען אויף דעם מלך המשיח דער הייליקער גייסט, דער גייסט פון קלוגהייט און פאַרשטאַנד, די טויטע וועלן אויפשטיין פון זייערע קברים, און דער נאָמען פון גאָטס פאָלק וועט ווערן באַרימט איבער אַלע פעלקער.

מלכו. אמן!

מגיד (פאַרשווינדט).

מלכו (זעצט זיך אויף מיט אַ גליקלעכן אויסדרוק אויף זיין געזיכט). אמן! (שטייט אויף, עטעמט טיף מיט פונאַנדערגעשפרייטע אָרעמס.) אמן! (ווערט גאַנץ וואַך, עפנט אויף די אויגן, קוקט

זיך אָבער נישט אַרום און רופט אויס התלהבותדיק.) גוטס קומט! שלום קומט! ישועה קומט! (גייט אַוועק. די בעטלער קוקן אים אָן מיט פאַרוואונדערונג, צלמן זיך.)

דריטע סצענע

אַ גרויס צימער אין דעם קהל־הויז אין רוים. לינקס און אין הינטער־גרונט הויכע ברייטע טירן, רעכטס הויכע, ברייטע פענ־סטער. אין מיטן אַ לאַנגער טיש, אַרומגערינגלט מיט שטולן. — ביים טיש זיצן די פאַטאָרי, די פירער פון דער קהלה: רעכטס יצחק צר־פתי. אין מיטן, פון ביידע זייטן פון טיש, יעקב דע לאַטעס און יהודה דע בלאַניס. לינקס — זייער גאַסט פון ווענעדיג, יעקב מאַנ־טינאָ.

מאַנטינאָ. איך בין געקומען צו אייך פון ווענעדיג, מיינע פריינט, צו וואָרענען אייך, אַז ביי אייך אין רוים געפינט זיך איצ־טער איינער, וואָס מוז אויסגעראָט ווערן פון אונזער פאָלק. ווייל אַ פאַרפירער איז ער, און אומצייליקע סכנות קאָנען קומען פון אים אויף אונזערע קעפּ און אויף די קעפּ פון כלל ישראל.

צרפתי. מערקווירדיק, מיר האָבן פון אזא נישט געהערט.

דע בלאַניס. דו אין ווענעדיג, שיינט'ס, ווייסט בעסער ווי מיר, וואָס עס קומט פאָר אין רוים.

דע לאַטעס. איינער, וועלכער איז אזוי געפערלעך, און מיר זאָלן פון אים נישט וויסן, זיינען מיר שלעכטע אויפזעער אין דעם וויינגאָרטן פון ישראל.

צרפתי. ווער איז דער געפערלעכער אין אונזער מיט?

מאַנטינאָ. ער קומט פון פּאָרטוגאַל, איז געבאָרן געוואָרן אַ קריסט. האָט אָפּגעלעבט פינף און צוואַנציק יאָר אַלס קריסט...

דע בלאַניס. זאָל עס זיין רבי שלמה מלכו?

מאַנטינאָ. דו רופסט אים רבי נאָך? אַ נביא השקר איז ער, וועלכער וועט ברענגען פאַרדאַרבעניש אויף גאַנץ ישראל.

דע בלאַניס. מיינסטו טאַקע אים?

מאַנטינאָ. אים מיין איך, אים!

דע בלאַניס. מיט וואָס איז ער אזוי געפערלעך?

מאַנטינאָ. מיט זיין צונג! מיט זיינע דרשות קעגן קריסטנ־טום, מיט וועלכע ער וועט אונז אַרויפברענגען אויפן פייער, און מיט זיינע משיח־דרשות, מיט וועלכע ער וועט פאַרדרייען יידישע קעפּ און אַראָפּפירן פון וועג. מיט קנאַפּע דרייסיק יאָר צוריק איז געקומען דער ייד פון דייטשלאַנד, דער אָשר לעמלין, האָט זיך פאַר משיח אויסגעגעבן און די קעפּ פאַרדרייט און אומגליק געבראַכט. און איצטער קומט דער פון פּאָרטוגאַל...

צרפתי. ער איז נישטאָ אין רוים.

מאַנטינאָ. ער איז אין רוים.

דע בלאַניס. איך האָב געהערט, ער איז אין אַנקאָנאַ.

מאַנטינאָ. געוועזן. דאָרטן האָט ער געהאַלטן אַזעלכע דר־שות, אַז מען האָט אים געמוזט פאַרמסרן ביים בישאָף.

דע לאַטעס. יידן אַליין? פאַרמסרט! אַ שאַנד!

מאַנטינאָ. אַ שאַנד, זאָגסטו! צוליב די יידן פון אַנקאָנאַ האָט מען עס געמוזט טאָן! צוליב אַלע יידן! ווער עס ליבט צו שפּילן זיך מיט פייער, געהערט נישט אין אַ הויז, וואָס איז פול מיט פּולווער. די שטעט פון איטאַליע זיינען פאַר אונז ערי מקלט, פאַר־טריבענע און פאַרוואָגלטע געפינען דאָ די יידן רו און זיכערקייט. ער מיט זיינע דרשות גראָבט אונטער די ערד אונטער אונזערע פיס, ברענגט אונז אויפן פייער — זאָל ער אַליין ברענגען. אַ שאַנד גאָר! נישט צו פאַרמסרן אים וואָלט געוועזן אַ ווייטיק און אַ געפאַר.

צרפתי. איז ער פון אַנקאָנאַ אַנטלאָפן אַהער?

מאַנטינאָ. ניין, נאָך פּעזאַראָ.

צרפתי. און פון פּעזאַראָ?

מאַנטינאָ. איז ער מיט זיבן וואָכן צוריק אַנטלאָפן אַהער.

צרפתי. מיט זיבן וואָכן צוריק? מיינסטו, ער וואָלט געקאָנט אזוי לאַנג דאָ זיין און נישט לאָזן זיך הערן?

מאַנטינאָ. דאָס איז קוים מעגלעך. ער מוז זיך לאָזן הערן, ווי אַ פראָש אין דער נאַכט. קאָן שטיל נישט זיין.

צרפתי. ווי דערקלערסטו דען?... ביזטו זיכער, אַז ער איז פון פּעזאַראָ אַנטלאָפן אַהער?

מאַנטינאָ. ווען איך וואָלט נישט געוועזן זיכער, וואָלט

איך דאָ איצטער נישט געווען. איך האָב זיך צוגעשוואָרן, נישט צו רוען, ביז ער וועט געמאַכט ווערן אומשעדלעך. ווען איך האָב אויסגעפונען, אַז ער איז אַהער אַנטלאָפן, האָב איך מיר געזאָגט: אין רוים קאָן די סכנה גרעסער ווערן, מוז מען אים אין גאַנצן אויסראָטן — און בין געקומען אַהער.

דעלאַטעס. האָסט שלעכט אויסגעפונען; ער איז דאָ נישטאָ. אומזיסט געווען דיין טירחה.

מאַנטינאָ. דער וועג פון פּעזאַראָ אַהער איז גאַנץ געפערלעך פאַר אַן איינזאַמען רייטער, און ער איז אַוועקגעריטן גאַנץ אַליין. אויב ער איז אין מיטן וועג געבליבן, פון גזלנים באַפאַלן און געטויט, פאַרדריסט מיך מיין טרחה נישט.

דעלאַטעס. אַזוי האָסטו אים?

מאַנטינאָ. ווען איך וואָלט געוואוסט זיינע דרשות, וואָלט איך אים נישט ווייניקער געהאַסט.

דעבלאַניס. ער איז פרום און רופט צו תשובה, ווייס איך.

מאַנטינאָ. אַ געוועזענער קריסט, וועלכער רופט אונז צו תשובה! גרים זיינען אונז שטענדיק ווי אַ קרעץ געווען. ווי קומט ער צו רעדן פון אונזער זינדיקייט און רופן אונז צו תשובה? וואָס ווייס ער פון אונזער לעבן, פון אונזער קאַמף און נויט, פון אונזער וועג דורך שטרויכלונגען און געפאַרן? מיר זיינען אים פרעמד, דערפאַר דערלויבט ער זיך צו שפּילן מיט אונזער זיכערקייט.

צרפתי. דו היץ זיך דאָך נישט אַזוי. ביזט דאָך דאָקטאָר, ווייסטו, היצן זיך איז נישט גוט. אויב אין זיבן וואָכן האָט ער זיך דאָ נישט געלאָזט זען און הערן, לעבט ער זיכער נישט מער.

מאַנטינאָ. זינט איך האָב זיך דערוואוסט פון זיינע דרשות, האָב איך זיך נישט אויפגעהערט צו היצן. און ווען זיין מויל איז ווירקלעך פאַרשטומט געוואָרן אויף אייביק, וועל איך — —

דערשמש (קומט אַריין). אַ שליח פון איינעם רבי שלמה מלכו איז געקומען —

דיפיר (איבערראַשט). פון שלמה מלכו?!

דערשמש (דערשראָקן). אַזוי, דאַכט זיך, האָט ער געזאָגט... אַזוי, דאַכט זיך, האָט ער אָנגערופן... זאָל איך האָבן פאַרדרייט

דעם נאָמען? איך האָב זיך אים איינגעחזרט. דער שליח וועט אייך —

צרפתי. שיק אים אַריין!

דערשמש (אַרויסגייענדיק). ער האָט טאַקע געזאָגט, ער מוז אייך נויטיק זען.

מאַנטינאָ. לעבט ער, הייסט עס, נאָך. בין איך צו דער ריכטיקער צייט געקומען. מיין טרחה וועט נישט זיין אומזיסט.

מלכו (קומט אַריין, ער איז אָנגעטאָן יידיש — אין יידן־הוט און יידן־ראָק, מיט דעם ייד־צייכן אויפן ראָק — און איז אַרומגעוואַשן און אַרומגערייניקט. ער פאַרבויגט זיך דרך־ארצדיק און זאָגט עניוותדיק). גוטן טאָג, רבותי!

צרפתי. ביסט אַ שליח פון שלמה מלכו?

מלכו. יאָ, פון רבי שלמה מלכו.

צרפתי. פון וואַנען האָט ער דיך געשיקט?

מלכו. פון דאָרטן, וואו ער געפינט זיך.

צרפתי. וואו געפינט ער זיך?

מלכו. דאָרטן, וואו ער איז.

צרפתי. דו רעדסט צו די פּאַטאָרי, יונגערמאַן!

מאַנטינאָ. ווי דער שיקער, אַזוי דער געשיקטער!

מלכו (צו מאַנטינאָ). ווי מיינט דער האַר!

צרפתי. דו גיב בעסערע ענטפערס. רעד קלאָר.

מלכו. איך רעד קלאָר — און אויב דער פּלאַץ, וואו רבי שלמה מלכו געפינט זיך, בלייבט דאָך פון אייך פאַרבאָרגן, איז עס דערפאַר, וואָס ער וויל אים נאָך פאַרבאָרגן האַלטן.

צרפתי. איז ער אין רוים?

מלכו. ער האָט מיר אָנגעזאָגט, איך זאָל קיין ליגן נישט זאָגן: ער איז אין רוים.

צרפתי. זייט ווען איז ער אין רוים?

מלכו. פון דעם טאָג, וואָס ער איז אָנגעקומען.

צרפתי. שוין ווידער!

מלכו. אַנטשולדיקט, דער ענטפער איז אָבער ריכטיק.

צרפתי. זאָג דעם טאָג אונז.

מ ל כ ו. איך טאָר קיין ליגן נישט זאָגן: עס איז געווען א דינ־סטיק.

צ ר פ ת י. דאָס מאַכט נאָך אַלץ נישט קלאָר. ווי לאַנג איז ער אין רוים?

מ ל כ ו. איך זאָל קיין ליגן נישט זאָגן: באַלד זיבן וואָכן.

מ אַ נ ט י נ אָ. ווי איך האָב אייך געזאָגט!

מ ל כ ו. אָ, דער האר דאָ האָט געוואוסט דעם טאָג פון זיין אָנקום!

צ ר פ ת י. וואָס האָט ער געטאָן אין רוים די גאַנצע זיבן וואָכן?

מ ל כ ו. ער האָט יעדן טאָג גאָט געלויבט און גאָט געבעטן...

צ ר פ ת י. און נאָך וואָס?

מ ל כ ו. געפאַסט תעניתים.

צ ר פ ת י. מיט וועמען האָט ער זיך געזען?

מ ל כ ו. וועמען ער האָט געוואָלט זען, האָט ער נישט געזען, און וועמען ער האָט נישט געוואָלט זען, האָט ער יאָ געזען.

צ ר פ ת י (שטרענג). דו הייבסט שוין ווידער אָן מיט דיין רע־טעניש־לשון!

מ ל כ ו. פאַר דאָקטאָר רבי יצחק צרפתי דאַרף רעטעניש־לשון נישט שווער זיין.

צ ר פ ת י (מילדער). וואָס האָט ער דיך געשיקט?

מ ל כ ו. די פראַגע האָט געדאַרפט די ערשטע זיין.

צ ר פ ת י (ווידער שטרענג). יונגערמאַן, ענטפער אויף וואָס מען פרעגט דיך!

מ ל כ ו (עניוותדיק). רבי שלמה מלכו וויל דרשנען אין די שולן פון רוים...

מ אַ נ ט י נ אָ. דאָ האָט איר אים!

מ ל כ ו. און וויל פון אייך אייער דערלויבעניש און אייער שוץ.

צ ר פ ת י. פאַרוואָס האָט ער דיך געשיקט? פאַרוואָס איז ער אַליין נישט געקומען?

מ ל כ ו. על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון: ער האָט מיך

געשיקט, ווייל ער האָט נישט געוואָלט קומען אַליין, און ער האָט נישט געוואָלט קומען אַליין, ווייל ער האָט גערעכנט, אַז עס איז גלייכער פאַר אים נאָך נישט צו באַווייזן זיך. נאָר ווען איר וועט אים געבן די דערלויבעניש צו דרשנען און פאַרזיכערן אים אייער שוץ פון מסירות און רדיפות, וועט ער גליך דאָ זיין ביי אייך.

מ אַ נ ט י נ אָ. אויב ער איז דאָ שוין נישטאָ.

מ ל כ ו. ווי מיינט דער האר?

מ אַ נ ט י נ אָ. דו ביזט שלמה מלכו.

מ ל כ ו. דער האר באַהויפּט עס אָדער פרעגט עס?

מ אַ נ ט י נ אָ. ביסטו נישט אַליין שלמה מלכו?

מ ל כ ו. איך טאָר קיין ליגן נישט זאָגן: איך בין עס אַליין.

מ אַ נ ט י נ אָ (אויפשפרינגענדיק). איך האָב געטראָפן!

מ ל כ ו. איך קאָן נישט זאָגן, אַז איך האָב געטראָפן, ווייל איך ווייס, אַז אייער כבוד איז דאָקטאָר רבי יעקב מאַנטינאָ.

ד ע ב ל אַ נ י ם (שטייט אויף, פאַרלעגן, וויל געבן שלום עליכם און געפינט נישט דעם מוט).

ד ע ל אַ ט ע ס (רוקט זיך צו נענטער און קוקט זיך איין שאַר־פער אין מלכון).

צ ר פ ת י (מיט פאָרוואורף). צו וואָס דאָס שפּיל מיט אונז?

מ ל כ ו. איך באַדויער עס אויך. דאָס האָט נישט געדאַרפט זיין. האָב אַנדערש געדאַרפט צו אייך קומען.

צ ר פ ת י. וואָס האָט דיך געצוואונגען צו פאַרשטעלן זיך?

מ ל כ ו. איך האָב געוואָלט אויסגעפינען ווי איר באַציט זיך צו מיר. איר האָט געוויס געהערט פון מיר, ווייסט, וואָס איך דרשן, וואָס איך טו, און איך האָב אייך געוואָלט פאַרהיטן פון אַן עבירה.

ד ע ל אַ ט ע ס (פאַרוואונדערט). וואָס איז דאָס אַזוינס?

מ ל כ ו. די ערלעכקייט פון מיין הארץ זיינען מיינע ווערטער, און מיינע לעפצן האָבן קלאָר גערעדט. עס האָבן זיך ביי אונז געמערט יידן, וועלכע האָבן זיך מיאש געווען פון דער גאולה. און ווען איינער קומט און רעדט צום פאָלק, עס זאָל זיך צוגרייטן צום אָנקום פון משיח, באַטראַכטן זיי אים ווי אַ שונא און מסרן

אים. דאָס אַליין נאַטירלעך איז אַ סימן פון משיחס צייטן. דער זון פון דוד וועט נישט קומען, ביז עס וועלן זיך נישט אָנמערן מוסרים, האָבן די חכמים געזאָגט. אָבער דאָך איז מסירות אַ זינד, און דער מסור באַגייט אַן עבירה, ווייל עס שטייט געשריבן: „אַל תלשין עבד אל אדוניו״ — זאָלסט נישט פאַרמסרן דעם קנעכט פאַר זיין האַר... האָב איך זיך געוואָלט אויסבאַהאַלטן און פאַרשטעלטערהייט אויסגעפינען, וואָס איר דענקט וועגן מיר. ווען דרויסן פאַר דער טיר האָב איך געהערט, אַז רבי יעקב מאַנטינאָ איז דאָ מיט אייך, האָב איך געוואוסט, אַז נישט לאַנג וועט זיין מיין שפיל.

מ אַ נ ט י נ אָ (וויכטיק). איז טאַקע גוט, וואָס איך בין אַהער געקומען!

מ ל כ ו. רב יעקב האָט שוין דאָ גערעדט אַקעגן מיר, פאַרמסרט מיך, געוואָרנט אייך, אָבער איר וועט דאָך נישט אויסהערן בלויז איין צד.

צ ר פ ת י. וואָס ווילסטו דרשנען?

מ ל כ ו. וואָס גאָט לייגט מיר אין מויל אַריין: חדושים אין דער תורה און אירע סודות, ווי זיי זיינען מיר אַנטפּלעקט געוואָרן, ווערטער פון מוסר און תשובה, צוגרייטונג צו דער גאולה, וועלכע איז שוין זייער נאָנט.

מ אַ נ ט י נ אָ. ענדלעך האָט ער עס אַרויסגעזאָגט!

מ ל כ ו. איך ווייס, די גאולה שרעקט רב יעקב מאַנטינאָ זייער שטאַרק, רויבט ביי אים אָוועק די רו — באַאומרואיקט זי אויך אייך, רבי יצחק? נעמט זי ביי אייך אָוועק דעם שלאָף, רבי יעקב דע לאַטעס? איז זי פאַר אייך אַ מורא, רבי יהודה דע בלאַניס? זייט וואָכן ווי איך פאָרש אייך נאָך, בין באַקאַנט מיט אייערע וועגן. איר זייט פרום, איך ווייס, און שטאַרק אין גאָט, איר גלויבט אין משיחן און אין דער גאולה — וועט איר מיר פאַרבאָטן וועגן איר צו רעדן?

מ אַ נ ט י נ אָ. איך וואָרן אייך נאָך אַ מאָל, רבותי! אַ צווייטער אשר לימלן שטייט דאָ פאַר אונז! אַ פאַרפירער, אַן אומגליקברענגער! די וואונדן, וועלכע מיר טראָגן פון דעם ערשטן אשר

לימלן, האָבן זיך קוים פאַרהיילט, ווילט איר זיי אויפעפענען צוריק? ווילט איר נייע וואונדן האָבן?

מ ל כ ו. אָשר לימלן איז בגימטריא משיח שקר אין מספר קטן.

ד ע ב ל אַ נ י ס (כאַפּט זיך איבערצורעכענען און ווינקט פאַרחידושט צו די אַנדערע צוויי פּאַטאָריס, אַז דער חשבון שטימט).

מ אַ נ ט י נ אָ. וועלכע גימטריאות קאָן מען אויף דיין נאָמען מאַכן?

מ ל כ ו. זוכט זיי אייך אַליין. אָבער איך זאָג אייך נישט, אַז איך בין משיח, איך רוף אייך נאָר צו זיך אַליין. צו דער תורה רוף איך ישראל, צו מצוות, צו גרויסער ריינקייט און צו גאָט.

מ אַ נ ט י נ אָ. דו רעדסט דאָך פון גאולה, פון אויסלייזונג, פון אומקער!

מ ל כ ו. געוויס. ערשט אין ארץ ישראל וועט ישראל אומקערן זיך צו זיך און צו גאָט. ערשט אין ארץ ישראל וועט ער אויסלייזן זיין נשמה פון דער טומאה, מיט דער תורה זיך פאַרייניקן, די גרויסע ריינקייט דערגרייכן.

מ אַ נ ט י נ אָ. און דו ביזט דער אומקערער?

מ ל כ ו. דער אָנזאָגער, אַז די צייט פון אומקער איז געקומען.

מ אַ נ ט י נ אָ. אַ סך פאַר דיר האָבן שוין געהאַט אויסגערעכנט די צייט און אַ טעות געהאַט. ווי האָסטו קיין מורא נישט פאַר קיין טעות? ישראל איז פאַר ליידן געבאָרן געוואָרן. ווער קאָן פאַרויסזאָגן, ווען ער וועט אויסגעלייזט ווערן? עס איז אַ פאַרברעכן, אויפצואוועקן אין אים האָפענונגען, וועלכע וועלן נישט דערפילט ווערן, רייצן אים מיט מיראַדשן, וועלכע וועלן בלויז פאַרפירן.

מ ל כ ו. איך רייץ נישט מיט מיראַזשן, איך זאָג נאָר אָן, וואָס גאָט וויל, ישראל זאָל טאָן. איך וועק נישט קיין האָפענונגען, איך וועק דעם ווילן. נישט פאַר ליידן איז ישראל געבאָרן געוואָרן, נאָר פאַר דער תורה. ער וועט ליידן, כל זמן ער וועט זיך נישט פאַרנעמען צו געפינען דעם וועג צו דער תורה. דער וועג

פירט דורך ארץ ישראל, און ישראל מוז וועלן די גאולה. משיח איז דער וואונדער פון אָט דעם ווילן: אין די טעג פון משיח וועט ישראל וועלן אומקערן זיך אין ארץ ישראל. און איך קום צום פאָלק אין נאָמען פון אונזער האר דוד ראובני...

מאנטינאָ (צולאַכט זיך).

צרפתי. אָ, אזוי גאָר!

דע לאטעס. פון דעם!

מלכו. ער איז געקומען צו אונז פון די פארלאָרענע צען שבטים...

מאנטינאָ. דיין האר דוד ראובני איז צוריקגעקומען פון פאָרטוגאל מיט ליידיקע הענט און געפינט זיך איצטער אין וועד נעדיג, זוכט דאָרטן גלויבער אין זיינע שווינדל. וואָס ער דער גרייכט איז, אז אונזערע ברידער אין פאָרטוגאל ברענען שוין אויף די פייערן פון דער אינקוויזיציע. דאָס וועסטו דאָ אויך דער גרייכן. וועסט אויפרודערן די געמיטער, און דער סוף וועט זיין דער גלויבנספייער.

צרפתי (צו מלכון). דו וועסט ביי אונז נישט פריידיקן.

מלכו. ווי מיינסטו עס?

צרפתי. מיר וועלן דיר נישט דערלויבן.

מלכו. עס טוט מיר לייד, איך וועל מוזן פריידיקן אָן אייער דערלויבעניש.

מאנטינאָ. די אינקוויזיציע וואַרט שוין לאַנג אויף דיר, און איך וועל זען, זי זאָל דיך קריגן.

מלכו. מאַנטינאָ איז בגימטריא מלשינות אין מספר קטן.

דע בלאניס (רעכנט עס גלייך איבער און ווינקט מיט התפעלות דע לאַטעסן).

מאנטינאָ. רופט די פויפסטלעכע פּאָליציי!

מלכו. איך וועל דעם פויפסט זען אָן די אונטערפירער.

מאנטינאָ. ארעסטירט אים! ליגט אים אין קייטן! לאָזט אים פון דאַנען נישט ארויס!

מלכו. אַ גוטן טאָג, רבותי! (גייט צו דער טיר.)

צרפתי (קלינגט).

דער שמש (באַווייזט זיך אין דער טיר).

צרפתי. זאָג די היטער, זיי זאָלן דעם דאָ נישט ארויס־לאָזן!

מלכו. די טיר איז באַהיט, בלייבט מיר אַ פענסטער פריי. (מיט אַ שפרונג דערגרייכט ער איינס פון די פענסטער.) נאָך אַ מאָל אַ גוטן טאָג. מיר וועלן זיך נאָך זען. איר וועט מיך אויך נאָך הערן. (רייסט אויף דאָס פענסטער און שפרינגט אַרויס. די פיר אַרום טיש שפרינגען אויף פון זייערע פלעצער, דער שמש לאָזט זיך צוערשט צום פענסטער, כאַפּט זיך און לויפט אַרויס.)

דע בלאניס. אָ, ווי! דאָס פענסטער איז הויך, ער ליגט געוויס צושלאָגן, פיליכט גאָר טויט!

מאנטינאָ. הלוואי נאָר, הלוואי!

דע לאטעס (גייט לאַנגזאַם צום פענסטער).

דער שמש (קומט אַריין). ער איז אַוועק, ער איז פאַר־שוואונדן.

דע בלאניס. אַ נס! אַ נס גדול!

מאנטינאָ. ביי דער אינקוויזיציע וועט קיין נס אים נישט געשען!

פערטע סצענע

אַ צימער אין וואַטיקאַן. דער פויפסט קלעמענס דער זיבע־טער זיצט אויף זיין שטול. רעכטס און לינקס — די קאַרדינאַלן עזשידיאָ דא וויטערבאָ, זשעראָנימאָ דא גינוטשי און לאָרענצאָ פוטשי.

שלמה מלכו (שטייט פאַו זיי, אָנגעטאָן ווי אַ פּאָרטוגעזי־שער איידלמאַן, שיינענדיק אין זיין שיינהייט. זיין דורכגייסטיקט געזיכט איז גאַנץ פאַרפלאַמט, זיינע אויגן ברענען, זיין שטים איז אויפגערעגט און וואויל־קלינגענדיק). דאָס האָט מען פון הימל מיר באַוויזן, און דאָס וועט געוויס געשען. אייער הייליקייט מוז באַ־וואָרענען, מוז באַציטנס נאָך פאַרהיטן. עס וועלן מענטשן אומ־קומען, גוטס וועט פאַרניכט ווערן. באַצייטיקע פאַרהיטונג וועט אַ סך מענטשן ראַטעווען, דעם היזק קלענער מאַכן.

פויפסט. דו רעדסט פון דיין חלום, ווי ער וואָלט ווירקלעכקייט געווען.

מלכו. ער וועט זיין ווירקלעכקייט.

פויפסט. פון א חלום קאָן מען רעדן מיט זיכערקייט, נאָר ווען ער ווערט פאַרווירקלעכט, יעמאָלט באַוואונדערט מען אים.

מלכו. און מען באַדויערט, וואָס מען האָט זיך נישט גע־לאָזט פון אים וואָרענען.

פויפסט. מיין זון, דו שטעקסט מיך אָן מיט דיין זיכערקייט.

מלכו. וואויל צו רוים און צו די רוימער!

פויפסט (צו די קאַרדינאַלן). ווערט איר נישט אָנגע־שטעקט, מיינע זין?

וויטערבאָ. מיר איז ווי זיין מויל קאָן אַנדערש נישט רעדן, ווי נאָר דעם אמת, כאָטש איך וואָלט דאָס נישט געוואָלט צוגעבן. דער יונגער מענטש איז א גרויסער קענער פון דער קבלה און דער העברעאישער שפּראַך.

פויפסט. ביזטו שוין אין גאַנצן זיינער.

וויטערבאָ. אַזוי יונג נאָך דערצו!

פּוטשי. מיך האָט ער מיט זיין לאַטיין אין גאַנצן אָפּגע־קויפט.

וויטערבאָ. אויך זיין לאַטיין באַוואונדער איך.

גינוטשי. איך קוק אים אָן און באַדויער, וואָס ראַפאַעל לעבט נישט מער. פאַר מיקעל אַנדזשעלאָן האָט ער נישט גענוג פלייש אויף זיך.

פויפסט. נישט דאָס האָב איך אייך געפרעגט, מיינע זין. אָבער אייערע ענטפערס זיינען מיר קלאָר. איר דערוועגט זיך נישט צו צווייפלען אין זיינע רייד. ווי איך אויך. אויך איך קאָן נישט צווייפלען. ניין, איך גלויב אפילו אין זיין חלום. זיין זעאונג פּאַסט זיך אַזוי פאַר מיר און רוים. מיר זיינען זיך נאָך ווייניק אויסגעשטאַ־נען, וועט דאָס נאָך אויך קומען אויף רוים... א פאַרפלייצונג... רוים, מיין רוים וועט אין א ים פאַרוואַנדלט ווערן... גוט, גוט... (צו מלכון.) דו ביזט אַלס קריסט געבאָרן?

מלכו. און אַלס ייד פאַרבאָרגענערהייט אויפגעצויגן גע־

וואָרן. די טויפונג פון מיינע עלטערן איז פאָרגעקומען נישט מיט וואַסער, נאָר מיט דעם קאַלטן שווייס פון א טויטשרעק. נישט ליבע צום קריסטנטום האָט זיי פאַר קריסטן געמאַכט, נאָר די אומ־זיניקע מורא פאַרן טויט. זיי זיינען געווען צו שוואַך צו שטאַרבן אויף קדוש השם, די ליבע צום לעבן איז געווען צו שטאַרק אין זיי. האָבן זיי אָנגעטאָן א מאַסקע און געלעבט. קריסטן אין גאַס און פאַר לייטן, יידן אין דער פאַרבאָרגעניש פון זייער הויז. און אַזוי בין איך אויסגעוואַקסן אויסערלעך קריסט, אינערלעך ייד. מיין צונג האָט קריסטלעך גערעדט, אָבער מיין האַרץ האָט יידיש געפילט. ביז ענדלעך האָט מען מיר אָנגעזאָגט פון אויבן: די צווייאיקייט זאָל אויפהערן, איך מוז ווערן א גאַנצער ייד — און איך האָב געפאָלגט דעם געבאָט פון אויבן.

פויפסט. ווייסטו, אַז דו געהערסט דעם פייערהויפן?

מלכו. איך האָב דאָס געוואוסט דעם מאָמענט, ווען איך האָב זיך אַליין געיידישט. אָבער איך האָב געוואוסט, אַז גאָט איז מיט מיר און וועט מיך נאָך נישט לאָזן ברענען. אָדער וויל אייער הייליקייט גיין קעגן זיין ווילן און מיך פאַרברענען פאַר מיין איצטיקן אָנזאָג?

פויפסט. ניין, דו וועסט נאָך נישט ברענען. איך וויל אָפּ־וואַרטן דעם סוף פון דיין נביאות. וועט זי מקוים ווערן, וועל איך דיך דאַרפן האָבן, דיך און דיינע זעאונגען. איך נויטיק זיך אין זיי. איך דאַרף א זעער האָבן. אפשר ביזטו עס? אפשר וועסטו אַרויסזען און מיר זאָגן, וואָס איך זאָל טאָן מיטן קייזער קאַרל אָדער מיט קעניג פראַנץ, וועלכע פאַרבלוטיקן מיין איטאַליע מיט זייערע מלחמות. אָדער מיט דעם אכטן הענרי פון ענגלאַנד, וועל־כער וויל זיך צוגטן מיט זיין ווייב און צווינגט מיך צו גיין קעגן גאָט און, וואָס נאָך ערגער, קעגן קייזער. אָדער מיט דעם ווילד געוואָרענעם גלח מאַרטין לוטער, וועלכער וויל נאָכמער צושפּאַלטן די קריסטלעכע וועלט.

א באַאַמטער (קומט אַריין). דער ברודער אינקוויזיציע־ריכטער און דער ייד דאָקטאָר יעקב מאַנטינאָ ווילן זען אייער הייליקייט.

פויפסט. שיק זיי אריין.

מלכו. דער ייד מאַנטינאַ ברענגט דעם אינקוויזיציע־ריכטער קעגן דעם ייד מלכו.

פויפסט. ווי ווייסטו דאָס?

מלכו. אויך דאָס איז מיר באַוויזן געוואָרן.

פויפסט. ווייסטו אויך דעם סוף?

מלכו. דער סוף וועט נאָך נישט זיין.

פויפסט (צו די קאַרדינאַלן). ווי פעסט און זיכער. (צו מלכו.) קען דיך מאַנטינאַ? קען דיך דער פאָטער אינקוויזיטאָר?

מלכו. מאַנטינאַ קען מיך, מיט דעם אינקוויזיטאָר האָב איך נאָך די באַקאַנטשאַפט נישט געמאַכט.

פויפסט. טרעט אָפּ אָן א זייט, ווענד אָפּ דיין געזיכט. ווערט עס נויטיק זיין, וועל איך דיך צורופן. (צו די קאַרדינאַלן.) באַגלייט אים, פאַרשטעלט אים, זאָל מען אים נישט גלייך דערזען. (מלכו און די קאַרדינאַלן טרעטן אָפּ צו דער וואַנט לינקס גאַנץ נאָך פאָרנט. מלכו בלייבט שטיין מיטן רוקן צום פויפסט. דער אינקוויזיטאָר און מאַנטינאַ קומען אַריין, פאַרבויגן זיך פאַרן פויפסט און קושן דעם פויפסטס רינג אויף זיין אויסגעשטרעקטער האַנט. דער פויפסט באַטראַכט זיי אַ ווײַלע.) ווער האָט וועמען געבראַכט, דער קריסט דעם ייד, אָדער דער ייד דעם קריסט? ווער איז אָנקלאָגער און ווער אָנגעקלאָגטער? אָדער האָבן זיך ייד און קריסט פאַראייניקט!

אינקוויזיטאָר. פאַראייניקט אין אַן אָנקלאָג קעגן איינעם, וועלכער רופט זיך יידיש שלמה מלכו, אָבער וועמעס אמתער נאָמען דיאָגאָ פּירעס איז גוט קריסטלעך.

פויפסט. איך קען אים... איך קען אים... און וואָס ווערט ער אָנגעקלאָגט?

מאַנטינאַ. דיאָגאָ פּירעס, וועלכער רופט זיך איצטער שלמה מלכו, איז א געבאָרענער קריסט, וועלכער רייצט אויף יידן מיט זיינע דרשות קעגן קריסטנטום.

פויפסט. נעמסטו, ייד, זיך אָן פאַרן קריסטנטום?

מאַנטינאַ. איך וויל פאַרהיטן די יידן פון די קאָנסעקווענצן, צו וועלכע זיינע דרשות וועלן פירן.

אינקוויזיטאָר. וואָס די מאָטיוון פון דר. מאַנטינאַ זאָלן נישט זיין, וואָס ער זאָגט וועגן דעם געוועזענעם קריסט, איז נישט אויסגעטראַכט.

פויפסט. עס איז מיר צואווידער, ווען ברודער מסרט ברודער.

מאַנטינאַ. דיאָגאָ פּירעס איז נישט מיין ברודער. ער איז נישט קיין ייד און א געפאַר פאַר יידן.

אינקוויזיטאָר. א קריסט, וואָס איז געוואָרן א ייד און שענדט דאָס קריסטנטום!

פויפסט. שלמה מלכו געפינט זיך אונטער מיין שוץ.

אינקוויזיטאָר. אייער הייליקייט קאָן נישט באַשיצן א פאַרלאַכער און פאַררעטער פון קריסטנטום.

פויפסט. איך וויל, אַז שלמה מלכו זאָל בלייבן אומבאַרירט.

אינקוויזיטאָר. דו ווילסט מער, וויפיל די קירך קאָן דערלויבן.

פויפסט. ער איז מיר נויטיק. איך מוז אים האָבן. דער מאַן איז גאַנץ וואונדערלעך. איך וויל אָפּוואַרטן. דו אויך, מיין זון, קאָנסט וואַרטן. ער וועט דיך נישט אויספעלן.

אינקוויזיטאָר. א קריסט, וועלכער שענדט ווי א ייד אונזער גלויבן! — ער מוז געבראַכט ווערן פאַר אונזער גריכט.

פויפסט. איבעריקנס, איך האָב נישט געהערט פון אים קיין איין שלעכט וואָרט קעגן אונזער גלויבן. ער איז אין מיינע אויגן אומשולדיק און איך וועל אים באַשיצן.

מאַנטינאַ. איך האָב דאָ ביי מיר א שריפט, פון דיאָגאָ פּירעס פאַרפאַסט. אַן אומזין פון אָנהויב ביזן סוף, א ווערטערשפיל פון א פאַרדרייטן קאָפּ...

פויפסט. וואָס ווילסטו מיט אַזאַ שריפט דערווייזן? וואָס ווילסטו אָנקלאָגן א פאַרדרייטן קאָפּ?

מאַנטינאַ. ער מוז אומשעדלעך געמאַכט ווערן. זיינע פאַר־

דרייטקייטן זיינען געפאר פאר ייד און קריסט. קום איך דען אים אנצוקלאגן, ווייל ער האט מיר אליין וואס שלעכטס געטאן? ער איז מיר פרעמד, כמעט אומבאקאנט. אבער איך זע די געפאר, וועלכע ער שלעפט אויף אונז אן מיט זיין געפלוידער.

אינקוויזיטאר. לייען פאר די שטעלן, וועלכע דו האסט מיר פארגעלייענט.

מאנטינא. ווען איך וועל עס אייך איבערזעצן, געדענקט, די ווערטער, וועלכע וועלן ארויסקומען פון מיינע ליפן, זיי זיינען נישט מיינע. דאס זיינען זיינע ווערטער, וועלכע איך האב בלויז איבערגעזעצט. איך דערוועג זיך אפילו נישט צו טראכטן, וואס ער האט דא אריינגעשריבן און פארשפרייט צווישן גאנץ אומשולדיקע יידן.

מלכו (טרעט ארויס פון צווישן די קארדינאלן). איך וועל דיך פון דעם שרעק באפרייען, רבי יעקב מאנטינא. צו וואס זאל איך מיינע ווערטער פון דיין מויל פארנעמען? דו וועסט זיי ארויסרעדן, ווי זיי וואלטן פאלש געוועזן, און איך וועל גיין פאר זיי אפילו אויפן פייער. (צום פויפסט און דעם אינקוויזיטאר.) ער וועט אייך מיינע ווערטער איבערזעצן, איר וועט מיך פרעגן, צי האט ער ריכטיק איבערגעזעצט, און וואס און וועמען האב איך דא געמיינט — איך וועל דעם גאנצן אומוועג אייך פארשפארן. — איך קען איין גלויבן בלויז, דעם ריכטיקסטן פון אלע, דעם איינציק ריכטיקן, דעם אמת־אמתן. דאס איז די אמונה, וועלכע ישראל האט איבערגענומען פון גאט, די תורה, וואס איז פון גאט פאר ישראל באשאפן געווארן. אלע אנדערע גלויבנס זיינען פאלש.

מאנטינא. אזוי שטייט אין זיין בוך געשריבן.

מלכו. און איך רעד, ווי איך האב געשריבן. די פאלשקייט פון אייער גלויבן אונטערשטיצט איר מיט די אמתן פון דער תורה, וועלכע איז ישראלס. איר נעמט זיינע זיילן און שפארט אן אויף זיי אייער בנין, וואס איז געבויט אויף זאמד. איר האט אייער בוים ארויפגעפלאנצט אויף זיינע ווארצלען, דאס ביסל זאפט פון אייער גלויבן איז נישט אייערס.

אינקוויזיטאר. גענוג!

מלכו. ווילסטו נישט דיספוטירן?

אינקוויזיטאר. איך דיספוטיר נישט, איך משפט בלויז. (צום פויפסט.) ווילסטו אים נאך נעמען אונטער דיין שוץ?

פויפסט. ער האט עס מיר זייער שווער געמאכט. ניין, איך טו אפ פון אים מיין האנט.

מאנטינא. כן יאבדו!

אינקוויזיטאר. דארף נאך געמאכט ווערן א פראצעס? ער האט זיך אליין אזוי וואונדערלעך אנגעקלאגט. א קריסט געוועזן, א ייד געווארן און לעסטערט אונזער גלויבן אויפן מורא־דיקסטן אופן. דער פראצעס איז געענדיקט. דער באשולדיקטער האט זיך אליין דערקלערט פאר שולדיק. זיין פסק איז דער פייערהויפן.

מלכו. איך וועל נישט ברענען. (באוועגונג פון דערשטוינונג.)

אינקוויזיטאר. דו וועסט נישט ברענען? מיר וועלן גלייך עס אויסגעפינען. (צו זיינע באגלייטער.) גייט שנעל, לייגט אן דאס האלץ. דאס פייער צינד איך אליין אן. (באגלייטער אפ.)

מלכו. איך וועל נישט ברענען. מיין זעאונג נאר ווערט מקוים. אויך דיין מסירה, מאנטינא, איז מיר אנגעזאגט געווארן. אלץ ווערט מקוים, אלץ וועט מקוים ווערן. איצטער קאן איך ניים דערווארטן, ניים וועט מיר באוויזן ווערן.

פויפסט. לאזט מיך אליין מיט דעם באשולדיקטן.

אינקוויזיטאר. מיט דעם פאראורטיילטן. ער איז איצטער מיינער.

פויפסט. טרוי מיר אים אן אויף א קורצער ווײַלע. דו וועסט אים שפעטער האבן.

אינקוויזיטאר. די אינקוויזיציע האט עס נאך קיינמאל נישט געטאן. זי האט נאך קיינמאל פון א פאראורטיילטן איר אויג נישט אפגעווענדט.

פויפסט. איך וועל זיין איר אויג. גייט, זאג איך אייך, לאזט מיך איצטער אליין מיט אים.

אינקוויזיטאָר. איך פאָלג, וואָס איך דאַרף נישט פאָלגן. (אַלע אָפּ אויסער מלכו.)

פּויפּסט. איך וויל דיך ראַטעווען, מיין זון.

מלכו. איך ווייס, איך וועל געראַטעוועט ווערן.

פּויפּסט. ביזטו זיכער, ווערסט נייע זעאונגען האָבן?

מלכו. איך וועל תפילה טאָן, זיי וועלן קומען.

פּויפּסט. פאַרשפּרעכסטו מיר, מיר זיי מיטצוטיילן?

מלכו. אַלץ, וואָס וועט דיר נוגע זיין, און זיי וועלן דיר נוגע זיין.

פּויפּסט (קלינגט, דער קאָמאַנדיר פון זיין גוואַרדיע קומט אַריין). האָסטו איינעם אין אונזער געפענגעניש, וואָס זאָל אויסזען אַזוי ווי ער?

קאָמאַנדיר. אַזוי שיין ווי ער?

פּויפּסט. פון זיין וואוקס, געשטאַלט?

קאָמאַנדיר. עס געפינען זיך עטלעכע אפילו.

פּויפּסט. ברענג אַהער וואָס שנעלער דעם ענלעכסטן צו אים. ברענג אים אין אַ קיטל, אַריבערגעצויגן איבערן קאָפּ — איך וויל זיין געזיכט נישט זען.

קאָמאַנדיר. וועט געשען. (אָפּ שנעל.)

מלכו. זאָל אַן אַנדערער פאַר מיר פאַרברענט ווערן?

פּויפּסט. איינער, וואָס וואָלט סיי ווי סיי פאַרברענט געוואָרן.

מלכו. דאָך וואָלט ער היינט געלעבט נאָך, פיליכט אויך מאָרגן און איבערמאָרגן. מיט תפלות צו גאָט און מיט האָפענונגען אין האַרצן.

פּויפּסט. די, וועלכע פינסטערן אין אונזערע קעלערן, האָבן נישט קיין האָפענונגען און בעטן נישט צו גאָט. ווילסטו אויף זיי רחמנות האָבן, בעט פאַר זיי אַ שנעלן טויט.

מלכו. דאָך — פאַר מיר פאַרברענט ווערן... אַן אַנדערער פאַר מיר, אַן אַנדערער, וועלכער וויל נישט פאַר מיר שטאַרבן... אַן אַנדערער, וועלכער וועט געוויס דאָך פאַרברענט ווערן...

פּויפּסט. ווילסטו אויפן פייער גיין?

מלכו. איך וויל, אַן אומשולדיקער זאָל פאַר מיר נישט פאַרברענט ווערן. שיק מיך אויפן פייער. האָב קיין מורא נישט, ווי איך האָב נישט קיין מורא. איך וועל נישט ברענען.

פּויפּסט. איך וואָלט געוועזן אַ בעלן אויסצופּרואוון, דאָך איך וועל עס נישט טאָן. איך האָב מורא.

מלכו. איך זאָג דיר, האָב קיין מורא נישט.

פּויפּסט. איך האָב מורא, דער וואונדער וועט געשען. ווען דאָס זאָל געשען און דער פייער וועט דיך נישט נעמען, וואָס זאָל יעמאָלט זיין מיט מיר? דו פאַרשטייסט... יעמאָלט... ניין, איך וועל עס נישט אויספּרובירן. אַן אַנדערער וועט פאַר דיר ברענען. קיין אומשולדיקער נישט. אַ טויט־פאַראורטיילטער, וועלכן אַ פריער טויט וועט ראַטעווען פון איבעריקע יסורים. ער וועט דיר דאַנקבאַר זיין. ניין... ניין... עס וועט געשען, ווי איך וויל.

מלכו. עס געשעט גאָטס ווילן. אַזוי צי אַזוי, אַ נס וועט דאָך געשען. איך זאָל פאַרברענט ווערן און וועל עס נישט. אויך דאָס פאָלק וועט וויסן פון דעם גרויסן וואונדער. עס וועט הייסן, אַז איך בין פאַרברענט געוואָרן, און באַלד וועט מען מיך זען אַ לעבעדיקן, און מיר וועלן אפילו נישט קאָנען אָפּלייקענען, נישט דו נישט איך, אַז איך בין אויפן שייטערהויפן נישט געשטאַנען.

פּויפּסט. זאָלן די מענטשן גלויבן, וואָס זיי ווילן. איך וועל אָבער שמייכלען. דאָך די האַנט פון דעם אינקוויזיטאָר דאַרף דיך מער נישט דערגרייכן. דו וועסט פאַרלאָזן רוים, מיינע געטריע דינער וועלן דיך אַרויסבאַגלייטן... נאָר פאַרלאָז איטאַליע נישט, בלייב נישט ווייט פון מיר. איך וויל דיך האָבן נאָענט. דו ביזט מיין זעער, מיין צוקונפטס־לייענער. בין שוין מיד פון דעם געראַנגל מיט קייזער און קעניג. איך דערוואַרט פון דיר אַ צייכן... (קאָמאַנדיר קומט אַריין, פירנדיק אַ געשטאַלט, וועלכע קאָן לייכט אָנגענומען ווערן פאַר דעם געשטאַלט פון מלכו, פון קאָפּ ביז פיס איינגעוויקלט אין אַ קיטל, די הענט פאַרבונדן אויף הינטן. דער פּויפּסט צום אָפיציר.) גוט צוגעפּאַסט. אַ דאַנק. איצטער באַגלייט אַרוים דעם דאָזיקן יונגן מענטש אַהער אין צימער, באַהאַלט אים, לאָז קיינעם צו אים נישט צו, און ביי דער נאַכט וועסטו מיר אים

אַרויסבאַגלייטן פון רוים און צוזען, אים זאָל קיין שלעכטס נישט געשען. (צו מלכון.) מיין זון, נעם מיין ברכה מיט. אָדער — גיב מיר דו דיין ברכה.

מ ל כ ו. דו זאָלסט דערלעבן דעם אָנקום פון משיח. (אָפּ מיט דעם אָפּיציר.)

פ ו י פ ס ט (לאַכט אויף ביי מלכוס ברכה, טראַכט אַ ווײַלע און קלינגט אָן. באַאַמטער טרעט אַריין). שיק אַריין ד׳עם אינקוויזיטאָר. (באַאַמטער אָפּ. די געשטאַלט לאָזט אַרויס אַ קרעכץ ביים פויפּסטס באַפעל און הייבט שטאָלץ אויף דעם קאָפּ און שטייט אַזוי, ווען דער פויפּסט זאָגט אים:) גאָטס גנאָד קומט צו דיר פאַר דער צייט. דו האָסט נאָך לאַנג געזאָלט געפייניקט ווערן, איצטער וועסטו באַלד באַפרייט ווערן פון פיין. (אינקוויזיטאָר קומט אַריין.) דאָ האָסטו דיין קרבן. איך האָב געפּרובירט איינצואווירקן אויף אים, אָבער ער האָט זיך דערוועגט נאָך מער און מוראדיקער צו לעסטערן, האָב איך געהייסן אָנטאָן אים דעם קיטל איבערן קאָפּ, ער זאָל נישט קאָנען רעדן מער. איר זעט, ווי שטאָלץ ער האַלט זיך. ער האָט פאַר פייער קיין מורא נישט און וואָלט אונזער גלויבן געלעסטערט, אַלע אויערן זאָלן הערן. נעמט אים צו און טוט אים זיין פּסק, נאָר באַפרייט אים נישט זיין מויל, זיין צונג, וועלכע קאָן פאַרפירן, האַלט זיין געזיכט פאַרדעקט, זיין שיינקייט זאָל קיין רחמנות נישט דערוועקן און זעט צו, דער פייער זאָל אים נעמען.

א י נ ק ו ו י ז י ט אָ ר. ער וועט שוין ברענען! אין נאָמען פון גאָט און זיין זון און דעם הייליקן גייסט, אמן! (פירט אַוועק די געשטאַלט.)

פ ו י פ ס ט (בלייבט אַליין, לאַכט אָפּ און פאַרזינקט אין געדאַנקען).

פערטער אקט

אַ גרויס צימער, וואָס איז כמעט פריי פון מעבל: בלויז בענק אַרום די ווענט און אַ גרויסער טעפּיך באַדעקט די דיל. צוויי פענסטער גאַנץ אין דער הויך לאָזן אַריין דאָס ליכט, צוויי טירן — איינע רעכטס צום אַרויסגאַנג, די צווייטע לינקס צו מלכוס שלאָפצימער, יידן פון אַלערליי לענדער פילן אָן דאָס צימער: פון איטאַליע, שפּאַניע, פּאָרטוגאַל, פון דייטשלאַנד, פּוילן, בעהמען און פון דער טערקיי. זיי גייען אַרום פון ווינקל צו ווינקל און בלייבן אָפּט שטיין פאַר דער טיר לינקס. באַגייסטערטע, פאַרגייסטערטע מענער פון פאַרשיידענעם עלטער, אויסגעפּילט פון אַן אומרו פון מענטשן, וועלכע לעבן אין גרויסער דערוואַרטונג. זיי וואָלטן געוואָלט זינגען, שפּרינגען, אויפהייבן די הענט אין דער הויך און אויפהייבן זיך אין דער לופט, פליען, פילן זיך לייכט, אויסגעטאָן פון דער גשמיות, אָדער אויסשרייען זיך אין באַגייסטערטע תפילות, רופן צו גאָט, דערגרייכן צו אים, ווערן איינס מיט אים. טרערן אין די אויגן, פון פרייד און האָפענונג, און ווערטער זיינען איבעריק. קאָנען אויך נישט אַרויסגערעדט ווערן אין אָרדנונג. עס ווילט זיך לאַכן פאַר פרייד, און מען שעמט זיך צו לאַכן, מען האָט מורא צו לאַכן, ווייל לאַכן איז אַ זינד — הייבט מען די אויגן צום הימל: גאָט זעט דאָך, אַז מען לאַכט נישט פון שלעכטסקייט, נאָר ווייל דאָס האַרץ איז איבערגעפולט פון דער גרויסקייט פון זיינע חסדים. ווען צוויי טרעפן זיך אָן אין זייער אַרומבאַוועגן זיך, קוקן זיי זיך אָן מיט זייער באַגייסטערונג, מיט פריילעכער ליבשאַפט, גרייט אַרומצונעמען זיך, צו צוקושן זיך, צו זאָגן זיך ווערטער פון האַרציקער וואַרעמקייט. דאָס אַרומגיין ווערט טאַנץ, ווערט התלהבות, ווערט עלית נשמה. דאָס אָפּשטעלן זיך פאַר דער טיר איז בענקעניש, איז תפלה, איז האַרצברעכנדיקע אומגעדולד. מען שאָקלט זיך פאַר דער טיר, שטרעקט אויס צו איר די הענט, ווי צו בעטן, צו גלעטן, צו לאַסצען, און מען טרעט אָפּ און אַריין ווידער אין

דאָס אַרומבאַוועגן זיך מיט אַ פון די אויגן אַרויסקוואַלנדיקער שמייכלענדיקער בענקעניש, האַרצאויסגייעניש.

א ייד (קומט אַריין פאָרזיכטיק, מיט יראה און הכנעה, קוקט זיך אַרום, זוכנדיק, מיט פאַרלאָרנקייט אין די אויגן. די אַנדערע נעמען אים אויף אָן „שלום עליכם" און אָן פאַרנאַנדערפרעגעניש, שטומערהייט, מיט זייער פרייד און גליקזעליקייט, טרעטן צו אים צו אין זייער אַרומבאַוועגן זיך, וואַרפן צו אַ וואָרט און באַוועגן זיך ווייטער).

ערשטער (צום אַריינגעקומענעם). ער רוט.

צווייטער (מיט התפעלות). ער רוט!

דריטער. וואָס שייך, ער רוט! דאַרף ער רוען?

פערטער. א גוף, וואָס ווערט נישט פערברענט!

פינפטער (מיסטיש), האָט ער דען א גוף?

ערשטער (צוקומענדיק צו דער טיר לינקס, מיט אַ וואונק צום אַריינגעקומענעם). הינטער דער טיר. (בלייבט שטיין און צו־שאָקלט זיך מיטן געזיכט צו דער טיר.)

דער אריינגעקומענער. געזען אים?

צווייטער. קיינער האָט אים נאָך נישט געזען.

ערשטער (אין אַרומגיין). מיד פון וועג.

דריטער. וואָס שייך מיד? ווי קאָן ער זיין מיד?

פערטער. א גוף, וואָס פייער עסט נישט!

פינפטער. ער גייט דען? ער באַוועגט זיך דען? ער האָט געזאָגט: ווענעדיג — איז געוואָרן אונטער זיינע פיס ווענעדיג.

דער אריינגעקומענער. וואָס טוט ער דען דאָרטן הינ־טער דער טיר?

ערשט.ער. מען האָט אונז געזאָגט: ער שלאָפט.

צווייטער. אזוי האָט דער בעל הבית געזאָגט. ער שלאָפט, האָט ער געזאָגט.

דריטער. דער בעל הבית האָט געזאָגט, וואָס ער האָט נישט געדאַרפט זאָגן.

פערטער. ער שלאָפט נישט און דרעמלט נישט, דער הי־טער פון ישראל.

פינפטער. ווער זאָגט אונז, אַז ער איז דאָרטן הינטער דער טיר?

ערשטער. דער בעל הבית מוז דאָך וויסן.

פינפטער. ווער זאָגט, אַז דער בעל הבית מוז וויסן?

צווייטער. האָט ער אים נישט אריינגעפירט אהער אין צימער? האָט ער אים נישט געמאַכט זיין געלעגער?

פינפטער. און אַז ער האָט צוגעמאַכט די טיר, האָט רבי שלמה ארויסגעזאָגט: ירושלים! — און ער שטייט שוין אין ירושלים.

ערשטער. איין קוק הינטער דער טיר! איין קוק הינטער דער טיר!

פינפטער. די טיר באַהאַלט אים נישט פון מיר. ער איז אומעטום, איך פיל אים לעבן זיך.

פערטער. א גוף, וועלכן פלאַמען האָבן נישט געקאָנט באַרירן!

דריטער. א רואה ואינו נראה... ווי ער איז פאַרשוואונדן פון פייער! ווען דער אינקוויזיטאָר, ימח שמו וזכרו, איז אריינגע־קומען צום פויפסט אָנזאָגן אים, אַז זיין קרבן איז פאַרברענט געוואָרן...

צווייטער. וועמען דערזעט ער דאָרטן? ווער קומט אים ארויס אנטקעגן?... (אַ התפעלותדיקער געלעכטער פלאַטערט אויף אין פרומער איינגעהאַלטנקייט.)

דריטער. דעם ימח שמו וזכרו האָבן זיך אָנגעהויבן צו טרייסלען די הענט און די פיס, ווען ער האָט דערזען זיין פאַר־ברענטן קרבן געזונט און שטאַרק אין אַלע אברים...

פינפטער. וועלכע זעען אויס ווי אבריב...

פערטער. א גוף, וואָס איז קיין גוף נישט... א רואה ואינו נראה... וואָס זשע קוקן מיר אויף דער טיר, אַז ער איז גאָר צווישן אונז?...

פינפטער. ער איז צווישן אונז! (דער גאַנצער עולם אויפגערודערט; די זיצנדיקע שטייען אויף, די אַרומגייענדיקע רוקן זיך אָפּ צו די ווענט. אויגן בלאַנדזשען אַרום און שטרענגען זיך

אָן, ווי זיי וואָלטן געוואָלט דורכדרינגען די צימערלופט און דער־זען דעם רואה ואינו נראה, עס איז זיי אַלעמען, ווי זיי וואָלטן אים געפילט לעבן זיך, און איבער אַלעמען ליגט אַ מורא. דער פינפטער אַליין באַוועגט זיך אַרום אין זיין ווינקל און רעדט ווייטער.) און אז ער איז דאָ נישטאָ מיט אונז, איז ער דען נ י ש ט מיט אונז? און אז ער איז אין ירושלים, איז ער נישט מיט אונז? ווייס ער דען נישט, וואָס מיר רעדן דאָ? זעט ער דען נישט אונזערע געדאַנקען?

ע ר ש ט ע ר (לאָזט זיך אַראָפּ אויף די קני). רעטער אונזערער, אויסלייזער אונזערער, ראַטעווע אונז! דער שווערד פון דער אינקוויזיציע ליגט שוין אויף אונזערע העלזער אין פּאָרטוגאַל, דער פייער פון די רשעים נעמט אונז שוין ארום!

צ ו ו י י ט ע ר. האַר דו אונזערער, שליח פון גאָט, דאָס וואַסער דערגרייכט שוין אונז אין בעהמען ביז צום האַלז!

ד ר י ט ע ר (צושאָקלט זיך מיט צוגעמאַכטע אויגן). הארוניו אונזערער, אונזער מלך אין פוילן איז אַ מלך חסד, אָבער מיר וואַרטן אויף דיר. רוף אונז און מיר וועלן גיין נאָך דיר.

ד ע ר אַ ר יי נ ג ע ק ו מ ע נ ע ר (איינבייגנדיק און איינקאָרטשענדיק זיך). נידעריקער ווי גראָז זיינען מיר אין דייטשלאַנד, ווערעם און נישט קיין מענטשן. אויף דיר איז אונזער האָפנונג.

פ ע ר ט ע ר. ישמעאל איז גוט צו אונז, אָבער מיט טאַנץ גייען מיר דיר אנטקעגן און מיט שמחה. טעגלעך וואַרטן מיר אויף דיין קומען.

פ י נ פ ט ע ר. פון אַלע לענדער, פון אַלע עקן וועלט, פון ימים און מדבריות קומען מיר אַרויס...

מ ל כ ו (באַווייזט זיך אין דער טיר לינקס. אָנגעטאָן ווי אַן איטאַליענישער נאָבלמאַן. דער עולם איז איבעראַשט, געבלענדט פון זיין שיינקייט, גערירט פון דער ווייכקייט און צאַרטקייט פון זיין פנים, פון דער ליבע, וואָס שיינט פון אים אַראָפּ. זיי וואָלטן געוואָלט פאַלן כורעים, קני בויגן זיך, מיילער עפענען זיך צו אַן אויפגעשריי, הענט ווילן זיך אויפהייבן אָדער צונויפלייגן אין געבעט. אין די בליקן ראַנגלט זיך שרעק מיט התלהבות, ביז ענד־לעך רייסן זיך אַרויס איינצלנע אויסגעשרייען, אָנגעזאַפּט מיט בענקעניש און מיט טרערן פון התלהבות.)

א ו י פ ג ע ש ר יי. האַר אונזערער!... אויסלייזער אונזערער!... טרייסט אונזערע!...

מ ל כ ו. פון פאַרשיידענע לענדער, פון גאָר דער וועלט, פון מזרח און מערב און צפון און דרום — קיבוץ גליות... אַ וואָרט, אַ צייכן, איך האָב אים נאָך נישט. אָבער ער איז שוין נאָנט. טוט איר תשובה, יידן?

א ו י ס ג ע ש ר יי. גיב זי אונז!

מ ל כ ו. רייניקט איר זיך?

א ו י פ ג ע ש ר יי. באַפויל אונז!

מ ל כ ו. און איצטער, ישראל, וואָס פאָדערט גאָט פון דיר, בלויז דו זאָלסט מורא האָבן פאַר יהוה דיין גאָט, גיין אין זיינע וועגן און ליבן אים און דינען יהוה דיין גאָט מיט דיין גאַנצן הארצן און דיין גאַנצער זעל. היטן די אָנזאָגן פון גאָט און זיינע געזעצן, וואָס איך האָב דיר היינט אָנגעזאָגט, צום גוטן פאַר דיר, די יראה פאַר גאָט וועט אייך ממילא מאַכן צו גיין אין זיינע וועגן און צו ליבן אים און צו דינען אים מיטן גאַנצן הארצן. אין דער יראה ליגט אַלץ. השם יתברך בעט גאָרנישט מער פון אייך, ער וויל פון אייך מער גאָרנישט האָבן. אָבער די יראה וועט אייך אָפּ־ראַטעווען פון אַלדאָס בייז און וועט אייך באַהעפטן מיט אַלדאָס גוטס. די יראה, זי וועט אייך רייניקן, אין איר וועט איר געפינען די אמתע תשובה. אָ, צדיקים וואָס איר זייט, געלייטערטע דורך די צרות, וועלכע לייטערן אייך ווי זייף זילבער, די גאולה שטייט פאַר אייער טיר, איר זייט פון משיחס דור.

א ו י ס ג ע ש ר יי. ווען?!

מ ל כ ו. ווי? — דאָס איז די פראַגע. איר מוזט אַלע העלפער זיין. מיט אייער תשובה, מיט אייער יראה, מיט אייער לייב און לעבן. זאָגט זיך אָפּ פון די תאוות פון דעם גוף, רייסט זיך אוועק פון דער ערד. ווער עס קלעפּט אָן דער ערד, גייט נאָך זאַכן גופימדיקע און דערווייטערט זיך פון זאַכן רוחניותדיקע, דער קאָן זיך נישט אויפהייבן, קאָן זיין יצר הרע נישט מנצח זיין, קאָן

נישט ווערן קעמפער פאַר גאָט, קאָן נישט באַפרייט ווערן. ווילט איר, קאָנט איר זיין קעמפער פאַר גאָט?

צ ו ו י י ט ע ר. מיר ווערן זיך אָפּרייסן פון דער ערד!

ד ר י ט ע ר. מיר ווערן זיך אָפּזאָגן פון די תאוות פון דעם גוף!

פ ע ר ט ע ר. מיר ווערן זיך דערנענטערן צו די זאכן רוחניות־דיקע!

פ י נ פ ט ע ר. מיר ווילן זיין קעמפער פאַר גאָט!

מ ל כ ו. זייט איר מיינע שליחים. צוגייט און צופּאַרט זיך יעדער אין זיין שטאָט און יעדער אין זיין לאַנד. רופט דאָס פאָלק צו ריייניקונג, צו יראה, צום אָפּזאָג פון די תאוות פון גוף, צום אָפּרייס פון דער ערד, צו דערהייבונג, צו רוחניות און צום קאַמף פאַר גאָט. גרייט זיך צו מיט תעניתים און תפילות און וואַרט. איר וועט נישט לאַנג וואַרטן, גייט אַלע, און גאָט וועט זיין מיט אייך. (זיין וואָרט איז באַפעל. די יידן הייבן אָן אַרויסצוגיין, באַ־צויבערט קוקנדיק אויף אים, ווי זיי וואָלטן געוואָלט וואָס מער אַריינ־נעמען אין זיך פון אים. פאַר דער טיר בלייבן זיי שטיין און ווענדן זיך צו אים.)

א ו י פ ג ע ש ר י י. ווען? ווען?

מ ל כ ו. ווען איך וועל אייך רופן.

ע ו ל ם (לאַנגזאַם אַרויס).

ר א ו ב נ י (באַווייזט זיך אין דער אַרויסגאַנגטיר).

מ ל כ ו (האַלט איין אַן אויפגעשריי, לאָזט זיך איבערראַשט צו ראובנין). מיין האַר! שלום עליכם און ברוך הבא!

ר א ו ב נ י (מיט פאַרבייגונג). עליכם שלום, מיין האַר!

מ ל כ ו. איך בין געוועזן אויפן וועג צו דיר, די אַרויסגע־גאַנגענע האָבן מיך פאַרהאַלטן.

ר א ו ב נ י. איך בין פאַר דיין טיר געשטאַנען. געוואַרט, דער עולם זאָל אַוועק.

מ ל כ ו. איך בין געקומען אהער, ווייל איך האָב געוואוסט, מיין האַר איז דאָ.

ר א ו ב נ י. דו האָסט זיך אַרומגעטריבן פון שטאָט צו שטאָט.

ווען דו וואָלסט אויף אַן אָרט געזעסן, וואָלט איך צו דיר גע קומען.

מ ל כ ו. מיין האַר — צו מיר?

ר א ו ב נ י. פאַרקלענער זיך נישט, איך ווייס, וואָס מיט דיר איז געשען. די אויגן פון פאָלק זיינען איצטער צו דיר געווענדט.

מ ל כ ו. איך האָב אומעטום אין דיין נאָמען גערעדט. איך בין געוועזן בלויז דיין שליח.

ר א ו ב נ י. אַ שליח פון אַ שליח, וועמענס שליחות איז פאַרפעלט. עס האָט זיך אָנגעהויבן גוט, עס איז אַוועקגעגאַנגען שלעכט. דער פּויפּסט איז געוועזן גוט צו מיר, זיינע אויערן ווי זיינע טירן זיינען געוועזן אָפן פאַר מיר. ער האָט מיר געגעבן אַ בריוו צום קעניג פון פּאָרטוגאַל. דער קעניג איז געוועזן גוט צו מיר, זיינע אויערן ווי זיינע טירן זיינען געוועזן אָפן פאַר מיר. האָט מיר פאַרשפּראָכן די נויטיקע שיפן און קאַנאָנען, אָבער די אומגעדולד האָט אַלץ צו נישט געמאַכט. דו האָסט אַ גרויסן חלק אין דעם, וואָס פון מיינע פּלענער איז נישט געוואָרן. דו, די יונגע מאַראַנען פון באַראַכאָס, דער טריאומף פון גאולה, וואָס האָט אַרויסגעשריען פון אַלע מאַראַנען אין פּאָרטוגאַל, איידער די גלות־נאַכט איז נאָך אַוועק — דאָס אַלץ האָט דעם קעניג אויפגערייצט קעגן מיר. אַנשטאָט די פאַרשפּראָכענע שיפן און קאַנאָנען, האָט מען מיך מיט געוואַלט אויף אַ שיף אַרויסגעזעצט און פון לאַנד מיט שאַנד אַרויסגעטריבן. מיר זיינען קיין נסים נישט געשען. פאַרקערט. פון איין אומגליק בין איך אין אַ גרעסערן אַריינגעפאַלן. מיין שיף האָט מיך נישט געטראָגן ווי אויף פליגלען צו אַ ציל, נאָר פאַרטראָגן האָט זי מיך אין אַן אָפּגרונט. אַנשטאָט צוריק נאָך איטאַליע, האָט זי מיך נאָך שפּאַניע פאַרשלעפּט, אין די הענט פון דער אינקוויזיציע. קוים באַפרייט, פאָר איך ווייטער, און מיין שיף צושלאָגט זיך אָן אַן אינזל, און איך פאַל אַריין אין די הענט פון דעם שפּאַניער דאָן קלערמאָנטע, פון וועלכן נאָר גרויסע געלטער האָבן מיך אויסגעקויפט.

מ ל כ ו. און דו זאָגסט, מיט דיר זיינען קיין נסים נישט געשען?

ר א ו ב נ י. גאַרנישט, וואָס וואָלט אַן אַנדער ייד נישט געקאָנט געשען.

מ ל כ ו. פון די הענט פון דער שפּאַנישער אינקוויזיציע...

ר א ו ב נ י. האָט מיך אַ שריפט פון קייזער קאַרל אַרויסגענומען.

מ ל כ ו. איז דאָס אַליין נישט קיין נס?

ר א ו ב נ י. עס האָט אים אין יענעם טאָג געפּאַסט דעם פויפּסט אַ געפאַל צו טאָן. אַן אַנדער טאָג וואָלט ער געהייסן מיך פאַרברענען.

מ ל כ ו. אַ, דו ווילסט נישט זען דעם נס! דער נס איז גרויס, און קלענער נישט איז דער נס פון דיין אויסלייזונג פון קלעמענטס הענט.

ר א ו ב נ י. פיליכט איז דאָס אַ נס, וואָס די קהלות פון אַוויניאָן און קאַרפּענטראַס האָבן אַזויפיל געלט געהאַט, אַזויפיל געלט אָפּגעריסן ביי זיך אום מיך אויסצולייזן. זעקסהונדערט דוקאַטן! האָבן אויסגעביטן זיי אויף דער גרויסער מצווה, אויף פדיון שבוים — איז דאָס אַ נס?

מ ל כ ו. אַ נס... אַ גרויסער נס...

ר א ו ב נ י. אַ נס איז ד י ר געשען!

מ ל כ ו. איין האַנט פירט אונז ביידן, האָט אונז ווידער צונויפגעפירט צו שותּפותדיקער אַרבעט. אָבער צוערשט וועסטו זיך מיר אויפדעקן, ווי דו האָסט עם מיר פאַרשפּראָכן.

ר א ו ב נ י. איך דיר — פאַרשפּראָכן?

מ ל כ ו. אין אונזער לעצטן אָוונט, ווען איך האָב דיך געבעטן, דו זאָלסט זיך מיר אויפדעקן, האָסטו מיר געענטפערט: „נאָר נישט אין פּאָרטוגאַל."

ר א ו ב נ י. וואָס וואָלט איך דיר יעמאָלט נישט געזאָגט, אַבי דו זאָלסט אַוועקגיין.

מ ל כ ו. ווילסטו ווייטער בלייבן פאַר מיר פאַרבאָרגן. דו ביזט נישט דער, פאַר וועמען דו גיסט זיך אויס, פאַרלייקנסט זיך פאַר לייטן. האָסטו ווירקלעך-קיינמאָל נישט געלערנט, און די תורה איז דיר פרעמד?

ר א ו ב נ י. וואָס מאַכט עס אויס? איך בין נישט געקומען צו פאַרהערן זיך אין תורה, נישט מיט דיר און נישט מיט קיינעם אַנדערש.

מ ל כ ו. איך וויל דעם אמת וויסן.

ר א ו ב נ י. וועלכן אמת?

מ ל כ ו. קומסטו פון אַראַביע?

ר א ו ב נ י. דו ווייסט, אַראַבער האָבן מיך פאַר אַ זייעריקן געהאַלטן.

מ ל כ ו. ביזטו אַ קעניגס זון? איז דיין ברודער אַ קעניג? קומסטו מיט אַ שליחות פון אים און די זיבעציק זקנים פון זיין מלוכה?

ר א ו ב נ י. וואָס אַרט דיך, ווער איך בין? ווער מיין פאָטער, ווער מיין ברודער? פון וואַנען און פון וועמען איך קום? איז נישט דאָס ציל דער עיקר? איך בין דער ווילן און די טאַט צו אונזער אויסלייזונג. נישט קיין אַנדערער נאָר איך בין געשטאַרקט געוואָרן פון דעם ווילן צו גאולה; נישט קיין אַנדערער נאָר איך האָב דעם ווילן אין טאַט פאַרוואַנדלט. איז דיר דאָס נישט גענוג?

מ ל כ ו. איך וויל דיך קענען, איך וויל דיך וויסן... פאַרוואָס באַהאַלטסטו זיך פאַר מיר?

ר א ו ב נ י. באַהאַלט איך פון דיר מיין ווילן? באַהאַלט איך פון דיר מיין טאַט? ביזטו מיין שליח, נעם אויף טאַט און ווילן און טראָג זיי ווייטער. פרעג נישט מער, זוך נישט ווייטער.

מ ל כ ו. בלייבט מיר נאָך די איינע פראַגע: וואָס גייסטו טאָן? איך בין געקומען אַהער דיך צו זען און פון דיר דאָס אויסצוגעפינען.

ר א ו ב נ י. איך בין אַריבערגעטראָטן דיין שוועל, אום אויסצוגעפינען, וואָס דו גייסט טאָן.

מ ל כ ו. דו האָסט אָנגעהויבן, איך בין דאָך בלויז דיין שופר.

ר א ו ב נ י. איך בין ביים סוף, ווייס מער נישט, וואָס צו טאָן. ווען איך בין באַפרייט געוואָרן פון מיין פייניקער קלעמענטס הענט, האָב איך מיינע טריט נאָך ווענעדיג געווענדט. וואָס

מיר איז נישט געלונגען מיט דעם קעניג פון פּאָרטוגאַל, וועט מיר אפשר געלינגען מיט דער מעכטיקער רעפּובליק. מיינע ערשטע שריט זיינען געווען מיט דערפאָלג, מען האָט מיך פריינטלעך אויפגענומען, אַ גראַף האָט מיר אין זיין פּאַלאַץ אַ דירה אָפּגעגעבן, און דער ווענעציאַנישער סענאַט האָט מיט מיר געפירט פאַרהאַנדלונגען. דאָך פּלוצלונג איז עס אַנדערש געוואָרן. יידן אַליין האָבן אָנגערעדט אויף מיר אַלדאָס בייז פאַרן סענאַט, און איך האָב געקראָגן דעם באַפעל וועגעדיג צו פאַרלאָזן.

מלכו. ווידער אַ מסירה!

ראובני. איז עס נישט מערקווירדיק? דו ברענגסט זיי די גאולה, און זיי ווילן דיך פאַרניכטן.

מלכו. זיי וועלן די גאולה נישט פאַרהאַלטן.

ראובני. זיי וועלן מוזן אויסגעלייזט ווערן קעגן זייער אייגענעם ווילן. אַזוי איז עס שוין, שקלאַפן ווערן באַפרייט. אָפט מוז מען די באַפרייאונג אַרויפצווינגען אויף זיי. איך האָב עס געוואָלט, האָב דערצו געפירט. איצטער ווייס איך נישט מער. ווייסטו?

מלכו. איך וואַרט אויף דיין וואָרט.

ראובני. דער פּויפּסט איז אַמאָל געווען גוט צו מיר, איצטער ביזטו זיין בוזים־קינד. דאָס פאָלק איז פריער נאָך מיר נאָכגעלאָפן. איצטער לויפט עס נאָך נאָך דיר. אויף דיינע ליפּן הענגט עס, דיינע ווערטער כאַפּט עס אויף...

מלכו. איך האָב דעם פאָלק דערקלערט, אַז איך קום אין דיין שליחות.

ראובני. אין אַ בריוו, ווייס איך, האָסטו עס אָפּגעשוואָרן. גאָט, שרייבסטו, האָט דיך געשיקט.

מלכו. פון גאָט זיינען אַלע אונזערע באַוועגונגען.

ראובני. וועסטו גיין מיט מיר —

מלכו. אפילו צו קייזער קאַרל.

ראובני. האָסט מיין געדאַנק געטראָפן!

מלכו. מיר ווערן פון גאָט געפירט, פון גאָט קומט אונז די עצה.

ראובני. קייזער קאַרל איז דער איינציקער געבליבן. דער אייניקל פון פערדינאַנד און איזאַבעלאַ, די תליונים פון די שפּאַניער יידן — ער זאָל אונז העלפן... געבן אונז שיפן, קאַנאָנען, וואַפן... קלינגט גאַנץ אומגלויבלעך, ווי?

מלכו. ניין, נישט בעטן הילף.

ראובני. פיליכט אים גאָר באַפוילן?

מלכו. מיר וועלן צו אים קומען און פאָדערן, ער זאָל אַרויסלאָזן די יידן פון אַלע לענדער, וואָס געפינען זיך אונטער אים.

ראובני. פּרעה — ער, מיר — משה און אהרן.

מלכו. יאָ, ווי משה און אהרן וועלן מיר קומען צו אים, און פאָדערן. די יידן זיינען סיי־ווי־סיי אים אַ שווערע הכבדה, אַ קוואַל פון לאָרעדנישן און באַשטענדיקע גזרות, לאָז ער זיי לאָזן גיין, די אָפּענע און די באַהאַלטענע...

ראובני... „גייט, באַפרייט מיך פון אייך און ווערט אַליין באַפרייט!”

מלכו. און זאָל ער זיי דערלויבן צו באַוואָפענען זיך, און אַ רוף וועט אַרויסגיין פון אונז: נאָך ארץ ישראל, יידן! גאָט רופט אייך! זאַמלט זיך צונויף צו דער מלחמה פון משיח!

ראובני. צו דער מלחמה פון דער גאולה! צו דער מלחמה פאַר באַפרייאונג פון לאַנד און פאָלק!...

מלכו. און פון אַלע לענדער וועלן זיי קומען אונטער דיין פירערשאַפט, דו געלערנטער צו מלחמה, פון גאָט דערצו באַשטימט...

ראובני. ווען מיר וועלן אָנפאַלן אויף דעם ישמעאל אין ארץ ישראל, וועט קייזער קאַרל אים באַפאַלן מיט זיינע חיילות אין אייראָפּע...

מלכו. די מלחמה פון גוג און מגוג!... (צוויי מענער קומען אַריין. יעדערער מיט אַן איבערגעדעקטער כלי אין דער האַנט. מלכו באַטראַכט זיי און רעדט לאַנגזאַם אַרויס.) וואָס איז אייער פאַרלאַנג? וואָס ברענגט איר דאָ צו טראָגן?

ערשטער מאַן (דעקט אָפּ זיין כלי). מיין האַר איז

קראַנק. ער שיקט דיר דאָ אַ בעכער וויין און בעט, דו זאָלסט איבער אים אַ ברכה מאַכן און אָפּטרינקען אַ העלפט. די צווייטע העלפט וועט ער אויסטרינקען און גלויבט, ער וועט געזונט ווערן.

מלכו. איך טרינק נישט קיין וויין, איך האָב זיך'ס אַ נדר געגעבן.

צווייטער מאַן. אונזער האַר האָט עס פאָראויסגעזען און שיקט דיר דורך מיר אַ גלאָז מילך. (דעקט אָפּ.) מאַך אַ ברכה, בעט ער דיך, און טרינק אָפּ אַ האַלב גלאָז. די צווייטע העלפט וועט ער אויסטרינקען און גלויבט, ער וועט געשטעלט ווערן אויף די פיס.

מלכו. איך האָב נאָך קיינמאָל קיינעם נישט געזונט געמאַכט.

ראובני. ווילסטו, דאָס פאָלק זאָל קומען אויף דיין רוף, מוזטו אויך קראַנקע געזונט מאַכן.

צווייטער. מיין האַר ווייס, אַז דו ביזט גאָטס מאַן, און גאָטס וואָרט אין דיין מויל איז אמת.

ראובני. אליהו הנביא!

מלכו (צאַפּלט אויף).

צווייטער. דיין ברכה איבער דער מילך וועט ברענגען די נויטיקע רפואה.

מלכו. ווער איז דיין האַר?

ערשטער. ווילסט זיין נאָמען וויסן ביי דער ברכה. מיין האַר האָט מיר געהייסן זאָגן: ער הייסט יעקב בן לאה.

מלכו (נעמט דאָס גלאָז מילך, מאַכט אַ ברכה, די אַנדערע ענטפערן אמן. מלכו טרינקט אָפּ אַ ביסל מילך און קערט אום דאָס גלאָז דעם צווייטן מאַן). איך ווינש יעקב בן לאה אַ שנעלע בעסערונג.

ביידע מענער. אמן! (גייען אַוועק.)

ראובני. איך צווייפל נישט, דער מאַן וועט געזונט ווערן. די בשורה פון דער געזונטונג וועט זיך שנעל פאַרשפּרייטן. זי איז שוין פאַרשפּרייט, איידער די דינער וועלן אונטערטראָגן זייער האַר די געבענטשטע מילך. באַלד האָסטו דאָס הויז פול מיט קראַנקע,

און אַלע וועלן זיי געגעזן ווערן, אפילו די, וואָס וועלן אַוועקטראָגן זייער קראַנקהייט מיט זיך. זיי וועלן זיך שעמען צו דערציילן, אַז זיי האָבן דיך געזען און זיינען נישט געזונט געוואָרן... אָבער פאַרוואָס ווערסטו בלייך? וואָס איז דיר? דיין בלוט איז אַנטלאָפן פון דיין געזיכט...

מלכו. איך גלויב, איך בין פאַרסמט.

ראובני (מיט שרעק). וואָס?!

מלכו. איך בין פאַרסמט... די מילך האָט געהאַט סם אין זיך... יעקב בן לאה... איך וועל זיך נישט וואונדערן, אַז דאָס האָט געטאָן יעקב מאַנטינאָ... אויב נישט מיט דעם פייער פון דער אינקוויזיציע, וויל ער מיך אומברענגען מיט דעם סם פון זיין מעדיצין... אָ, די שמערצן! (פאַלט.)

ראובני. העלפט! העלפט!

מלכו. שריי נישט, רוף נישט. מענטשן קאָנען מיר דאָ גאָרנישט העלפן. דער סם האָט מיך אין גאַנצן דורכגענומען.

ראובני. מלכו! מלכו! דו דאַרפסט לעבן! שטאַרבסטו, שטאַרבט מיט דיר די האָפנונג, שטאַרבט אַוועק דער גלויבן. דו טאָרסט נישט שטאַרבן, דו געראַטעוועטער פון פייער, דו דאַרפסט פון סם נישט שטאַרבן. מלכו, הערסט מיך? מלכו! — איך גלויב, ער איז שוין טויט...

מלכו (שוואַך). ניין... ניין... איך בין נישט טויט... איך לעב... איך לעב... איך וועל לעבן... (זעצט זיך אויף, ווי ער וואָלט זיך אַרויסגעריסן פון עמעצנס האַנט.) ניין, איך וועל נישט שטאַרבן!... (שטייט אויף, פאַלט שיר און בלייבט שטיין גלייך און אויסגעצויגן.) איך וועל נישט שטאַרבן! (אָטעמט אויף, באַוועגט זיך, ווי ער וואָלט עפּעס אַראָפּגעשאָקלט פון זיך.) פריי פון סם... צו דער אַרבעט, מיין האַר דוד!

ראובני (פאַלט צו צו זיין האַנט). דו ביזט דער פירער, איך בין בלויז דיין קנעכט. מיט דיר איז גאָט, די פירערשאַפט איז דיינע.

מלכו. מיר פאָרן צו קייזער קאַרל!

פינפטער אקט

ערשטע סצענע

אַ צימער אין דער רעגנסבורגער אכסניא, אין וועלכער שלמה מלכו שטייט איין. שפּעט אין דער נאַכט, ביי דער רעכטער וואַנט אַ בעט, פאַרנט אינדערמיט אַ טיש מיט שטולן. אַ טיר לינקס. דאָס צימער איז שוואַך באַלויכטן פון דעם ליכט, וואָס שטייט אויפן טיש.

מלכו (זיצט ביים טיש רעכטס, שרייבט און זומט אַ ניגון. באַלד שטייט ער אויף און הייבט אָן אַרומצוגיין איבערן צימער — דאָס זומען ווערט געזאַנג. צוערשט אָן ווערטער. ענדלעך הייבט ער אָן צו זינגען מיט דעם זעלביקן ניגון פּסוקים פון תהלים). „כלתה לישועתך נפשי לדברך יחלתי. ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש." (ער זינגט באַגייסטערט גאַנץ דערהויבן אין זיינע געדאַנקען, אַ וואונדערלעכער מאָמענט פון עלית נשמה, פון באַ־העפטונג מיט גאָט, פון געטלעכסטן גלויבן. פּלוצלונג לאָזט ער זיך ווידער צום טיש, זעצט זיך און הייבט אָן צו שרייבן, זומענדיק דעם ניגון.)

רבי יוסעלע פון ראָסהיים (אַ הויכער אַלטער מאַן מיט אַ לאַנגן ווייסן באָרד, קומט אַריין, בלייבט שטיין אין טיר און באַטראַכט דעם שרייבנדיקן).

מלכו (הייבט אויף די אויגן, דערזעט דעם שטייענדיקן ביי דער טיר, שפּרינגט אויף און לאָזט זיך צוריק אַראָפּ אויפן שטול ווי אין חלשות־געפיל, די אויגן ווייט פונאַנדערגעעפנט אויף דעם אַריינגעקומענעם. ענדלעך מאַכט ער צו די אויגן און שעפּ־טשעט אַרויס אין גרויסער שוואַכקייט). ענדלעך ביזטו געקומען!

רבי יוסעלע (מאַכט אַ טריט נענטער). האָסט מיך דען דערוואַרט!

מלכו. שוין לאַנג.

רבי יוסעלע. ווי אַזוי — לאַנג?

מלכו. איך דאַרף דיין הילף, דיין אָנווייז. איך גיי דאָך ווי איינער, וואָס טאַפּט אין דער פינסטער.

רבי יוסעלע. דאָס פרייט מיך צו הערן.

מלכו. האָסטו עס דען נישט געוואוסט?

רבי יוסעלע. ווי האָב איך דאָס געקאָנט וויסן?

מלכו. אָ, לערער מיינער, וועגווייזער, פירער דו צו ליכט, ווער דען קאָן עס נאָך אַזוי וויסן ווי דו. קומט צו מיר נישט פון דיר מיין גאַנץ וויסן? בין איך נישט דורך דיר, וואָס איך בין? דו אַנטדעקסט מיר די צוקונפט...

רבי יוסעלע. איך?... פאַר וועמען נעמסטו מיך אָן, רבי שלמה מלכו?

מלכו (עפנט אויף די אויגן, שטייט אויף און קוקט זיך איין אין דעם צוקומענדיקן מאַן). ווער ביזטו דען?

יוסעלע. איך בין יאָזלמאַן פון ראָסהיים. האָסטו פון מיר געהערט?

מלכו (מיט שוואַכער שטים). שלום עליכם, רבי יאָזלמאַן!

יוסעלע. עליכם שלום, רבי שלמה! מיך פאַרדריסט, וואָס איך בין נישט דער, וועמען דו האָסט דערוואַרט.

מלכו. דער וועט אויך נאָך קומען, אָבער איך בין דער־פרייט אויך דיך צו זען. זעץ זיך, רבי יאָזלמאַן. (ביידע זעצן זיך.)

יוסעלע. פרייט מיך צו הערן, אַז דו פרייסט זיך מיך צו זען, הלוואי פרייסטו זיך מיך אויך צו הערן.

מלכו. ביזטו געקומען צו מיר מיט אַ שלעכטער בשורה?

יוסעלע. איך בין געקומען צו דיר מיט אַ גוטער עצה.

מלכו. שפּעט אין דער נאַכט?

יוסעלע. איך האָב נישט געוואָלט, מען זאָל מיך זען מיט דיר צוזאַמען.

מלכו. אַזוי געפערלעך בין איך?

י ו ס ע ל ע. אזוי געפערלעך איז דאָס, וואָס דו ווילסט טאָן.

מ ל כ ו. דו ווייסט שוין, וואָס איך וויל טאָן.

י ו ס ע ל ע. דו האָסט עס נישט געהאַלטן בסוד. און איך קום דיר צו ראָטן, ניין, איך קום דיך צו בעטן, מיט תחנונים בעטן דיך: לאָז אָפּ פון דיין שריט! ווי גאָט איז דיר ליב, פאָר גלייך אוועק פון רעגענסבורג, ווייל נישט זען דעם קייזער קאַרל. דו וועסט ביי אים גאָרנישט דערגרייכן, וועסט אים בלויז צורייצן און אָנברענגען צרות אויף זיך און אויף כל ישראל.

מ ל כ ו (שטייט אויף, נעמט דאָס ליכט און באַלייכט זיך די געשטאַלט פון רבי יוסעלע, קוקט אים אָן, קוקט אים אַרום).

י ו ס ע ל ע. וואָס ווילסטו זען אויף מיר?

מ ל כ ו. איך האָב געוואָלט זען גוט, ווי זעט אויס דער, וואָס האָט מיר געגעבן אַזאַ עצה.

י ו ס ע ל ע. וואָס האָסטו אַרויסגעזען?

מ ל כ ו. איך האָב אַרויסגעזען אַן אַלטן ייד מיט אַ הדרת פּנים, וועלכער קרימט זיך ווי אַ וואָרעם, די תולעת יעקב, וועלכע טראָגט אויף זיך דעם געלן לאַפּיק, ווי אַ פּאַנצער.

י ו ס ע ל ע. מיר זיינען אין גלות.

מ ל כ ו. און איך בין געקומען אַרויסצונעמען פון גלות.

י ו ס ע ל ע. בין איך דיך מתרה: דו וועסט שלעכט אָפּשניידן, און מיט דיר אויך כל ישראל.

מ ל כ ו. כל ישראל איז מיט מיר. כל ישראל וויל זיך שוין מער נישט קרימען ווי אַ וואָרעם, כל ישראל איז שוין זאַט פון דעם געלן לאַפּיק. כל ישראל וויל צו זיין גאָט, צו זיין ריינהייט, צו זיין פרומקייט, ווייל דערהייבן ווערן. דערפאַר וויל ער צוריק אין זיין לאַנד.

י ו ס ע ל ע. איך ווייס, ער וויל עס. איך וויל עס אויך. אָבער...

מ ל כ ו. דו ווילסט — און ווילסט עס נישט. דו גלויבסט אין דער גאולה און פילסט זי נישט. דו גלויבסט אין משיחן און האָסט אים נישט אין זיך.

י ו ס ע ל ע (כעסדיק). יונגערמאַן!

מ ל כ ו. דיר געפעלט צו זיין אַ שתדלן, אַן אַרומרייזער, ניין, אַן אַרומקריכער מיט בקשות פאַר כל ישראל, פּרנס־מנהיג צו הייסן, אָדער גאָר רעגירער איבער יידן...

י ו ס ע ל ע. מיינסטו, אַז מיר געפעלט עס אַזוי? מיינסטו, אַז מיר איז זייער אָנגענעם געווען נאָכצופאָרן נאָך דעם קייזער אין בראַבאַנט, וואו עס איז נישטאָ דער פוס פון אַ ייד, לעבן חדשים־לאַנג אויף ברויט און וואַסער און רויע פּירות, אום אויסצובעטלען פון זיין גנאָד אַ פּאָר דערלייכטערונגען פאַר יידן? מיינסטו, אַז מיר געפעלט עס אַזוי אָפּגעריסן צו ווערן פון ווייב און קינדער, און נישט געבטיקן, וואו איך טאָג, און אָפּקלאַפּן טירן, און פילן זיך ווי אַ הונט און אַ וואָרעם מיט מענטשן, וועמעס אָטעם איז מיר טריף און צואווידער? מיינסטו, אַז מיין רוקן טוט מיר נישט ווייי פון קרימען־זיך? טו איך עס פאַר וואוילטאָג? מאַך איך זיך רייך? בין איך רעגירער? וויל איך רעגירן? איך פאַרזיכער דיר, צו יעדער צייט בין איך גרייט אָפּצוטרעטן מיין פּלאַץ אײנעם, וואָס קאָן עס בעסער טאָן.

מ ל כ ו. בעסער טאָן! הייסט בעסער טאָן — בעסער קרימען זיך און בעטלען, בעסערער שתדלן זיין? אָדער הייסט בעסער טאָן — דאָס פאָלק אין גאַנצן צו באַפרייען?

י ו ס ע ל ע. יעדן טאָג בעט איך אויף משיחן.

מ ל כ ו. דו בעטסט אויף ליכט און האַלטסט די אויגן צוגעמאַכט. דו בעטסט אויף משיחן, און ווען ער וועט קומען, וועסטו אים ראָטן, ער זאָל בעסער קרימען זיין רוקן און פון דער באַפרייאונג אָפּלאָזן זיין האַנט. דו וועסט אים נישט דערקענען.

י ו ס ע ל ע (נעמט דאָס ליכט און באַטראַכט מלכון).

מ ל כ ו (נעמט אויף זיין אַרומקוקן מיט פעסטן אויסדרוק).

י ו ס ע ל ע (אַוועקשטעלנדיק דאָס ליכט). ביזטו דאָס גאָר משיח?

מ ל כ ו. איך ווייס נישט, ווער איך בין. איך ווייס נאָר, איך בין פון גאָט געשיקט.

יוסעלע. אויך איך בין פון גאָט געשיקט. אויב איך בין אַ שתדלן, האָט גאָט ברוך הוא מיך דערצו געמאַכט. עס איז זיין ווילן, איך זאָל זיך פאַר זיינע גערודפטע און געדריקטע קינדער משתדל זיין.

מלכו. עת לחשות — איין צייט האָט גאָט געמאַכט פאַר שווייגן, פאַר אריבערטראָגן אַלץ מיט געדולד, פאַר זיין שטיל, שטילער פאַר דעם וואָרעם אויף דער ערד. פאַר דער דאָזיקער צייט האָט ער אונז געגעבן שתדלנים. ועת לדבר — דערנאָך קומט די צייט פון רעדן, פון רופן און פאָדערן — פאַר דער צייט האָט מיך גאָט באַשטימט.

יוסעלע. דבר הייסט אויך פאַרניכטן: דאָס וועט זיין דיין רעדן מיט קייזער קאַרל. איך וואָרן דיך נאָך אַ מאָל: דו וועסט זיך פאַרניכטן און נאָך אַנדערע אריינשלעפּן אין דער פאַרניכטונג.

מלכו. גאָט האָט מיך געפירט ביז אהער און וועט מיך ווייטער פירן.

יוסעלע. מיין זון, דו קענסט נישט דעם קייזער קאַרל. איך קען אים. ער איז פון שווערן געמיט און ליבט צו וואַרעמען זיך ביים גלויבנספייער. דער פויפּסט איז אים נישט פרום גענוג, די קירך איז אים נישט פרום גענוג. און ער האַסט אונז שנאת מות. אויב ער לאָזט זיך אַמאָל איבעררעדן און דערוואַרעמען, איז עס נאָר דאַמאָלס, ווען עס פּאַסט זיך צו זיינע געשעפטן. ער וועט די מאַראַנען פון זיינע לענדער לעבעדיק נישט ארויסלאָזן, און ליבער וועט ער שלום מאַכן מיטן טערק, איידער דערלויבן די יידן צוזאַמענצונעמען אַ חיל, וואָס זאָל אים העלפן קעגן דעם טערק.

מלכו. דו זאָגסט עס, ווייל דו ביזט געוואוינט נאָר קליינקייטן אויסצובעטלען. מיין שטים איז אַן אַנדערע ווי דיינע, מיינע ווערטער זיינען אַנדערע, מיין באַשטימונג פון גאָט אַן אַנדערע. דו האָסט מיט דיין שטים און דיין באַשטימונג קליינקייטן אויסגעבעטלט, איך וועל מיט מיין שטים און מיין באַשטימונג דאָס גרעסערע דערגרייכן.

יוסעלע. ווילסטו מיין עצה נישט אָננעמען — די עצה פון אַ סך אַן עלטערן און מער דערפאַרענעם פון דיר?

מלכו. ליידער קאָן איך דאָסמאָל דיין עצה, די עצה פון אַ זקן און תלמיד חכם, נישט אָננעמען. ווען דו וואָלסט זיך געקאָנט אויפהייבן איבער דיין דערפאַרנקייט, וואָלסטו מיר דיין עצה נישט געגעבן, וואָלסטו געוועזן מיט מיר.

יוסעלע. וועל איך נאָך באַלד אין דער פרי רעגנסבורג פאַרלאָזן, מען זאָל נישט זאָגן, איך בין מיט דיר.

מלכו. דו ביזט געקומען אהער נישט אויף מיין איינלאַדונג, גייסט אוועק, ווייל דער וועג שטייט דיר אָפן. אָבער ערגעץ וואו וועט פאַרשריבן ווערן: דער פרנס־מנהיג איז אַנטלאָפן, ווען די שעה פון דער גאולה האָט געשלאָגן. און ווען דער קייזער קאַרל וועט מיך פרעגן: איז יוסעלע פון ראָסהיים מיט דיר? וועל איך אים ענטפערן: ניין, ער האָט צו שטאַרק געגלויבט אין דיין שנאה. און אַז דער מלך מלכי המלכים וועט מיך פרעגן: איז יוסעלע פון ראָסהיים געוועזן מיט דיר? וועל איך אים ענטפערן: ניין, ער האָט ווייניק געגלויבט אין דיין ליבע און רחמנות.

יוסעלע. עס איז אמת, אַז איך גלויב שטאַרק אין דעם קיסרס שנאה, אָבער עס איז נישט אמת, אַז איך גלויב נישט אין מלך מלכי המלכימס ליבע און רחמנות. איך גלויב זייער שטאַרק אין זיין רחמים און אין זיינע חסדים, וועלכע הקדוש ברוך הוא הערט מיר נישט אויף צו באַווייזן.

מלכו. פאַרוואָס־זשע אַזאַ ספקות? אונזער גאולה איז אַ נס — פאַרוואָס גלויבסטו נישט אין דעם נס פון דער גאולה?

יוסעלע. מיר זאָגט מיין האַרץ: איך טאָר דאָ נישט בלייבן. איך מוז אוועק וואָס שנעלער. עס איז ווי יעקב אבינו מיט זיינע מחנות פאַר עשון. מיר מוזן זיך פאַרנאַנדערגיין, צוטיילן. ווען דו זאָלסט געשלאָגן ווערן, דאָס גרעסערע נישט דערגרייכט, זאָל איך כאָטש איבערבלייבן, אום ווייטער קליינקייטן אויסצובעטלען פאַר דעם פאָלק ישראל.

מלכו. וואָס וועסטו מיר זאָגן, ווען מיר וועלן זיך ווידער באַגעגענען?

יוסעלע. ווען דאָס גאַנצע פאָלק וועט גיין הינטער דיר נאָך ארץ ישראל, זאָלסטו מיך זוכן צווישן די בעטלער, צווישן די, וואָס קאָנען דעם קאָפּ נישט אויפהייבן. זיי געזונט! איך ווינש דיר, זאָלסט מצליח זיין, איך זאָל דער ליגנער בלייבן.

מלכו. איך וועל פאַרגעסן, אַז דו ביזט ביי מיר געוועזן.

יוסעלע (אין טיר). באַדענק, דו האָסט מיך נישט איבער־געדעדט, ווי וועסטו איבעררעדן דעם קייזער?

מלכו. בין איך געקומען דיך איבערצורעדן, אָדער ביזטו געקומען מיך איבערצורעדן?

יוסעלע (שטייט אַ ווײַלע, ווי ער וואָלט זיך מיישב געווען, זיפצט אויף און גייט אַוועק).

מלכו. פון די קליינע אין גייסט. זיי מוחל מיר, דו גרויסער געדולדיקער, וואָס איך האָב פון דער צייט פון דיין תורה אים אוועקגעגעבן. (הויבט ווידער אָן צו זומען זיין ניגון.)

צווייטע סצענע

דאָס שלאָפצימער פון קייזער קאַרל אין זיין פּאַלאַץ אין רעגענס־בורג. אין הינטערגרונט אַ חופה־בעט, אָרעמשטולן שטייען צו־שפּרייט אין פאַרשיידענע זייטן פון צימער. צוויי טירן אין דער לינקער וואַנט. — אויף איינעם פון די אָרעמשטולן פּאָרנט זיצט קאַרל אין נאַכטקליידער און לאָזט זיך איבערבינדן זיין פּאָדאַ־גרע־פוס פון זיין לייבאַרצט, וועלכער טוט עס שטייענדיק אויף די קני. עטלעכע דינער שטייען דערביי, צופוסן פאַרן קייזער זיצט דער נאַר.

דער נאַר (צום דאָקטאָר). איך פרעג אייער הייליקע היילע־ריי: וואָס איז וויכטיקער — דער קאָפּ אָדער דער פוס? און איך ענטפער פאַר אייער הייליקער מעדיצינעריי: דער קאָפּ. האָב איך ריכטיק געטראָפן דעם ענטפער פון אייער הייליקער בלוטלאָזעריי?

דער דאָקטאָר. ריכטיק.

דער נאַר. און איך זאָג, דער ענטפער איז פאַלש. וואָרום וואָס פאַר אַ באַדייטונג האָט מיין קאָפּ קעגן דעם קייזערס מינדסטן

פוספינגער? פרעג איך ווייטער: פאַרוואָס ווען דעם קייזער טוט וויי דער פוס, פילט עס דאָס גאַנצע לאַנד? וואָס זאָגט דערויף אייער הייליקע קאָנעמאַכעריי?

דאָקטאָר. דאָס איז אויס ליבע פון אַלע אונטערטאַנען צו זיין מאַיעסטעט.

נאַר. דו ענטפערסט ווי אַ דיפּלאָמאַט, נישט ווי אַ היילער. ווי אַ היילער דאַרפסטו ענטפערן: ווייל דאָס גאַנצע קייזעררייך איז אַ קערפּער, פון וועלכן דער קייזער איז דער קאָפּ, און אַז עפּעס טוט וויי דעם קאָפּ, פילט עס דער גאַנצער קערפּער. דאָס רוף איך מעדיציניש געענטפערט.

קאַרל. איך רוף עס: גוט געענטפערט.

נאַר (שפּרינגט אויף, פאַרבויגט זיך). איך שטים איין מיט מאַיעסטעט. (זעצט זיך ווידער.) מיט דער העכסטער אָנערקענונג פון דער אַלערהעכסטער אויטאָריטעט זעץ איך ווייטער פאָרט אין מיין היילוויסנשאַפט. ווייל דאָס גאַנצע קייזעררייך איז אַ קערפּער, פון וועלכן דער קייזער איז דער קאָפּ, דערפאַר אַז עס טוט עפּעס וויי דעם שפּיץ פון אַ נאָגל, ווי איך צום ביישפּיל בין, דערפילט עס דער קאָפּ און טראַכט גלייך, ווי צו העלפן.

קאַרל (נעמט פון דעם דערבייאיקן טישל אַ קליין בייטל מיט געלט און שמייסט עס דעם נאַר). ביזטו געהאָלפן?

נאַר (אויפכאַפּנדיק דאָס בייטל). אָט דאָס הייסט אַ קאָפּ! (שפּרינגט אויף און פאַרבויגט זיך.) מאַיעסטעט האָט מיר זייער שטאַרק געהאָלפן. (זעצט זיך.) פאָרטזעצונג פאָלגט — דאָס הייסט פון ביידע זאַכן: פון מיין לעקציע און פון זיין מאַיעסטעטס הילף. נאַטירלעך וואָלט איך געוואָלט אָנהייבן מיט דעם צווייטן טייל. (וואַרט אָפּ אַ ווײַלע.) אָבער ווייל דער צווייטער טייל קומט דאָך נאָך דעם ערשטן, וועל איך פאָרטזעצן מיין לעקציע. ווייל דאָס גאַנצע קייזעררייך איז אַ קערפּער, זיינען פאַראַן אויף אים לייז און פליי, און געשווירן און בלאָטערן. זיינען לייז און פליי נישט אַזוי שלעכט, ווייל זיי ברענגען צו קראַצן זיך, און וואָס קאָן זיין אָנגענעמער ווי אויסצוקראַצן זיך. אָבער געשווירן און בלאָטערן זיינען אין גאַנצן איבעריק און מען מוז פון זיי פּטור ווערן וואָס

שנעלער. די לייז און די פליי — דאָס זיינען וואַגאַבונדן, רויבערישע ריטער און זייערס גלייכן, די געשווירן און בלאָטערן אָבער זיינען די אַלע אומגלויביקע, לוטער און מעלאַנכטאָן און די יידן.

קאַרל. אויסגעצייכנט!

נאַר (שפּרינגט אויף און פאַרבויגט זיך). בין העכסט גליקלעך. מאַכט מיך צו האָפן, אַז איך וועל נאָך ענדיקן אַלס מיניסטער. (זעצט זיך.) פאָרטזועצונג! (וואַרט.) פאָרטזועצונג! (וואַרט.) פאָרט־זע־צונג!!! — שווייג איך אויך.

קאַרל (צו אַ דינער). מיט אַ פאָן זיינען דאָ די יידן?

דינער. איינער פון זיי האַלט אַ פאָן אין האַנט.

קאַרל. דאָס איז נישט דער אַלטער, וועלכער האָט אין בראַבאַנט מיר וויי געטאָן די אויגן?

דינער. ביידע זיינען יונג.

קאַרל. ברענג זיי אריין אהער. (דינער מאַכט אַ פאַרקערבאַוועגונג, קאַרל שרייט אים צו.) און מיט דער פאָן!

נאַר. צו וואָס האָב איך יידן גאָר דערמאָנט? זיין מאַיעסטעט וועלן ווידער די אויגן וויי טאָן, און איך וועל דאַרפן טרערן גיסן, אייטערן, ווינקען, בלינקען. ווי אזוי האָט מיין צונג געקאָנט ארויסרעדן דאָס וואָרט, און איך זאָל זיך דערביי נישט איבערצלמען? ווען איך וואָלט זיך איבערגעצלמט, וואָלט איך זיכער פאַרהיט געוואָרן פון אַזעלכע קאָנסעקווענצן. פון היינט אָן און ווייטער, ווען איך וועל ארויסרעדן דאָס העסלעכע ייד־וואָרט (צלמט זיך.) וועל איך זיך דריי מאָל איבערצלמען און שטרייען זאַלץ איבער מיין רוקן, וועלן די בייזע רוחות גלייך פאַרשווינדן. — אָך, זיי קומען! איך ווענד די אויגן אָפּ, מאַיעסטעט וועט מיר אַנטשולדיקן מיין רוקן. (דרייט זיך אַוועק. מלכו און ראובני ווערן אַריינגעפירט. מלכו האַלט אין דער האַנט אַ פאָן, אויף וועלכער עס זיינען אויסגענייט די אותיות מ. כ. ב. י.)

קאַרל (הויבט זיך אויף, קוקט זיי אָן, איז קענטיק איבערראַשט פון מלכוס אויסזען. דער דאָקטאָר גייט אָן מיט זיין אַרבעט).

נאַר. ווילסטו דעם נאַכטטאָפּ, מאַיעסטעט? אויף דעם נאַכטטאָפּ זאָלסטו זיי אויפנעמען. וואָלט דער ריח זייערער מיר נישט אזוי

געאיבלט. ליגן זיי אויף דער ערד? זיינען זיי אויסגעצויגן? קאָן איך זיי אַ בריק טאָן? (קוקט זיך אום.) עי, איז דען דאָס אַ ייד?

קאַרל. שווייג איצטער. (צו מלכון.) טרעט צו נענטער. (ביידע הייבן אָן צוצוגיין.) נאָר דער איינער מיט דער פאָן. (די דינער פאַרשטעלן ראובנין דעם וועג. ראובני בלייבט שטיין, הייבט אויף דעם קאָפּ, ציט זיך, ווי ער וואָלט געוואָלט הויך ווערן. מלכו טרעט צו נענטער צו קאַרלען.) וואָס איז דאָס פאַר אַ פאָן אין דיין האַנט?

מלכו. די פאָן פון גאָטס חייל.

קאַרל. פון וועמען?

מלכו. פון אַ יידישער אַרמיי.

קאַרל. הער איך ריכטיק?

נאַר (צזלאַכט זיך מיט אַ קוויטש און קוליעט זיך איבער. די דינער האַלטן איין זייער לאַכן).

מלכו. פון אַ יידישער אַרמיי, וועלכע וועט אָפּנעמען זייער הייליק לאַנד פון דעם טערק און אומקערן אהין דאָס גאַנצע יידישע פאָלק.

קאַרל. וואו האָסטו די אַרמיי פון די יידן?

מלכו. זי איז צוזייט און צושפּרייט אין אַלע לענדער פון זיין קייזערלעכער מאַיעסטעט. זאָל זיין קייזערלעכע מאַיעסטעט דערלויבן, און די יידן פון זיין מאַיעסטעטס לענדער וועלן זיך באַוואָפענען — די יידן פון דייטשלאַנד, איטאַליע, בעמען, אונגאַרן, שפּאַניע...

קאַרל. שפּאַניע?

מלכו. צו זיי וועלן צושטיין יידן פון פּוילן, פון מאַראָקאָ, פון דער טערקיי, פון פּאָרטוגאַל...

קאַרל. פּאָרטוגאַל? שפּאַניע? איז דיר באַקאַנט, אַז אין שפּאַניע און פּאָרטוגאַל זיינען נישטאָ קיין יידן?

מלכו. אָבער מאַראַנען. די, וועלכע זיינען קריסטן פאַר דער וועלט, און יידן פאַר גאָט.

קאַרל (שרייט אויף). ייד!

מלכו (בלייבט רואיק און קוקט אויף קארלען מיט זיין באַגייסטערטן בליק).

קארל (ענדערט דעם טאָן). זיי פאַרזיכטיק מיט דעם, וואָס דו זאָגסט. — אַלזאָ אַן ארמיי פון יידן... ווער וועט זיין דער ארמייפירער?

מלכו (מיט אַ האַנטבאַוועגונג אויף ראובנין). ער, אַ יידישער פרינץ, דער ברודער פון אַ יידישן קעניג אין אראביע, אַ שליח פון גאָט...

נאר (אַרויסשפריצנדיק אַ געלעכטער). פון טייוול! פון עק און הערנער!

ראובני (מאַכט אַ פאָר שריט. די דינער פאַרשטעלן אים דעם וועג).

קארל. איך האָב אַזוינס וואָס געהערט. אָ, יאָ. ער האָט אַן ארמיי, נאָר פעלן אים וואָפן... ווילסטו פילייכט, איך זאָל דיר וואָפן געבן?

מלכו. נאָר די יידן אונז געבן.

קארל. איך זאָל אַרויסלאָזן דעם טייוול, ער זאָל באַקעמפן דעם שטן, און דערנאָך וועל איך דאַרפן באַקעמפן דעם טייוול... פילייכט איז דאָס אַ פּלאַן: צוזאַמענגעמען אַלע יידן אין איין אָרט און דערנאָך אויסראָטן זיי אויף אַ מאָל מיט מיינע קאַנאָנען...

נאר. איך גיב זיך גלייך אַן אין דיין ארמיי!

קארל. וועמענס איינפאַל איז דאָס געוועזן?

מלכו. פון גאָט איז ער צו אונז געקומען.

קארל. פון גאָט? דו ייד!...

מלכו. איך בין דער, וואָס האָט דעם פויפסט פאָראויסגעזאָגט די פאַרפלייצונג פון רוים און דעם קעניג פון פּאָרטוגאַל די צושטערונג פון ליסאַבאָן.

נאר (צלמט זיך). אַ מכשף!

מלכו. גאָט האָט עס מיר אַנטפּלעקט, און ער האָט מיך געפירט צו זיין קייזערלעכער מאַיעסטעט.

קארל. האָסטו מיר וואָס צו אַנטפּלעקן?

מלכו. אָט די פאָדערונג פון גאָט.

קארל. פאָדערונג?

מלכו. גאָט וויל צוריק זיינע קינדער אין זיין לאַנד, זיי זאָלן אים דאָרט דינען. און זיינע קינדער ווילן צו אים, וואַרטן נאָר אויף זיין רוף, ווילן אים דינען מיט זייער גאַנצן הארצן, מיט דער גאַנצער ליבע, קינדער, וועלכע ווילן זיך אומקערן צו זייער פאָטער, אין דער היים, וואָס ער האָט פאַר זיי באַשטימט... קער זיי אום צו אים, מאַיעסטעט, לאָז זיין פאָלק צו אים גיין. מאַיעסטעט איז דערצו באַשטימט געוואָרן פון גאָט...

קארל (שטופט אָפּ דעם דאָקטאָר מיטן פוס. זעצט זיך אויף). גענוג, ייד! איך וויל פון דיר מיין באַשטימונג נישט הערן! מיר האָט גאָט זי אַליין אַנטפּלעקט, נישט געברויכט דערצו קיין לעסטערער און פאַררעטער!

ראובני. מאַיעסטעט מעג איך זאָגן אַ פאָר ווערטער?

קארל (צו מלכון, האַרב און גראָב). פון וואַנען שטאַמסטו?

ראובני. מאַיעסטעט, הער מיך אויס!

קארל (בייז, כעסדיק). שווייג!

ראובני. איך וויל דיר אונזער פּלאַן גענויער דערקלערן.

קארל. פירט אים אַוועק — דעם פרינץ! טוט אים אָן קייטן און שטעקט אים אַריין אין געפענגניש.

ראובני. מאַיעסטעט, איך בין אַ פרעמדער פרינץ, בין געשיקט פון מיין ברודער דעם קעניג פון חבור, ער וועט געוויס נישט שווייגן...

קארל. איך וועל דיך אַזוי לאַנג האַלטן אויף אַ קייט אין מיינע געפענגנישן, ביז ער וועט דיך פאָדערן פון מיר.

ראובני. מאַיעסטעט!

קארל (שטרענג). שלעפּט אים אַוועק!

ראובני. דאָס טאָר מיר נישט געשען, מלכו! (דינער שלעפּן אים אַוועק.)

נאר (לויפט נאָך און בריקעט אים פון הינטן). דאָס טאַפּ איך אָן דעם עק, דעם ווידל פון דעם גיהנום־פרינץ!

מלכו. מאַיעסטעט, נישט זיין ברודער, נאָר גאָט וועט אים פון דיר פאָדערן! קער אים אום צוריק!

קארל (קאָכט אויף אין אַ הֵעלישן כעס, האַלט זיך איין און בייזערט אַרויס). ענטפער, פון וואַנען קומסטו!

מלכו (נאַכלעסיק). איך קום פון פּאָרטוגאַל.

קארל. אוהום... ווי אַלט ביזטו?

מלכו. דרייסיק יאָר.

קארל. דרייסיק יאָר... דרייסיק יאָר... אויב איך מאַך קיין טעות נישט, זיינען מיט דרייסיק יאָר צוריק שוין קיין יידן נישט געוועזן אין פּאָרטוגאַל. ביזטו געבאָרן געוואָרן אַ קריסט?

מלכו. פון עלטערן, וועלכע האָבן באַהאַלטענערהייט אָפּגעהיט יידישקייט.

קארל (צו די דינער). גיט אים איבער צו דער אינקוויזיציע, ער זאָל פאַרברענט ווערן!

נאר. אַזאַ געבראָטנס ליב איך!

מלכו. איך וועל נישט ברענען. (דערשטוינונג.)

קארל. ווי?!

מלכו. איך בין פון גאָט געשיקט. ווי חנניה, מישאל און עזריה וועל איך נישט ברענען. דער נס, וואָס איז זיי געשען, וועט אויך מיר געשען.

נאר (שטעלט זיך אויף די קני און צלמט זיך).

קארל (צלמט זיך איבער). גוט. אויב דער נס וועט דיר געשען, וועל איך דיר געבן דיין פרינץ און דיינע יידן.

נאר (צולאַכט זיך מיט חוזק־געלעכטער און לאַכט די גאַנצע צייט, ווי נאָר מלכו עפנט אויף זיין מויל).

מלכו. דו רייצסט גאָט, מאַיעסטעט! איך וועל נישט ברענען, אָבער ער וועט פון דיר יעמאָלט פאָדערן מער ווי די יידן. דו וועסט מוזן דערקענען זיין האַנט און זיין מאַכט.

קארל. פירט אים אַוועק! (די דינער וואַרפן זיך צו מלכון.)

מלכו. דו וועסט זיך מוזן בויגן פאַר דעם אמתן גאָט, דעם איינציקן גאָט!...

קארל. שטאָפּט אים צו דעם מויל!

מלכו. עס הויבט זיך אָן די גרויסע אַנטפּלעקונג! איך גיי צום גרויסן וואונדער! (די דינער פירן אים אַוועק.)

דריטע סצענע

דער שטאָט־פּלאַץ אין מאַנטואַ, אַ שייטערהויפן איז צונויפגעלייגט, אַרומגערינגלט פון אַ גרויסן עולם. דעם קייזערס נאַר גייט אַרום און אַמוזירט די וואַרטנדיקע, אונטער דעם געקלאַנג פון קירכנגלאָקן.

נאר. ביז היינט האָב איך געהייסן דעם קייזערס פריילעכמאַכער, פון היינט אָן וועל איך הייסן דעם קייזערס פייערמאַכער. הערט! הערט, הערט, גרויס און קליין! מיר, זיין פריילעכמאַכער, האָט דער קייזער איבערגעגעבן דעם כבוד אונטערצוליגן פייער אונטער די קלעצער, אויף וועלכע עס וועט זיך בראָטן דער קריסט, וועלכער האָט זיך אַריינגעוואָרפן אין דער יידישער בלאָטע. הערט! הערט! דער נאַר האָט געוואָלט איינרעדן דעם קייזער, אַז ער וועט נישט פאַרברענט ווערן, האָט דער קייזער געשיקט מיך, זיין נאַר און פריילעכמאַכער, אונטערצוליגן דעם פייער. אָ, איך וועל אונטערליגן אַזאַ פייער, אַז קיין כישוף וועט נישט קאָנען ביישטיין אים! אָט די האַנט, וועלכע צימבלט פאַר דעם קייזער, וועט אונטערליגן דעם פייער! אָט די ליפּן, וועלכע פייפן פאַרן קייזער, וועלן פאַרנאַנדערבלאָזן דעם פייער! אָט די צונג, וועלכע אַמוזירט דעם קייזער, וועט אַרויסבאַגלייטן דעם שענדער פון אונזער יעזוס קריסטוס אויף זיין וועג צום אייביקן גיהנום מיט די אויסגעקליבנסטע קללות! אָט דער האַלז, וועלכער זינגט און לאַכט פאַרן קייזער, וועט אַרויסלאַכן דעם פריילעכסטן געלעכטער, ווען די פלאַמען פון דעם פייער, וועלכן מיינע הענט וועלן פאַרנאַנדערבלאָזן, וועלן אַרומנעמען און פאַרצערן דעם פאַררעטער פון אונזער הייליקער אמונה! הערט! הערט! און איר לאַכט מיט מיר, פייפט מיט מיר. זינגט מיט מיר, טאַנצט מיט מיר... (דער מענטשנקנויל אַרום אים הייבט אָן צו זינגען, פייפן, טאַנצן און שפּרינגען, באַלד דערהערט זיך גאָר נאָנט גלחים־געזאַנג.)

אויפגעשריי. מי פירט אים! מי פירט אים! (דאָס געטאַנץ הערט אויף. קעפּ און אויגן ווענדן זיך צו די אָנקומענדיקע. מלכו, אָנגעטאָן אין אַ קאַדאָזאָ — אַ הויכער, אויבן רונדער מיץ און אין אַ געלן סאַנבעניטאָ, וואָס דערגרייכט אים ביז די קני, קומט אַרויף אויפן פּלאַץ אין באַגלייטונג פון מאָנאַכן, וועלכע רעדן איין צו צו תשובה. זיין מויל איז פאַרבונדן, זיינע אויגן זיינען געווענדט צום הימל מיט דעם באַגייסטערטן אויסדרוק, און פון זיין האַלז קומט דער געזאַנג, וועלכן ער האָט געזונגען ביים שרייבן.)

ערשטער מאָנאַך. עס איז נאָך נישט שפּעט. טו תשובה.

צווייטער. שרעקלעך זיינען די פלאַמענצונגען פאַר אַ לע־בעדיקן קערפּער. טו תשובה, און דו וועסט שטאַרבן פון דער־ווערגן.

ערשטער. טו תשובה, און מיר וועלן דיך דערווערגן דאָרטן אויבן פאַרן גאַנצן עולם, און דער עולם וועט וויסן, אַז דו האָסט תשובה געטאָן.

נאַר. הער זיי נישט! טו נישט קיין תשובה! באַרויב מיך נישט פון דעם כבוד, וועלכן דער קייזער האָט מיר איבערגעגעבן. איך, דער נאַר פון דעם קייזער, דאַרף אונטערלייגן פייער אונטער דיר, דעם יידננאַר.

מלכו (ציטערט אויף ביים לעצטן וואָרט, רייסט איבער דעם געזאַנג, קוקט אָן פאַרוואונדערט דעם נאַר און הייבט אויף צוריק די אויגן צום הימל מיט דעם אויסדרוק פון באַגייסטערונג, זומט ווייטער און גייט אַרויף אויף דעם שייטערהויפן, וואו ער ווערט צוגעבונדן צום סלופּ).

נאַר. מאַכט אַ וואַרע! מאַכט אַ וואַרע! דער פריילעכ־מאַכער ווערט פייערמאַכער, ווערט ליכטיקמאַכער, ווערט טויערעפע־נער פון דעם גיהנום!... (צינדט אָן אַ פאַקל, מיט וועלכער ער פאָכעט אַרום.)

ערשטער מאָנאַך (אויבן אויפן שייטערהויפן). טו תשובה. עס איז נאָך צייט.

אַ העראָלד (קומט איילִיק אָן). שטייט! איך קום מיט דעם קייזערס וואָרט!

נאַר. ניין, נישט באַגנעדיקן! נישט באַגנעדיקן! אָ, איך וועל זיך אַליין אונטערצינדן און אויסלעשן דעם פייער מיט אַ גאַנצער שענק!

העראָלד (אויפבינדנדיק מלכוס מויל). דער קייזער שיקט מיך צו זאָגן דיר, אַז אויב דו וועסט תשובה טאָן און ווערן ווידער קריסט, וועסטו באַגנעדיקט ווערן.

נאַר. ניין! ניין! בינד אים נישט אויף דעם מויל! ער איז אַ מכשף! ער וועט אַרויסרעדן זיין כשוף!

מלכו. גיב מיין דאַנק דעם קייזער, וואָס ער האָט דיר געהייסן מיר דעם מויל אויפצובינדן. איך האָב מיינע תפילות געזונגען, די ווערטער נישט געקאָנט אַרויסרעדן. איצטער קאָן איך לויבן און דאַנקען גאָט מיט די ווערטער אויף מיינע ליפּן. ניין, איך וועל דעם קייזערס אָנבאָט נישט אָננעמען, ווייל כ'האָב אָנגענומען דעם אָנבאָט פון אַ גרעסערן קייזער...

נאַר. מי טאָר נישט הערן! מי טאָר נישט הערן! (רוקט ויין פאַקל אין דעם האַלץ פון דעם שייטערהויפן.) ברען, פייער, ברען! פאַרברען דעם טריפהן גוף, פאַרניכט די טריפהנע נשמה! (דאָס האָלץ צינדט זיך אָן.) ברען, פייער, ברען און טרייב אים מיט דיינע ברענענדיקע בייטשן צו די טויערן פון גיהנום!

מלכו (מיט גרויסער קראַפט). איך וועל נישט ברענען! (דער רוישנדיקער עולם בלייבט שטיל און דערשראָקן.) איך וועל נישט ברענען! — איך טו תשובה...

עולם. אַהההה!

מלכו (שטאַרקער און באַגייסטערטער). איך טו תשובה פאַר די יאָרן פון מיין קינדהייט און יוגנט, ווען איך בין געווען קריסט. דאָס איז שטענדיק געווען מיין איינציקער צער. בלאָזט פאַרנאַנדער דעם פייער, טראָגט אָן וואָס מערער האָלץ. איך בין ייד און בלייב ייד, מיין נשמה וואוינט אין הויז פון איר פאָטער. זי פילט זיך דאָרטן אַזוי וואויל. קיין פייער וועט צו מיר נישט צוקומען...

נאַר. הערט אים נישט! הערט אים נישט! מאַכט ליאַרם! מאַכט מוזיק! (עס הייבט זיך אויף אַ גרויסער ליאַרם, דער עולם זינגט, שרייט און טאַנצט אַרום דעם פייער. דער רויך האָט אַרומגענומען און פאַרשטעלט מלכון ווי אַ פאָרהאַנג. ווען די פלאַמען שטייגן אויף, שטעלט אָן דער נאַר זיינע אויערן און הערט זיך צו.) איך גלויב, ער איז שטיל, די פלאַמען האָבן אים דאַכט זיך שוין דערוואָרגן. (עס ווערט שטיל. אַלע נייגן אָן די אויערן.)

שטימע. מען הערט אים נישט.

שטימע. מען זעט אים נישט.

שטימע. אפשר איז ער טאַקע גאָר פאַרשוואונדן. (אַ שרעק גייט דורך דורכן עולם, מען צלמט זיך. אָבער דער רויך צוטיילט זיך און מלכו ווערט קענטיק.)

נאַר. דעם קייזערס נאַר האָט געזיגט! (ברעכט אויס אין גרויסן געלעכטער.)

מלכו (דונערט אַרויס אין שמאַרץ און געבעט). נייןןןן! (דער עולם בלייבט שטיל און דערשראָקן, נאָר דער נאַר לאַכט אַלץ.)

עפילאג

אַ גרויס צימער אין אַ הויז אין צפת. אין דער לינקער וואַנט אַ טיר. אינמיטן צימער אַ לאַנגער טיש. — עס איז פרייטיק פאַרנאַכט, און דער טיש איז שבתדיק געגרייט. ביים קאָפּ פון טיש, צו דער רעכטער וואַנט צו, איבערגעדעקטע חלות, פאַר וועלכע עס שטייען צוויי זילבערנע לייכטער, אין וועלכע צוויי ליכט וואַרטן געבענטשט צו ווערן. — דבורה זיצט מיט איר קאָפּ אויפן טיש הינטער די חלות, די הענט אויסגעשפּרייט אין דער לענג פון ביידע זייטן פון די לייכטער. די דריי זקנים זיצן אין האַלבן קרייז הינטער איר: ערשטער לינקס פון איר, צווייטער אינמיטן, דריטער רעכטס.

צווייטער זקן. אין רעגנסבורג האָט דער קייסער אַריינגעלייגט אים אין קייטן און אַ געקייטעטן געשלעפּט אים מיט זיך נאָך מאַנטוא.

דבורה (קרעכצט שווער אַרויס).

דריטער. דאָס איז פאָרויסגעזען, פאָרויסגעזאָגט געוואָרן. דאָס אייזערנע יאָך אויפן נאַקן פון משיח.

דבורה (לייגט צונויף די הענט ווי אין געבעט).

צווייטער. אין תפיסה־קעלער פון מאַנטוא שווער געפּייניקט...

דבורה (קרעמפּט צוזאַמען אירע פינגער).

ערשטער. אויך דאָס איז פאָרויסגעזאָגט, פאָרויסגעזען געוואָרן. די פּייניקונג פון משיח.

דבורה (שפּרייט פאַרנאַנדער די הענט, מיט די פלאַכן אַרויף רחמנותפול).

צווייטער. און די אינקוויזיציע...

דבורה (שוידערט אויף מיט אַ שווערן אַרויסקרעכץ).

די דריי זקנים. ימח שמה וזכרה!

צווייטער. האָט דעם פייערטויט אים צוגעמשפּט.

ד ב ו ר ה (גיט אַ הייב דעם קאָפּ, פאַרוואַרפט די הענט אויף

אים און לאָזט אים אַראָפּ צוריק אויפן טיש).

ע ר ש ט ע ר. ער האָט געזונגען, ווען מען האָט אים געפירט צום פייער.

ד ב ו ר ה (גיט אַרויס אַ טאָן, האַלב געוויין, האַלב לאַך).

צ ו וי י ט ע ר. זיי האָבן אים פאַרבונדן דעם מויל, און ער האָט געזונגען.

ד ב ו ר ה (ווי פריער, אַ ביסל שטאַרקער).

ד ר י ט ע ר. איך הער דעם ניגון אין מיר, נאָר קאָן איך אים נישט אַרויסברענגען.

ד ב ו ר ה (זומט דעם ניגון, פול געוויין און בראָך).

ד ר י ט ע ר. דאָס איז ער. זיין ניגון ביים לערנען. ביי עלית נשמה... יאָ... יאָ...

ד ב ו ר ה (זומט אים שטאַרקער).

צ ו וי י ט ע ר. וואָס זינגסטו אים מיט טרערן, קינד?

ד ב ו ר ה (צוזינגט זיך שטאַרק און מיט אַ געיאָמער, פאַר־רייסנדיק דעם קאָפּ, מיט די הענט אויפן קאָפּ).

ד ר י ט ע ר. זיין געזאַנג איז געווען ליבע צו גאָט. איז געווען בטחון. איז געווען פרייד און נצחון.

ד ב ו ר ה (הערט אויף צו זינגען, לייגט צוריק אַוועק דעם קאָפּ אויפן טיש).

צ ו וי י ט ע ר. זיי האָבן אים אָפּגעבונדען דעם מויל און גע־לאָזט אים בעסער רעדן.

ד ב ו ר ה (לייגט צונויף די הענט איבערן קאָפּ און קרעכצט אַרויס). שלמה!

ע ר ש ט ע ר (איבערחזרנדיק מלכוס לעצטע ווערטער). „איך האָב אָנגענומען דעם אָנבאָט פון אַ גרעסערן קייסער... מיין נשמה וואוינט אין דעם הויז פון איר פאָטער.״

ד ב ו ר ה (הייבט אויף די הענט צום הימל).

ד ר י ט ע ר. אַזוי האָט נאָר ע ר געקאָנט רעדן.

ד ב ו ר ה (מיט די הענט אויפגעהויבן). שלמה!

צ ו וי י ט ע ר. וואָס האָט געקאָנט זיין זיין נייען־אויסגעשריי?

ד ב ו ר ה (ברעכט צוזאַמען די הענט).

ד ר י ט ע ר. פאַרשטייסטו נישט? הקדוש ברוך הוא האָט געוואָלט פון אים הערן אַ צער־געשריי, ווי זיין אייגענער צער־געשריי ביי דער שרפה פון דעם בית המקדש.

ד ב ו ר ה (מיט די הענט אויפן קאָפּ, שרייט אויס פול פאַר־צווייפלונג און פראָטעסט). ניייןן! (לייגט אַוועק דעם קאָפּ. די זקנים שרעקן אויף, הייבן אויף די זיך טרייסלענדיקע הענט, זאָגן אָבער גאָרנישט, ביז זיי באַרואיקן זיך.)

צ ו וי י ט ע ר (טרערנפול). און מער האָט ער נישט געשריען.

ד ב ו ר ה (ציט אויס די הענט איבערן טיש, ווי אין חלשות).

ד ר י ט ע ר. ער איז שוין אין פייער נישט געווען מער.

ד ב ו ר ה (שאָקלט אומגלויביק מיטן קאָפּ).

ע ר ש ט ע ר. דער נס איז צום צווייטן מאָל געשען.

ד ב ו ר ה (הייבט אויף הענט און קאָפּ מיט אַן אומזיכערער הלוואי־באַוועגונג).

צ ו וי י ט ע ר. פאַרוואָס האָט גאָט ברוך הוא נישט באַוויזן דעם נס פאַר אַלעמען, און אַלע וואָלטן געוואוסט, אַז רבי שלמה איז זיין אויסגעווײלטער?

ד ב ו ר ה (קוקט מיט שרעק־אויגן אויפן ערשטן, פון ערשטן אויפן דריטן).

ע ר ש ט ע ר. וואָס קאָנען מיר וויסן גאָטס כוונות!

ד ב ו ר ה (מאַכט צו די אויגן, אַנטוישט פון דעם ענטפער).

ד ר י ט ע ר. עס איז די צייט נאָך נישט געקומען. די שעה פון דער גאולה האָט נאָך נישט געשלאָגן.

ד ב ו ר ה (קרעכצט אַרויס). אָ, גאָט!

צ ו וי י ט ע ר. וואו קאָן ער איצטער זיין?

ד ב ו ר ה (פול שפּאַנונג, פרעגט איבער די פראַגע מיט די הענט).

ד ר י ט ע ר. וואו ער זאָל נישט זיין, איז ער אין גאָטס האַנט.

ד ב ו ר ה (וויינט אַ פאַרבענקטע, מיט שטילע טרערן).

ע ר ש ט ע ר. רב שלמה האָט געזאָגט, ער וועט זיין צוריק, וועט ער זיין צוריק.

דבורה (שמייכלט קוים אויף. איר געזיכט ווערט באַלויכטן פון האָפנונג).

צווייטער. יאָ. יאָ. דאָס גלויב איך אויך. מיר לעבן דאָך נאָך, ווייל מיר מוזן זיך אויף אים דערוואַרטן.

דבורה (לייגט צונויף די הענט אין געבעט און האָפנונג).

דריטער. און אַז ער וועט זיך באַווייזן, וועט דאָס גאַנצע פאָלק גיין נאָך אים, און אַלע וועלן וויסן, אַז עס איז געקומען דער אויסלייזער.

דבורה (הייבט אויף הענט און אויגן צום הימל אין פריי־דיקן גלויבן).

צווייטער. כלה פון משיח, געקומען שוין די שעה פון ליכט־בענטשן. (גייט אַרויס.)

דבורה (פאַרריכט זיך די האָר).

ערשטער. בענטש די ליכט און מיר וועלן גיין צו קבלת שבת.

דבורה (שטייט אויף).

דריטער. בענטש די ליכט, דיין ליכט וועט נאָך אויפגיין.

דבורה (מאַכט צו די אויגן, אָטעמט שווער און לאַנגזאַם אויף).

צווייטער (קומט אַריין מיט אַ ברענענדיקן קינדל אין דער האַנט). זיי האָבן די לייכטער דיר אַוועקגעשטעלט, איך וועל די ליכט דיר אָנצינדן. (טוט עס.)

דבורה (פאַרדעקט די אויגן מיט די הענט און מאַכט די ברכה מיט פרומער שטים, פול געבעט). ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של שבת.

די זקנים. אָמן! (שטייען אויף און גייען אַרויס.)

דבורה (שטייט אַ ווײַלע מיט פאַרדעקטע אויגן, נעמט לאַנג־זאַם אַראָפּ די הענט פון אויגן און געזיכט און לאָזט זיי ליגן אויף דער ברוסט, קוקט אויף די ליכט און רעדט לאַנגזאַם). שבת־ליכט... ליכט פון פרייד, וואָס אין רו. ליכט פון הייליקייט... קעגן שמור איינס, קעגן זכור דאָס צווייטע... איך וועל היטן, מיין שבת דו, שלמה, צו הייליקן דיך. איך וועל געדענקען, מיין שבת דו, שלמה,

צו הייליקן דיך... איך וועל היטן און געדענקען, חתן דו מיינער... שלמה... שלמה... (הייבט אויף די אויגן פון די ליכט. אַנטקעגן אין דער טונקלקייט ביי דער טיר זעט זי שלמהן. זי אָטעמט אַרויס מיט שרעק.) שלמה!... (שרייט אויס.) שלמה! (גיט זיך אַ לאָז צו אים און האַלט זיך צוריק.) שלמה, חתן דו מיינער... ביזט געקומען... ביזט נישט פאַרברענט געוואָרן... זעסט אויס, ווי אין דעם טאָג, ווען דו האָסט מיך פאַרלאָזן... קיין סימן נישטאָ אויף דיר פון דעם פייער... אָדער זע איך נישט קלאָר?... וואָס שטייסטו אין דער טונקלקייט פון דער טיר?... מיר זיינען אַליין, און דו טאָרסט נישט... די דריי זקנים, זיי לעבן נאָך אַלע... זיי היטן דיין פקדון... זיי זיינען אַוועק צו קבלת שבת. ווילסטו אויך גיין צו קבלת שבת? גיי, און קום מיט זיי. דיין אָרט ביים טיש וואַרט שטענדיק אויף דיר... וואָס קוקסטו אַזוי? איך זאָג דיר דעם אמת... פאַרוואָס זאָג־סטו מיר גאָרנישט?... דאָס בין איך. דבורה. דיין כלה. איך בין נישט שיין מער. איך האָב מיין שיינקייט פאַרלאָרן. אָבער נישט פון וואַרטן. איך האָב געבליט פאַר דעם טאָג פון אונזער ווידערזען. אָבער די קייטן, אין וועלכע זיי האָבן דיך געשמידט, האָט אויך אין מיין לייב געשניטן. דער פינסטערער געפענגעניש־קעלער, אין וועלכן זיי האָבן דיך געהאַלטן, האָט מיר מיינע באַקן בלייך גע־מאַכט. די בשורה פון דיין פאַרברענט־ווערן האָט מיר מיינע אויגן אויסגעלאָשן. האָב איך זיך דערמיט פאַרזינדיקט? בין איך דיך נישט ווערט מער? איך האָב נישט געדאַרפט גלויבן דער בשורה. איך האָב געדאַרפט בעסער וויסן... דו זאָגסט מיר עפּעס... זאָגסט מיר עפּעס?... דיינע ליפּן באַוועגן זיך... פאַרוואָס הער איך נישט דיין קול?... לייען איך ריכטיק אַראָפּ פון דיינע ליפּן? „רו און שטיי ביי דיין גורל ביז צום סוף פון די טעג“... איך געדענק עס גוט. איך האָב געוואַרט, וועל וואַרטן. וועל ווייטער וואַרטן. אַן אייביקייט וואַרטן. ביז צום סוף פון די טעג... וועל היטן, וועל געדענקען... (די געשטאַלט פאַרשווינדט. דבורה שרייט אויס גאַנץ באַנומען.) שלמה! (גיט זיך אַ לאָז צו דער טיר, בלייבט שטיין, באַוועלטיקט זיך.) ניין. איך וועל וואַרטן. וואַרטן...